

ΤΕΚΜΗΡΙΩΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΕΦΙΚΤΟ ΤΗΣ ΡΗΞΗΣ

Η περιγραφή της καταστροφής και του μέλλοντος καθώς ξεδιπλώνεται μπροστά μας υλοποιούμενη εδώ και μια πενταετία είναι εύκολη. Το ζητούμενο όμως από τη μεριά των βίαια πληττόμενων τάξεων και στρωμάτων είναι η διαμόρφωση και η αποδοχή μιας άλλης εναλλακτικής πρότασης σε αντιπαράθεση με την πρόταση του κεφαλαίου. Η πρόταση δηλαδή από τη μεριά των συμφερόντων της εργασίας. Εδώ πρέπει να τονίσουμε πως ενώ η πρώτη επιλογή τεκμηριώνεται με σχετική ασφάλεια η δεύτερη έχει ασφαλώς μικρότερες πιθανότητες ασφαλείας. Κι αυτό γιατί η οικονομία δεν είναι επιστήμη.

Όχι τουλάχιστον με τον τρόπο που προβάλλουν οι νεοφιλελεύθεροι οικονομολόγοι ισχυριζόμενοι πως έχει τη δομή και την δυνατότητα να εκφράζεται και να προβλέπει όπως οι θετικές επιστήμες και κυρίως η φυσική. Κι αυτό για έναν απλό και εξαιρετικά σημαντικό λόγο. Η οικονομία δεν είναι παρά κοινωνικό παράγωγο. Επηρεάζεται επομένως, αν όχι καθορίζεται, από κοινωνικές και πολιτικές, κυρίως ταξικές, παραμέτρους. Οι παράμετροι αυτές δεν είναι δυνατό να ποσοτικοποιηθούν. Είναι ποιοτικές μεταβλητές που μόνο μέσα από πολιτικές προσεγγίσεις μπορούν να κατανοηθούν και να πραγματοποιηθούν. Τα όποια συμπεράσματα και προβλέψεις από τις αναλύσεις και θεωρητικές προσεγγίσεις μελλοντικών καταστάσεων υπόκεινται σε μια αυξημένη αβεβαιότητα σε σχέση με τις αντίστοιχες των θετικών επιστημών.

Ποιο είναι επομένως εκείνο το στοιχείο, εκείνος ο τρόπος μελέτης και ανάλυσης, το οποίο μπορεί να μας οδηγήσει με σχετική ασφάλεια στον καθορισμό των πολιτικών επιλογών που θα μας οδηγήσουν στο μέλλον και προς μια ορισμένη κατεύθυνση, την κατεύθυνση της εξυπηρέτησης των συμφερόντων των εργαζόμενων και της πλειονότητας των ελλήνων; Εκτιμώ πως ο μόνος τρόπος τέτοιας προσέγγισης είναι αυτός που αναγνωρίζει από τη μια την ιδιαίτερη βαρύτητα της πραγματικής κατάστασης κι από την άλλη η εμπνευσμένη και ορθολογική υπέρβασή της. Οι απαραίτητοι επομένως οδηγοί είναι η όσο το δυνατό καλύτερη γνώση της πραγματικότητας, οι τάσεις και η κατεύθυνση μεταβολής της και η ιστορία. Η γνώση δηλαδή της συμπεριφοράς των κοινωνικών και οικονομικών συστημάτων σε παρόμοιες καταστάσεις λαμβάνοντας υπόψη και τα τυχόν ιδιομορφίες.

Ποιες είναι επομένως οι πολιτικές εκείνες οι οποίες μπορούν να εφαρμοστούν και να λειτουργήσουν προς όφελος τη εργασίας και στον αντίποδα των πολιτικών των εκπροσώπων του κεφαλαίου και των δανειστών; Είναι ασφαλώς εκείνες που απαντούν από τη μεριά των συμφερόντων των εργαζόμενων στα δύο προβλήματα που επέσπευσαν την εφαρμογή των βίαιων πολιτικών από το 2010 και μετά. Τα δημοσιονομικά ελλείμματα και το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Οι δύο αναγκαίες, αλλά όχι και οι ικανές, συνθήκες που πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στην πολιτική πρόταση που μπορεί να αποτελέσει τη δεύτερη επιλογή είναι η παύση πληρωμών του δημοσίου χρέους και η ανάκτηση της νομισματικής κυριαρχίας.

Ακριβώς αυτές οι δύο πολιτικές επιλογές είναι κι εκείνες οι οποίες δέχονται την βιαιότερη επίθεση από τη μεριά των δανειστών και των εγχωρίων εκπροσώπων τους. Ας προσπαθήσουμε να διακρίνουμε τις πιθανές επιπτώσεις από την εφαρμογή των

πολιτικών αυτών κι ας αρχίσουμε από την εφαρμογή της αθέτησης πληρωμών του δημοσίου χρέους.

1. ΠΑΥΣΗ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

1.1. Η ΙΣΤΟΡΙΑ

Η αρχή του δανεισμού των κρατών είχε αρχίσει από πολύ νωρίς, από τον δωδέκατο αιώνα ήδη. «Η Βενετία είχε στην πραγματικότητα αναπτύξει ένα σύστημα του δημόσιου χρέους ακόμη νωρίτερα από τη Φλωρεντία, προς το τέλος του δωδέκατου αιώνα. Αυτό ... διαδραμάτισε ένα βασικό ρόλο στη χρηματοδότηση των πολέμων της Βενετίας με τη Γένοβα και άλλους ανταγωνιστές» γράφει ο Ferguson (Ferguson: *The Ascent of Money. A Financial History of the World.* σ 72). Η ίδια κατάσταση συνεχίστηκε, εντεινόμενη, και κατά τους επόμενους αιώνες, «το νέο χρέος (της Βενετίας) προέκυψε από τον παρατεταμένο πόλεμο με τους Τούρκους που έγινε μεταξύ 1463 και 1479. Οι επενδυτές έλαβαν ετήσιο επιτόκιο 5% που πληρωνόταν δύο φορές το χρόνο από τους διάφορους φόρους της πόλης (που επιβλήθηκαν στην κατανάλωση, όπως στο αλάτι). Όπως το Florentine prestanze το ενετικό prestiti ήσαν αναγκαστικά δάνεια, αλλά με μια δευτεροβάθμια αγορά που επέτρεπε στους επενδυτές να πουλήσουν τη συμμετοχή τους στο δάνειο σε άλλους επενδυτές» (Ferguson σ 72).

Από την αρχή της εμφάνισης του πρωτοκαπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, από τον δέκατο τέταρτο αιώνα ήδη, ο δανεισμός των ηγεμόνων ήταν μια συνηθισμένη τραπεζική πρακτική. Μια τακτική που απέφερε υψηλά κέρδη αλλά είχε και τα ρίσκα της. Πάντα τα υψηλά κέρδη της τοκογλυφίας συνοδεύονταν και από την ανάληψη του κινδύνου της άρνησης ή της αδυναμίας του δανειοδοτούμενου να ανταποκριθεί στις συμβατικές υποχρεώσεις του. Αυτό συνέβη και κατά τη διάρκεια της βαθείας κρίσης του τέλους του δέκατου τέταρτου αιώνα.

Οι τραπεζικοί οίκοι της βόρειας Ιταλίας έχοντας δανείσει μια σειρά ηγεμόνων η αδυναμία τους, ή η άρνησή τους, να πληρώσουν, οδήγησε πολλούς τραπεζικούς οίκους σε κατάρρευση. Οδηγήθηκαν σε πτώχευση οι τράπεζες Buonsigniori, Cerchi και Frescobaldi στην Τοσκάνη-(CLOUGH-RAPP σ 147)- και λίγο αργότερα, το 1343, κατέρρευσαν οι μεγάλοι τραπεζικοί οίκοι των Peruzzi, Bardi και Acciaiuoli. Οι Bardi και Peruzzi καταστράφηκαν δανειοδοτώντας τον Εδουάρδο τον Γ της Αγγλίας, κατά τον εκατονταετή πόλεμο, και ο οποίος αρνήθηκε να τους πληρώσει. Το ίδιο συνέβη και με τον Γάλλο μεγαλοτραπεζίτη Coeur ο οποίος δάνεισε την άλλη πλευρά. Τους Γάλλους. Το τελικό όμως αποτέλεσμα ήταν να πέσει θύμα ραδιουργιών και να καταστραφεί.

Πολλά άλλαξαν όμως όχι μόνο στο οικονομικό, αλλά και στο κοινωνικό και πολιτικό πεδίο, από τον δέκατο τρίτο αιώνα οπότε άρχισαν να ιδρύονται και να δρουν οι τράπεζες. Η κυρία αλλαγή ήταν ότι σε μια σειρά χώρες, οι αφερέγγυοι ηγεμόνες με τα ασταθή και ιδιωτικά μόνο έσοδά τους, είχαν πλέον δώσει τη θέση τους στα σύγχρονα συγκεντρωτικά εθνικά κράτη με δημόσια οικονομική βάση στηριγμένη στη φορολογία. Τα έσοδα των κρατών όχι μόνο αυξάνονταν αλλά και μπορούσαν να προγραμματιστούν μακροχρόνια. Πέρα όμως από την αύξηση των εσόδων αυξάνονταν και τα έξοδα, και μάλιστα αλματωδώς.

Οι τράπεζες ήσαν πλέον δανειστές του κράτους σε ένα θεσμικό όμως επίπεδο και όχι

σε ιδιωτική βάση, όπως ήταν ο δανεισμός των ηγεμόνων. Ο δανεισμός των κρατών έγινε η βάση πάνω στην οποία στηρίχτηκε η ίδρυση των κεντρικών τραπεζών. Πάνω σ' αυτή τη βάση ιδρύεται το 1694 η Τράπεζα της Αγγλίας, με ιδιώτες χρηματοδότες και με πρόταση του William Paterson, η οποία θα δάνειζε την αγγλική κυβέρνηση με 1,2 εκατομμύρια στερλίνες και με επιτόκιο 8%.

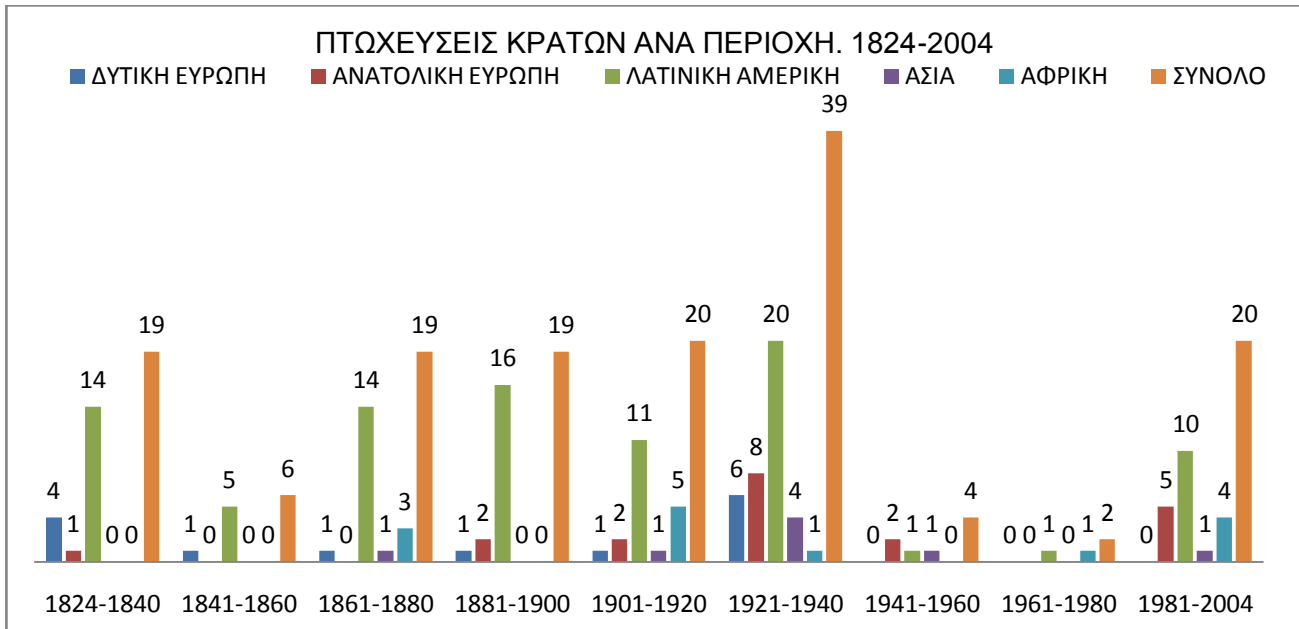
Ο Marx μελετώντας το δημόσιο δανεισμό καταλήγει στη παρακάτω θέση:

«Το δημόσιο χρέος γίνεται ένας από τους πιο δραστικούς μοχλούς της πρωταρχικής συσσώρευσης. Σαν με μαγικό ραβδί προικίζει το μη παραγωγικό χρήμα με παραγωγική δύναμη και το μετατρέπει έτσι σε κεφάλαιο, χωρίς να ναι υποχρεωμένο να εκτεθεί στους κόπους και στους κινδύνους που είναι αχώριστοι από τη βιομηχανική μα ακόμα κι από την τοκογλυφική τοποθέτηση. Οι πιστωτές του δημοσίου στην πραγματικότητα δεν δίνουν τίποτα, γιατί το ποσό που δανείζουν μετατρέπεται σε κρατικά ευκολομεταβιβάσιμα χρεώγραφα, που στα χέρια τους εξακολουθούν να λειτουργούν, όπως θα λειτουργούσαν αν ήταν ισόποσο μετρητό χρήμα. Άσχετα όμως και από την τάξη των αργόσχολων εισοδηματιών που δημιουργείται μ' αυτό τον τρόπο και τον αυτοσχέδιο πλούτο των χρηματιστών που παίζουν το ρόλο του μεσίτη ανάμεσα στην κυβέρνηση και το έθνος – καθώς και των φοροενοικιαστών, των εμπόρων, των ιδιωτών εργοστασιαρχών, που μια καλή μερίδα κάθε κρατικού δανείου τους προσφέρει την υπηρεσία ενός κεφαλαίου πεσμένου από τον ουρανό– το δημόσιο χρέος έχει δημιουργήσει τις μετοχικές εταιρείες, το εμπόριο με συναλλάξιμες αξίες όλων των ειδών, την επικαταλλαγή, με δυο λόγια: το παιχνίδι στο χρηματιστήριο και τη σύγχρονη τραπεζοκρατία». (Marx, Κεφάλαιο, Τόμος Ι, σ. 779).

Ακριβώς αυτά τα χαρακτηριστικά του δημόσιου δανεισμού που περιγράφει ο Marx ήσαν εκείνα που έκαναν τόσο ελκυστικό για το κεφάλαιο ο δανεισμός των κρατών. Παράλληλα με αυτά πρέπει να συνεκτιμήσουμε και το ότι σχεδόν στο σύνολο της ιστορίας του καπιταλισμού οι δανειζόμενες κυβερνήσεις ήσαν φίλα προσκείμενες σε αυτόν ή και απολύτως υποταγμένες και εξαρτημένες από τις ηγεμονικές δυνάμεις του καπιταλισμού οπότε η βούλησή τους ήταν τόσο η δημιουργία ελλειμμάτων όσο και η πληρωμή των δανειστών. Συχνά όμως κάτι τέτοιο ήταν απλώς αδύνατο και η μόνη λύση ήταν η παύση πληρωμών του δημοσίου χρέους.

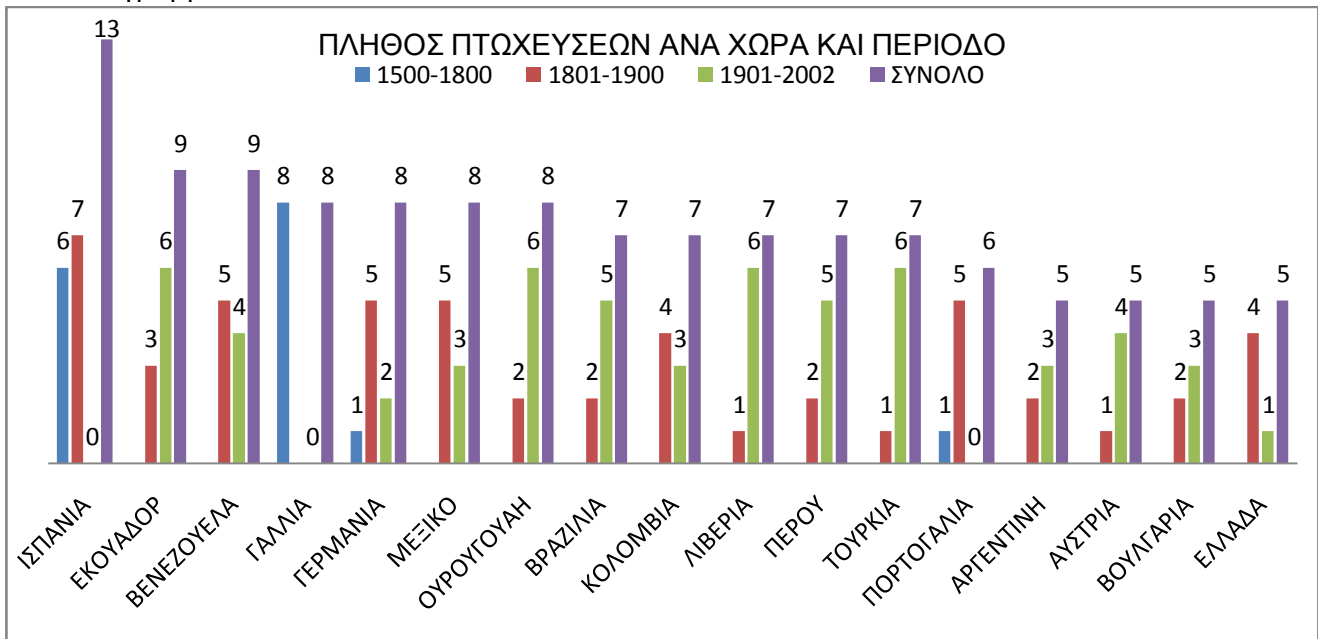
Παρά επομένως τη δημιουργία των σύγχρονων συγκεντρωτικών κρατών που βάσιζαν τα έσοδά τους στη φορολογία και μπορούσαν έτσι να ανταποκρίνονται στις δανειακές τους υποχρεώσεις πιο σχεδιασμένα ο κίνδυνος πτωχεύσεων των κρατών ουδέποτε εξέλειπε κάθε άλλο. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τις πτωχεύσεις χωρών ανά μεγάλες ομάδες χωρών από το 1824 ως το 2004.

Διάγραμμα 1

Στον επόμενο πίνακα βλέπουμε τις αθετήσεις και αναδιαρθρώσεις δημοσίων χρεών από το 1500 ως το 2004.

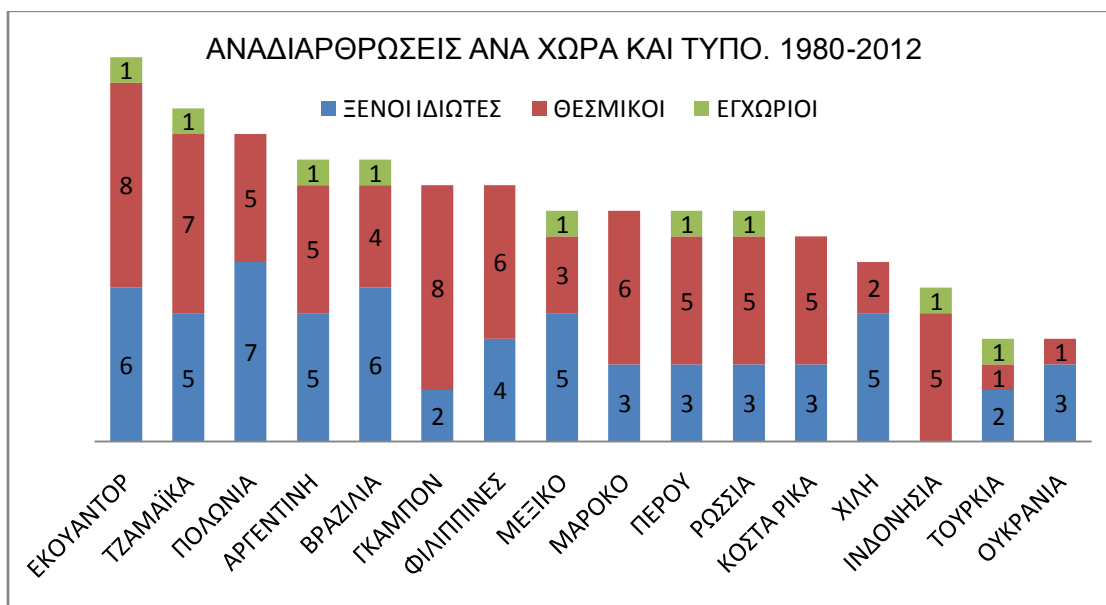
Διάγραμμα 2

Πολύ μακρύς ο κατάλογος των χωρών που χρεοκόπησαν και οδηγήθηκαν σε αθέτηση πληρωμής του δημοσίου χρέους τους ή/και σε αναδιάρθρωσή του. Αν περάσουμε στην τελευταία μόνο τριακονταετία θα δούμε στο επόμενο διάγραμμα τις χώρες που προχώρησαν σε αναδιρθρώσεις του δημοσίου χρέους τους και τον τύπο αυτού από το 1980 ως το 2012.

Διάγραμμα 3

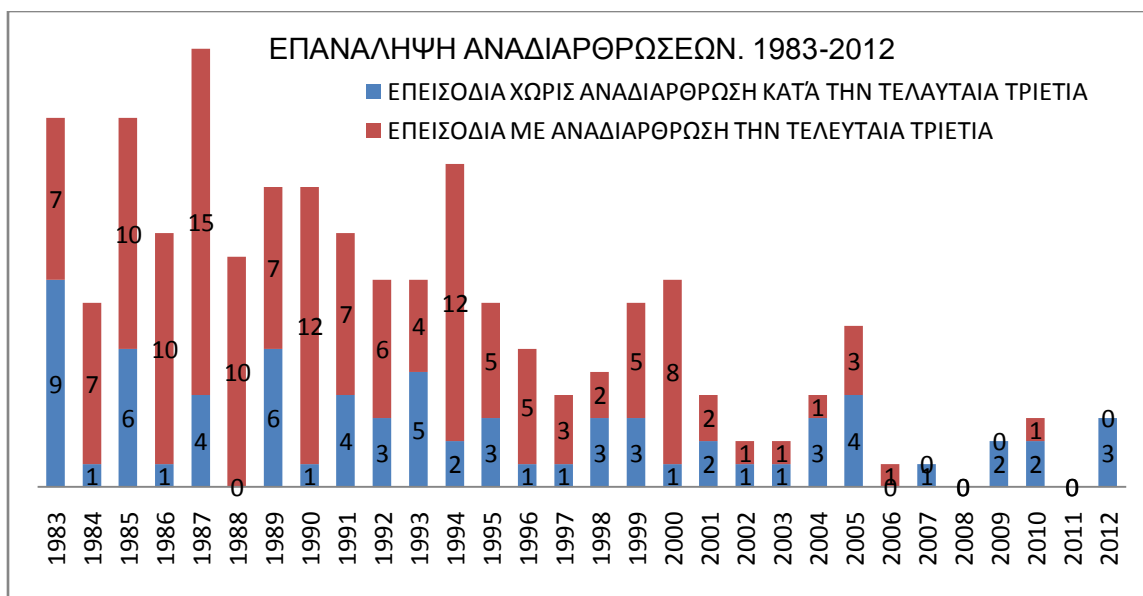
ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ ΑΝΑ ΧΩΡΑ, ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΕΤΟΣ, 1980-2012

<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2014/052214a.pdf>

Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τις αναδιρθρώσεις χρεών τόσο για πρώτη όσο και για δεύτερη φορά μέσα σε μια τριετία.

Διάγραμμα 4

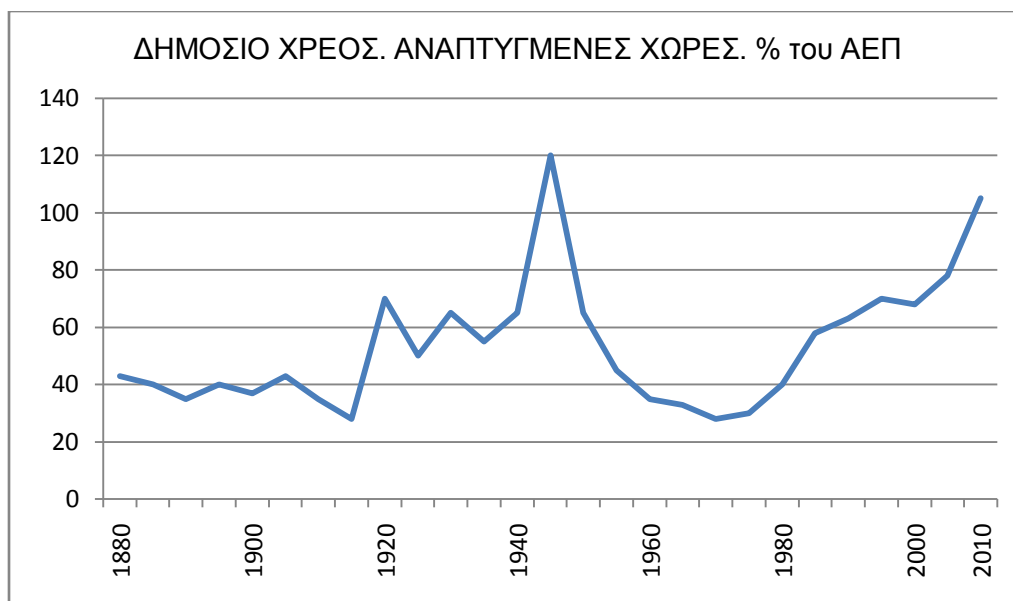

<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2014/052214a.pdf>

Η Ισπανία και οι Αργεντινή είναι, ιστορικά, οι συνήθεις ύποπτοι για αθέτηση πληρωμών. Συχνά έκαναν στάση πληρωμών και πάντα δανείζονταν. Και φυσικά πάντα τους δάνειζαν. Γιατί τα κέρδη είναι μεγάλα και το διαθέσιμο χρηματικό κεφάλαιο είναι πάντα πολύ. Τα κέρδη ήσαν μεγάλα αλλά και, αφού η στάση πληρωμών ήταν και είναι κάτι πολύ συνηθισμένο, κάποιος μπορεί να έχαναν.

Οι συνήθεις περιόδους έκρηξης του δημοσίου δανεισμού είναι οι περιόδους των πολέμων και ιδιαίτερα αυτές του 1^{ου} και του 2^{ου} παγκόσμιων πολέμων. Η μετά τη δεκαετία του 1970 περίοδος είναι μοναδική στην ιστορία του καπιταλισμού από την άποψη του δανεισμού των κρατών. Τα χρέη των αναπτυγμένων κρατών έφτασαν σε επίπεδα που ουδέποτε είχαν παρουσιαστεί σε ειρηνικές περιόδους ενώ ο δημόσιος δανεισμός επεκτάθηκε σε όλες τις χώρες του κόσμου. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τη μεταβολή του δημοσίου χρέους σαν ποσοστό του ΑΕΠ στις αναπτυγμένες χώρες από το 1880 ως το 2012. Παρατηρούμε την αύξηση του χρέους κατά τη διάρκεια του 1^{ου} και του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου καθώς και τη μεγάλη αύξησή του από τη δεκαετία του 1970 και μετά.

Διάγραμμα 5

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/02/pdf/c3.pdf>

Η κατάσταση αυτή οδηγεί στη διαπίστωση πως τα συσσωρευμένα δημόσια χρέη δεν είναι δυνατό να αποπληρωθούν και είναι εξαιρετικά πιθανό μια σειρά χωρών να βρεθούν σε κατάσταση πτωχεύσεως. Αυτός ήταν και ο λόγος που οδήγησε στην κατάθεση στον ΟΗΕ από την ομάδα των G77 και της Κίνας πρότασης η οποία προβλέπει τη δημιουργία ενός νέου πλαισίου για την αντιμετώπιση των κρίσεων δημόσιου χρέους με τρόπο που να προστατεύει τα κράτη από τις κερδοσκοπικές επιθέσεις των γνωστών και ως «αρπακτικών κεφαλαίων» (vulture funds). Η Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών συζήτησε και υιοθέτησε έπειτα από ψηφοφορία το Σεπτέμβρη του 2014 την πρόταση των G 77 συγκεφαλαιώνοντας την απόφασή του στα επόμενα:

.....

5. αποφασίζει να εκπονήσουν και να εγκρίνουν μέσα από μια διαδικασία διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων, ως θέμα προτεραιότητας κατά τη διάρκεια της εξηκοστής ένατης σύνοδου της, ένα πολυμερές νομικό πλαίσιο για τις διαδικασίες αναδιάρθρωσης του χρέους με σκοπό, μεταξύ άλλων, την αύξηση της αποτελεσματικότητας, της σταθερότητας και της προβλεψιμότητας στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα και να επιτευχθεί βιώσιμη, δίκαιη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη σύμφωνα με τις εθνικές συνθήκες και προτεραιότητες.

6. Αποφασίζει επίσης να καθοριστούν οι λεπτομέρειες για διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις και η έγκριση του κειμένου του πολυμερούς νομικού πλαισίου κατά το κύριο μέρος της εξηκοστής ένατης συνεδρίας της, πριν από το τέλος του 2014

<http://www.marinacastellaneta.it/blog/wp-content/uploads/2014/09/N1453005.pdf>

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/68/L.57/Rev.1&Lang=E

Οι πολιτικές ελίτ που κυβερνούσαν έπαιζαν και παίζουν το παιχνίδι των αστικών

τάξεων, τα συμφέροντα των οποίων και εκπροσωπούσαν, αποφασίζοντας για τη σύναψη δανείων μεταξύ του κράτους και των διαφόρων κεφαλαιούχων πιστωτών.

Έγκαιρα ο Marx κάνει την διαπίστωση που ακολουθεί και που φαντάζει σαν να γράφτηκε σήμερα.

«...Αντίθετα η ομάδα της αστικής τάξης που κυβερνούσε και νομοθετούσε με τα κοινοβούλια, είχε άμεσο συμφέρον στη καταχρέωση του κράτους. Το κρατικό έλλειμμα, αυτό ήταν ίσα - ίσα το καθαυτό αντικείμενο της κερδοσκοπίας της και η κύρια πηγή του πλουτισμού της. Κάθε χρόνο κι από ένα νέο έλλειμμα. Ύστερα από κάθε τέσσερα - πέντε χρόνια κι από ένα νέο δάνειο. Και κάθε νέο δάνειο πρόσφερε στη χρηματική αριστοκρατία μία καινούργια ευκαιρία να κατακλέβει το κράτος, που κρατιόταν τεχνικά στο χείλος της χρεωκοπίας - και που ήταν υποχρεωμένο να διαπραγματεύεται με τους τραπεζίτες κάτω από τους ποιο δυσμενείς όρους. Κάθε νέο δάνειο της πρόσφερε μιαν ακόμη ευκαιρία να καταληστεύει με χρηματιστηριακές επιχειρήσεις το κοινό που τοποθετούσε τα κεφάλαια του σε κρατικά ομόλογα και που στα μυστικά τους ήταν μπασμένες η κυβέρνηση και η πλειοψηφία της Βουλής». (Marx, «Οι ταξικοί αγώνες στην Γαλλία 1848-1850»).

Οι παραπάνω διαπιστώσεις και περιγραφές της πραγματικότητας δεν αποτελούν κάποιου τύπου αριστερή προσέγγιση. Αυτές τις διαπιστώσεις μπορούν να τις κάνουν, και τις κάνουν, και αστοί πολιτικοί, οικονομολόγοι και αναλυτές. Πολιτικό και ταξικό πρόσημο έχουν μόνο οι λύσεις που προτείνονται για την αντιμετώπιση του προβλήματος του δημοσίου χρέους. Πολιτική ταξικά προσδιορισμένη είναι αυτή που οδηγεί σε λύσεις προς όφελος των εργασίας και σε βάρος του κεφαλαίου ή το αντίστροφο. Η παραπάνω διαπίστωση φανερώθηκε σε όλο της το μεγαλείο στην περίπτωση της κρίσης δημοσίου χρέους της Ελλάδας το 2010.

Πια ήταν όμως η λύση του προβλήματος κατά τον Marx αναφερόμενος στη Γαλλία του 1848. :«Με ένα μονάχα μέσο μπορούσε η προσωρινή κυβέρνηση να παραμερίσει όλα αυτά τα εμπόδια και να βγάλει το κράτος από τον παλιό δρόμο του-με την κήρυξη του κράτους σε κατάσταση χρεοκοπίας. Ο καθένας θυμάται πως αργότερα ο Λεντρώ Ρολλέν αφηγήθηκε μπρος την εθνοσυνέλευση την ιερή αγανάκτηση με την οποία είχε αποκρούσει την αξίωση αυτή του τοκογλύφου του χρηματιστηρίου Φουλντ, του σημερινού υπουργού των οικονομικών. Ο Φουλντ του είχε προσφέρει το μήλο από το δέντρο της γνώσεως». (Marx, «Οι ταξικοί αγώνες στην Γαλλία 1848-1850 σ 49).

Το μήλο του δέντρου της γνώσης είναι η κήρυξη του κράτους σε κατάσταση χρεοκοπίας επομένως κατά τον Marx. Φυσικά κατά τη λήψη της πολιτικής απόφασης για την κήρυξη του κράτους σε κατάσταση χρεοκοπίας, πέρα από τα όσα έχουν αναφερθεί και που αποτελούν την ουσία της υπόθεσης, πρέπει να συνεκτιμηθούν πολλοί παράγοντες και ιδιαίτερα η διεθνής συγκυρία. Υπό το πρίσμα αυτό μπορούν να αποφασισθούν διάφορες εκδοχές και τακτικές για την υλοποίηση της παύσης πληρωμών και τη διαγραφή όλου ή μέρους του χρέους.

Τα δεδομένα που παρουσιάσαμε μας επιτρέπουν να καταλήξουμε στα εξής συμπεράσματα:

1. Ο δανεισμός του δημοσίου αποτέλεσε από την αρχή της εμφάνισής του μια σημαντικότερη πηγή κερδοφορίας για τους δανειστές. Η ανάπτυξη και δημιουργία των σύγχρονων συγκεντρωτικών κρατών αύξησε τις δημόσιες δαπάνες, κυρίως λόγω της δημιουργίας των σύγχρονων στρατών και της γραφειοκρατίας, χωρίς να αυξάνει στον ίδιο βαθμό και τα έσοδα για αρκετά μεγάλες χρονικές περιόδους. Το έλλειμμα καλυπτόταν με δανεισμό. Η επικράτηση του καπιταλισμού από τον 19^ο αιώνα και μετά είχε σαν ένα από τα αποτελέσματά του την ένταση του δανεισμού των σχηματιζόμενων κρατών

2. Τα αναπτυγμένα καπιταλιστικά κράτη ήταν κυρίως αυτά που δανείζονταν μεγάλα ποσά μέχρι τη δεκαετία του 1970. Οι περίοδοι των μεγάλων πολεμικών συγκρούσεων ήταν περίοδοι μεγάλης αύξησης του δημοσίου χρέους που κατευθυνόταν στην κάλυψη των πολεμικών αναγκών. Αυτό παρατηρείται τόσο πριν την επικράτηση του καπιταλισμού όσο και μετά από αυτή. Η ανάπτυξη που ακολουθούσε τους μεγάλους πολέμους διευκόλυνε τη σταθεροποίηση του χρέους, σαν ποσοστού του ΑΕΠ, ή και τη μείωσή του. Το πρώτο παρατηρείται μετά τον 1^ο παγκόσμιο πόλεμο ενώ το δεύτερο μετά το 2^ο παγκόσμιο πόλεμο. Από τη δεκαετία του 1970 και μετά ο δανεισμός των κρατών παίρνει τεράστιες διαστάσεις και εξαπλώνεται σε όλα τα κράτη του κόσμου. Αναπτυγμένα και μη.

3. Ο δανεισμός πέρα από τα κέρδη έχει και τα ρίσκα του. Η πτώχευση και η αθέτηση πληρωμών του δημοσίου χρέους είναι κάτι πολύ συνηθισμένο και ξεκινά μαζί με το δανεισμό. Η επέκταση του δανεισμού των κρατών από τον 19^ο αιώνα και μετά αύξησε και τον αριθμό των πτωχεύσεων

1.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΤΩΧΕΥΣΕΩΝ

Μια οι πτωχεύσεις κρατών είναι κάτι συνηθισμένο αν δούμε τις επιπτώσεις των πτωχεύσεων κάπως αναλυτικά όπως μελετώνται από τον κατά' εξοχή αρμόδιο διεθνή οργανισμό του κεφαλαίου για τη διαχείριση του χρέους: το ΔΝΤ. Τον Οκτώβριο του 2008 οι Eduardo Borensztein και Ugo Panizza εκπόνησαν μια μελέτη για λογαριασμό του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου με θέμα τις επιπτώσεις από τη χρεοκοπία των κρατών. (The Costs of Sovereign Default. IMF Working Paper. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2008/wp08238.pdf>)

Στην παραπάνω εργασία οι δύο συγγραφείς κωδικοποιούν τις επιπτώσεις της κρατικής χρεοκοπίας στα παρακάτω:

1. Κόστος στη φήμη του κράτους. αδυναμία δηλαδή του κράτους να απευθυνθεί για δανεισμό στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου.
2. Εμπορικό κόστος.
3. Κόστος στην εσωτερική οικονομία και το τραπεζικό σύστημα.
4. Πολιτικό κόστος.

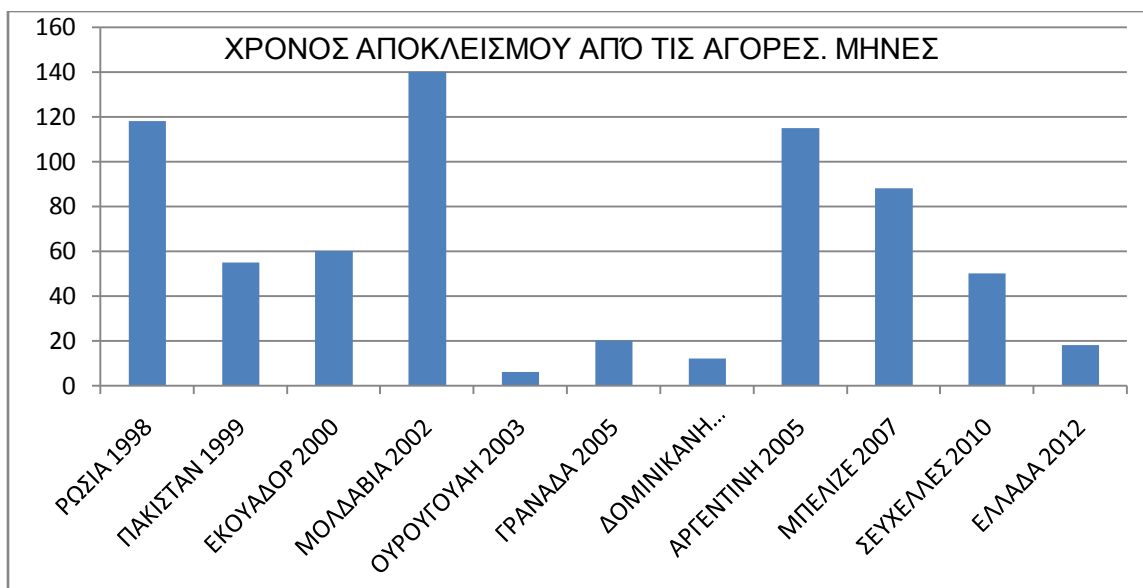
Η σπουδαιότερη από τις επιπτώσεις, σύμφωνα με τους παραπάνω, είναι η αδυναμία δανεισμού. Πόσο κρατάει όμως αυτό; Απαντούν: ο αποκλεισμός μιας χρεοκοπημένης χώρας από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές κρατά από 4 ως 5 χρόνια το πολύ. Στην περίπτωση της Αργεντινής ο αποκλεισμός κράτησε 4,5 χρόνια. Ταυτόχρονα αναφέρουν πως: «μετά την επάνοδο μιας χώρας στις αγορές οι επενδυτές τείνουν να ξεχνούν, ή να μην ενδιαφέρονται για το κακό παρελθόν μιας χώρας». Η παραπάνω διαπίστωση δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη. Είναι απολύτως λογική. Το κεφάλαιο όταν οσμίζεται κέρδος είναι αδύνατο να αντισταθεί. Όταν το χρέος μιας χώρας διαγραφεί, ή περιοριστεί κατά πολύ, τότε η χώρα καθίσταται πόλος έλξης για το δανειστικό κεφάλαιο αφού οι δυνατότητες της χώρας για αποπληρωμή των δανειστών είναι αυξημένες. Ο κίνδυνος της χρεοκοπίας έχει παρέλθει και το μόνο που ενδιαφέρει πλέον είναι το μέλλον και η προοπτική του κέρδους.

Η δεύτερη επίπτωση από την πτώχευση, σύμφωνα με την παραπάνω μελέτη, αφορά το εμπόριο. Στις περιπτώσεις των πρόσφατων πτωχεύσεων τα στοιχεία δείχνουν μια βραχυχρόνια επίδραση, γύρω στα δύο έτη, στο εμπόριο των χρεοκοπημένων χωρών. Η εμπορική κάμψη δεν είναι άμεσο αποτέλεσμα της πτώχευσης αλλά κυρίως συνέπεια των περιοριστικών οικονομικών πολιτικών που ακολουθούν συνήθως την πτώχευση στο εσωτερικό των χωρών. Φυσικά εμπορικό εμπάργκο δεν έχει παρατηρηθεί και είναι λογικό. Δεν συμφέρει κανέναν.

Η τρίτη επίπτωση είναι αυτή που αφορά την εσωτερική οικονομία. Οι επιπτώσεις στην εσωτερική οικονομία της χώρας που έχει κηρύξει πτώχευση εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, πολιτικούς και οικονομικούς. Στην περίπτωση της Αργεντινής, μετά την αθέτηση πληρωμών, το ΑΕΠ της μειώθηκε κατά 11% το 2002 αλλά στα αμέσως επόμενα χρόνια αυξανόταν με ρυθμούς της τάξης 8 με 9% ετησίως. Στην περίπτωση της Ρωσίας, μετά τη στάση πληρωμών και την επαναδιαπραγμάτευση του 1998, είδε το ΑΕΠ της να αυξάνεται κατά 6,3% το 1999 και κατά 10% το 2000 ενώ μέχρι και το ξέσπασμα της κρίσης του 2008 αυξανόταν με ρυθμούς πάνω από 4%. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε το χρόνο που χρειάζεται μια χώρα για να έχει πάλι πρόσβαση στις αγορές μετά από στάση πληρωμών σύμφωνα με το ΔΝΤ ..

Διάγραμμα 6

ΧΡΟΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ (σε μήνες)

<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2014/052214a.pdf>

Τα δεδομένα του προηγούμενου διαγράμματος επιβεβαιώνουν τα συμπεράσματα των Eduardo Borensztein και Ugo Panizza για το χρόνο αποκλεισμού από τις αγορές των χωρών που έχουν κηρύξει πτώχευση. Το χρονικό αυτό διάστημα κυμαίνεται μεταξύ τεσσάρων και πέντε ετών. Η πτώση των επιτοκίων δανεισμού είναι συντομότερη από το παραπάνω διάστημα μια και τα Spreads ομαλοποιούνται γρηγορότερα

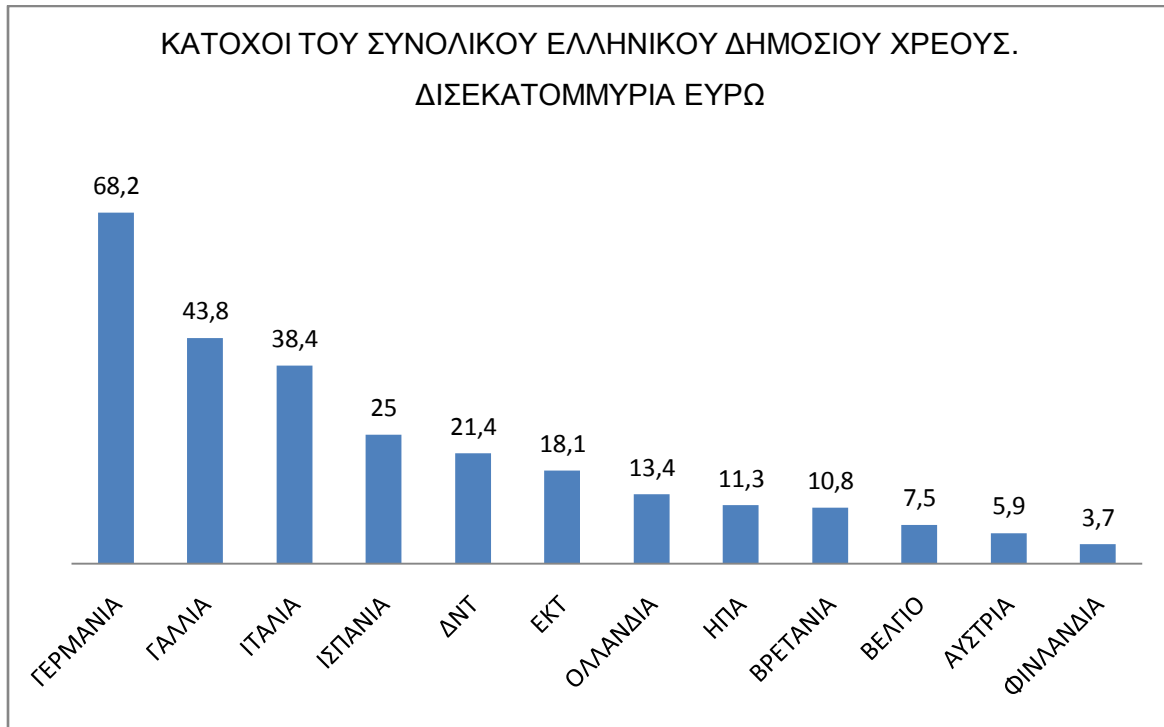
Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε βέβαια πως οι επιπτώσεις από την αθέτηση πληρωμής του δημοσίου χρέους εντοπίζονται κυρίως στον αποκλεισμό από τις αγορές και την αδυναμία δανεισμού. Οι επιπτώσεις στα κράτη από την πτώχευση και την αθέτηση πληρωμής του δημοσίου χρέους τους είχε μικρές έως ασήμαντες επιπτώσεις. Πέρα από μια πολύ μικρή περίοδο μείωσης του παραγόμενου πλούτου, που οφείλεται στο ότι αποκόπτονται απότομα οι εισροές από το δανεισμό, τα εμπειρικά δεδομένα δείχνουν μια τάση σημαντικότητας αύξησής του μετά την πτώχευση και τη στάση πληρωμών.

Οι στάσεις πληρωμών του δημοσίου χρέους είχαν σαν αποτέλεσμα ένα μέρος του κεφαλαίου να απαξιώνεται. Αυτό το τελευταίο προσπαθούν να αλλάξουν με την κρίση χρέους στην Ευρώπη του 2010 και την περίπτωση της Ελλάδας. Παίρνουν το μουντζούρη από τα χέρια των ιδιωτών κεφαλαιούχων και τον φορτώνουν στην Ε.Κ.Τ και στους κρατικούς προϋπολογισμούς. Με τη διαδικασία αυτή οι ιδιώτες δανειστές θα παίρνουν τα τεράστια κέρδη από το δανεισμό των κρατών χωρίς να αναλαμβάνουν κανένα ρίσκο καθώς η χασούρα των χρεοκοπιών θα φορτώνεται στους εργαζόμενους όλων των χωρών! Η διαδικασία αυτή είναι απολύτως καινοφανής και εμφανίζεται για πρώτη φορά στην ιστορία του δημοσίου δανεισμού.

Η διαδικασία αυτή είχε σαν αποτέλεσμα να μεταβληθούν ταχύτατα τόσο οι κάτοχοι όσο και η δομή του ελληνικού δημοσίου χρέους. Τα ομολογιακά δάνεια που κατείχαν ιδιώτες μετετράπησαν σε δάνεια των ευρωπαϊκών μηχανισμών στήριξης με την εγγύηση των κρατών της ΕΕ. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τους μεγαλύτερους κατόχους και το

ύψος του δημοσίου χρέους ανά χώρα. Περιλαμβάνονται τόσο ο κρατικός όσο και ο ιδιωτικός δανεισμός.

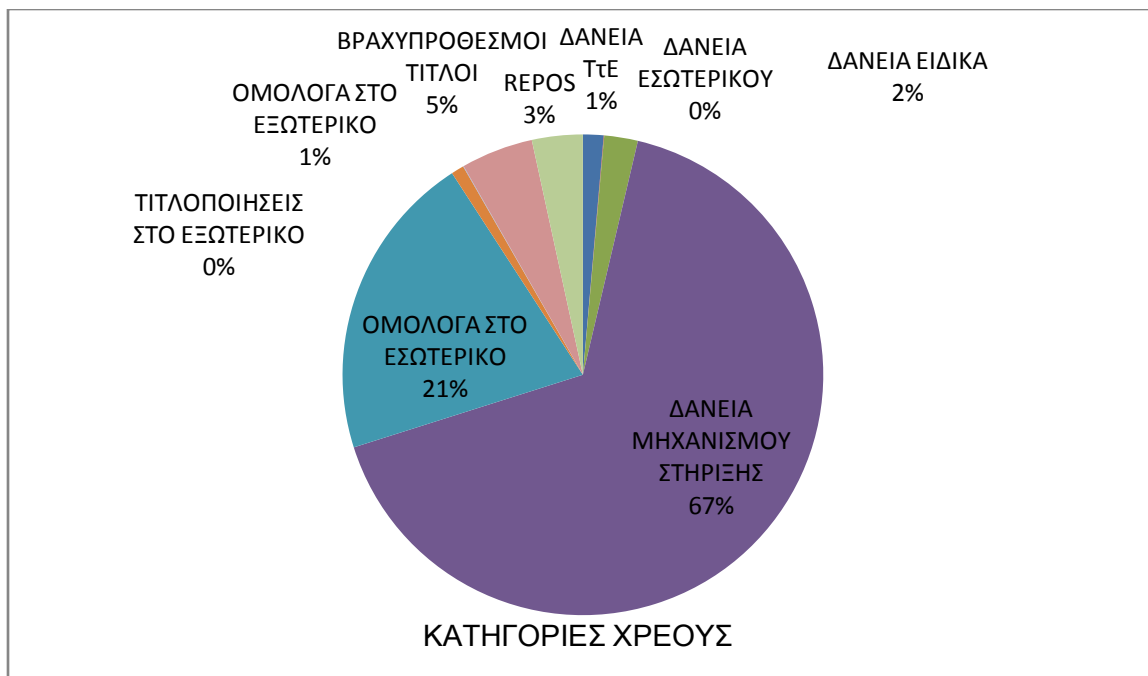
Διάγραμμα 7

<http://www.globalresearch.ca/who-owns-greeces-debt/5460265>

Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε το ελληνικό δημόσιο χρέος ανά κατηγορία στις 30/6/2015 όπως δίνεται από τον Οργανισμό Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους. Παρατηρούμε πως το μεγαλύτερο μέρος του, σε ποσοστό 67%, αποτελείται από δάνεια των μηχανισμών στήριξης.

Διάγραμμα 8

http://www.pdma.gr/attachments/article/8/%CE%94%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%BF%20%CE%9D%CE%BF_78.pdf

Οι μεταβολές αυτές στους κατόχους του δημοσίου χρέους δημιουργούν ένα πλαίσιο το οποίο είναι πρωτόγνωρο. Εξ αιτίας αυτών των διαφορετικών χαρακτηριστικών του ελληνικού δημοσίου χρέους η παύση πληρωμών προς τους δανειστές και η επιλεκτική χρεοκοπία θα διαφοροποιήσει τις επιπτώσεις που προηγουμένως παρουσιάσαμε σε κάποιο βαθμό. Το πώς, ποιόν τομέα και πόσο θα επηρεάσουν εξαρτάται από τις πολιτικές επιλογές που θα ακολουθηθούν. Η κατοχή μεγάλου μέρους του δημοσίου χρέους από τα κράτη της ΕΕ έχει σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία πολιτικών πρωτίστως επιπτώσεων. Επιπτώσεων δηλαδή που αφορούν τη σχέση με την ΕΕ.

Το κατά πόσο θα υπάρχουν επιπτώσεις στον οικονομικό τομέα σχετίζεται αφενός μεν με τη διαχείριση αυτού του πολιτικού προβλήματος και με την γενικότερη κατάσταση τόσο στην Ευρώπη όσο και σε ολόκληρο τον κόσμο κατά την περίοδο που θα εμφανιστεί το πρόβλημα. Σε κάθε περίπτωση οι άμεσες οικονομικές επιπτώσεις αφορούν κυρίως τις εισροές από την ΕΕ. Το μεγάλο όμως πρόβλημα των σχέσεων Ελλάδας- ΕΕ είναι ένα μεγάλο ζήτημα που η διαπραγματεύσή του ξεφεύγει από τα όρια της παρούσης μελέτης. Υπάρχει επίσης σοβαρή πιθανότητα, αν επιλεγεί η πολιτική της μη παύσης των πληρωμών προς τους ιδιώτες πιστωτές, που αφορά ένα χρέος που ανέρχεται στα 70 δισεκατομμύρια περίπου, να έχει σαν αποτέλεσμα τη μη κήρυξη της χώρας σε κατάσταση πτώχευσης και να ανοίξει το δρόμο προς τις αγορές μια και το χρέος θα έχει μειωθεί. Το αν αυτό είναι κάτι που πρέπει να χρησιμοποιηθεί είναι θέμα γενικότερων πολιτικών αποφάσεων.

2. Η ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ

Γύρω από τη στρατηγική επιλογή του εγχωρίου κεφαλαίου για απεμπόληση της νομισματικής κυριαρχίας έχει στηθεί ένα άγριο προπαγανδιστικό σκηνικό εκφοβισμού και καθυπόταξης της κοινής γνώμης στις κυρίαρχες πολιτικές στην Ελλάδα από το 2010 και μετά. Με αιχμή του δόρατος τα ΜΜΕ και ιδιαίτερα την τηλεόραση ένα τεράστιο δίκτυ προστασίας έχει στηθεί ώστε η επιλογή αυτή να μείνει στο απυρόβλητο. Ο εκφοβισμός με το νόμισμα αποτελεί ουσιαστικά και το τελευταίο προπύργιο άμυνας του συστήματος απέναντι στη διαφαινόμενη ολοκληρωτική απόρριψη των πολιτικών επιλογών του κεφαλαίου για την Ελλάδα και τους εργαζόμενους.

Η συζήτηση για το θέμα του νομίσματος είναι ουσιαστικά απαγορευμένη ενώ υστερικές κραυγές υψώνονται όταν κάποιος προσπαθεί να το ανοίξει. Αυτό βέβαια φανερώνει και την απόλυτη αδυναμία των απολογητών των επιλογών του συστήματος να αρθρώσουν ένα, έστω και στοιχειωδώς, συνεκτικό σύνολο επιχειρημάτων που να μπορεί να υποστηρίξει πως η επιλογή αυτή λειτούργησε και λειτουργεί υπέρ των εργαζόμενων και των φτωχότερων στρωμάτων.

Εδώ απαιτείται μια ουσιώδης επισήμανση. Το νόμισμα δεν είναι πολιτικά ουδέτερο. Μέσω του νομίσματος υλοποιούνται συγκεκριμένες πολιτικές και εξυπηρετούνται ταξικά, αλλά και κρατικά-δηλαδή πάλι ταξικά-, συμφέροντα. Έτσι ο τρόπος που προσεγγίζουν το ζήτημα της εξόδου από το ευρώ ή της διάλυσης της ευρωζώνης οι διάφορες κοινωνικές τάξεις και οι πολιτικοί τους εκπρόσωποι, αλλά και τα διάφορα κράτη, διαφοροποιούνται σημαντικά. Έτσι οι εκπρόσωποι των αστών αφήνουν όλο το άλλο πολιτικό κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον αμετάβλητο και εξετάζουν τις επιπτώσεις από την έξοδο από το ευρώ ή τη διάλυση της ευρωζώνης. Στον αντίποδα οι κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις που εκπροσωπούν τα συμφέροντα των εργαζόμενων προβάλλουν, και πρέπει να προβάλλουν, ένα σύνολο μέτρων που θα δημιουργούν εκείνο το πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο που βρίσκεται πέρα από την εξυπηρέτηση της διαδικασίας της καπιταλιστικής συσσώρευσης και σε σύγκρουση μαζί της στην προοπτική δημιουργίας μιας άλλης κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής πραγματικότητας.

Γράφοντας αυτό το κείμενο προσπάθησα να βρω σοβαρές αναλύσεις για τις επιπτώσεις από την έξοδο από την ΟΝΕ. Δεν κατόρθωσα να βρω καμία. Αυτό δε σημαίνει πως υποχρεωτικά δεν υπάρχουν. Σημαίνει απλά πως εγώ δεν βρήκα. Στη συνέχεια επομένως θα προσπαθήσω να προσεγγίσω τα προβλήματα που, πιθανά, θα ανακύψουν από την εγκατάλειψη του ευρώ και την υιοθέτηση εθνικού νομίσματος. Φυσικά δεν έχω κάποιου είδους αυταπάτη πως μπορώ να δω ολοκληρωμένα ένα τόσο σύνθετο θέμα και ούτε είναι κι αυτός ο σκοπός μου. Στόχος μου είναι να ανοίξω μια νηφάλια συζήτηση για τα προβλήματα που θα προκύψουν μετά από μια έξοδο από την ΟΝΕ.

Πριν προχωρήσουμε στη διερεύνηση των επιπτώσεων της αποχώρησης από την ΟΝΕ ας δούμε πια ιστορικά παραδείγματα διάλυσης νομισματικών ενώσεων έχουμε στη διάθεσή μας. Το πρώτο ιστορικό δεδομένο είναι η δημιουργία της Λατινικής Νομισματικής Ένωσης το 1865. Η Γαλλία, η Ιταλία, το Βέλγιο, η Ελβετία το 1865 συμφώνησαν τα νομίσματά τους να περιέχουν την ίδια ποσότητα ευγενούς μετάλλου ώστε να έχουν την ίδια αξία και να μπορούν να κυκλοφορούν σε όλες τις παραπάνω

χώρες χωρίς προβλήματα και με ισοτιμία 1/1. Τρία χρόνια μετά προσχώρησε η Ελλάδα και η Ισπανία ενώ το 1889 προσχώρησαν η Ρουμανία, η Αυστρία, η Βουλγαρία, η Βενεζουέλα, η Σερβία, το Μαυροβούνιο, το Σαν Μαρίνο και το Παπικό κράτος το 1889. Το 1904 οι Δανικές Δυτικές Ινδίες επίσης υιοθέτησαν αυτό το πρότυπο, παρόλο που δεν είχαν επίσημα ενσωματωθεί στη ΛΝΕ. Κατά τη δεκαετία του 1920 η Ένωση αδρανοποιήθηκε και διαλύθηκε το 1927 χωρίς τη δημιουργία καμιάς παρενέργειας. Φυσικά εδώ είχαμε την κυκλοφορία διαφορετικών νομισμάτων και είχε δημιουργηθεί ουσιαστικά μια ζώνη σταθερών ισοτιμιών.

Η πλέον όμως κοντινή προς τα δεδομένα της ευρωζώνης είναι η διάλυση της Αυστροουγγαρίας και της νομισματικής της ένωσης και η δημιουργία των διάδοχων κρατών το 1919. Το τελευταίο ιστορικό παράδειγμα είναι αυτό της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης και της ζώνης του ρουβλίου με τη δημιουργία ανεξάρτητων κρατών και την υιοθέτηση εθνικών νομισμάτων και η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Οι παραπάνω ιστορικές αναφορές δε σημαίνουν πως η ζώνη του ευρώ έχει τα ίδια χαρακτηριστικά με τις ενώσεις που αναφέρθηκαν και πως η έξοδος από αυτή είναι μια υπόθεση με κοινά χαρακτηριστικά με τις παραπάνω.

Οι περισσότερες από τις προσεγγίσεις του θέματος της εγκατάλειψης του ευρώ και της υιοθέτησης εθνικού νομίσματος στηρίζονται στην παραδοχή πως αυτή θα γίνει από το υπάρχον αστικό πολιτικό σκηνικό και μέσα στο υπάρχον πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον. Προβλέπουν δηλαδή την υιοθέτηση εθνικού νομίσματος χωρίς καμία άλλη αλλαγή.

Οι θετικές επιπτώσεις από την ανάκτηση της νομισματικής κυριαρχίας και την έκδοση εθνικού νομίσματος είναι τόσο οικονομικές όσο και πολιτικές. Οι σημαντικότερες από τις οικονομικές επιπτώσεις είναι

A) Ενίσχυση των εξαγωγών μέσω της νομισματικής υποτίμησης και όχι μέσω της εσωτερικής υποτίμησης. Η αποκατάσταση δηλαδή ισορροπίας στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών μέσω νομισματικών πολιτικών.

B) Υποκατάσταση ενός μέρους των εισαγωγών, μαζί με άλλα μέτρα, μέσω της ενεργοποίησης της εσωτερικής παραγωγής.

Γ) Χρηματοδότηση της οικονομίας καθώς και των αναγκών του δημοσίου, και ιδιαίτερα των ασφαλιστικών ταμείων και του συστήματος υγείας, με τη λελογισμένη και ελεγχόμενη έκδοση χρήματος.

Η βασική πολιτική επίπτωση είναι η άρση του ελέγχου της ελληνικής οικονομικής, πιστωτικής και πολιτικής ζωής μέσω του χρήματος από την ΕΚΤ. Η άρση της δυνατότητας άσκησης εκβιασμών μέσω της στέρξης της ρευστότητας στην ελληνική οικονομία. Τα παραπάνω είναι απολύτως προφανή κι αποδεκτά σχεδόν από όλους. Οι ενστάσεις που εγείρονται αφορούν στις αρνητικές επιπτώσεις. Πραγματικές ή επινοημένες για να σπείρουν το φόβο. Η τρομοπροπαγάνδα για τις αρνητικές συνέπειες από την υιοθέτηση εθνικού νομίσματος φτάνει στα όρια της υστερίας και της γελοιότητας. «Σοβαροί» καθηγητές οικονομικών με ύφος χιλίων μανδαρίνων εμφανίζονται στην τηλεόραση ή γράφουν άρθρα ισχυριζόμενοι, χωρίς καμία προσπάθεια απόδειξης, πως η ανάκτηση της νομισματικής κυριαρχίας ισοδυναμεί με τη μέγιστη καταστροφή

Ποιες είναι οι βασικές αρνητικές επιπτώσεις κατά τους διακινήτες των καταστροφολογικών σεναρίων; Στις αρνητικές επιπτώσεις οι περισσότεροι από τους υπέρμαχους του ευρώ προβάλλουν τις εξής:

A) Η διαγραφή του εξωτερικού χρέους και η έξοδος από την ευρωζώνη θα οδηγήσει στην πλήρη διεθνή μας αφερεγγυότητα, στον αποκλεισμό μας από τις διεθνείς αγορές και σε σημαντικές δυσκολίες στη χρηματοδότηση του διεθνούς εμπορίου. Αφού εξαρτώμεθα απολύτως από τις εισαγωγές η αδυναμία χρηματοδότησής τους, μια και το νέο εθνικό νόμισμα δεν θα γίνεται αποδεκτό για πληρωμές των εισαγωγών, θα οδηγήσει σε καταστροφικά αποτελέσματα ιδιαίτερα στα τρόφιμα, στα φάρμακα και το πετρέλαιο.

B) Εκρηκτική αύξηση του πληθωρισμού λόγω της νομισματικής χρηματοδότησης των ελλειμμάτων και των μισθών. Μεγάλες και ίσως αποσταθεροποιητικές υποτιμήσεις λόγω των έντονων πληθωριστικών προσδοκιών, του μικρού αποθέματος συναλλαγματικών διαθεσίμων, του μεγάλου ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

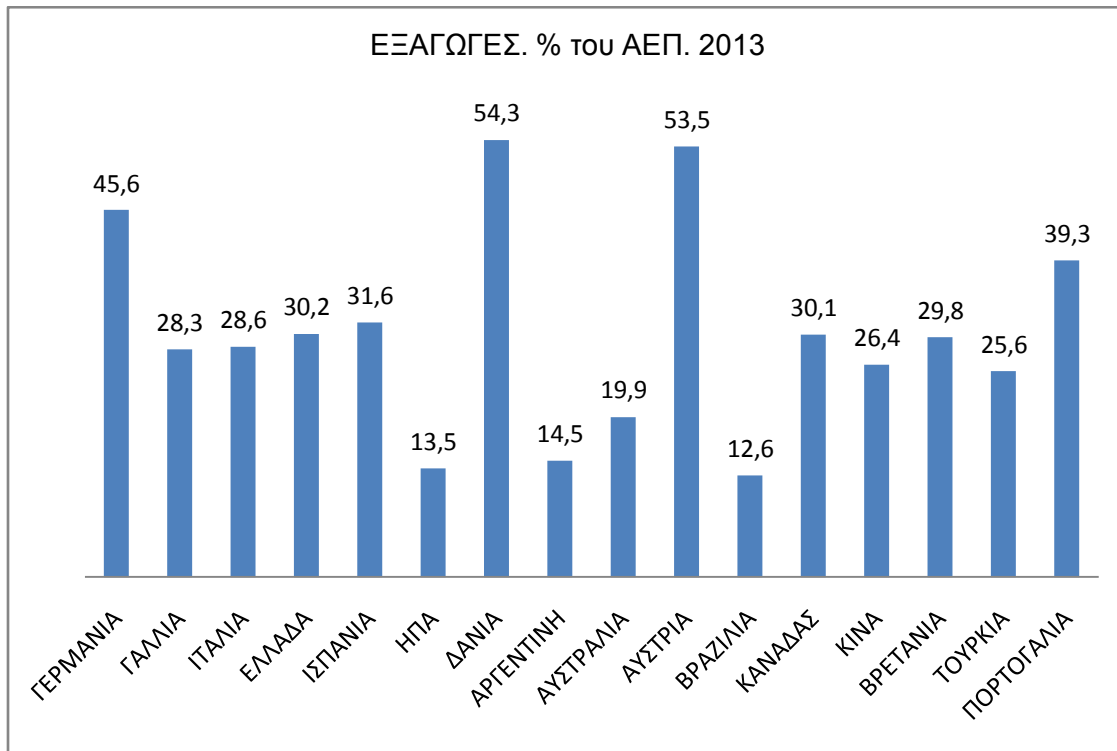
Γ) Επιβολή αυστηρών περιορισμών τόσο στην κίνηση κεφαλαίων όσο και στη χρηματοδότηση των διεθνών εμπορικών συναλλαγών.

E). Οι ελληνικές εξαγωγές ενσωματώνουν σε σημαντικό βαθμό εισαγόμενα ενδιάμεσα προϊόντα, αναγκαία για την παραγωγή. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι η υποτίμηση της δραχμής πιθανόν να μην φέρει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, αφού η αύξηση του κόστους αυτών των ενδιάμεσων εισαγόμενων προϊόντων (ως αποτέλεσμα της υποτίμησης), θα μετριάσει (ή ακόμα και ακυρώσει εντελώς) την μείωση της τιμής των ελληνικών προϊόντων, και άρα την αναμενόμενη αύξηση της ζήτησης τους στο εξωτερικό. Γενικότερα, η υποτίμηση της δραχμής θα αυξήσει τις τιμές των εισαγόμενων προϊόντων, και δεδομένου ότι οι εισαγωγές μας είναι υπερδιπλάσιες των εξαγωγών, θα υπάρξουν αρνητικές συνέπειες στην καταναλωτική δαπάνη, και κατά συνέπεια στην οικονομική μεγέθυνση.

2.1. ΔΕΝ ΠΑΡΑΓΟΥΜΕ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΞΑΓΟΥΜΕ ΤΙΠΟΤΑ. ΘΑ ΠΕΙΝΑΣΟΥΜΕ

Το μοτίβο μόνιμο και συνεχώς επαναλαμβανόμενο από το 2010 και μετά. Δεν παράγουμε τίποτα, δεν εξάγουμε τίποτα. Θα πεινάσουμε. Δεν θα έχουμε τρόφιμα, φάρμακα, πετρέλαιο. Ο καλοστημένος και βολικός μύθος για την κρατικοδίαιτη και κομπραδóρική ελληνική αστική τάξη πως η Ελλάδα δεν παράγει τίποτα και η μοίρα της είναι η εξάρτηση μπορεί να υποστηριχτεί από τα πραγματικά δεδομένα; Στο διάγραμμα που ακολουθεί βλέπουμε τις εξαγωγές σαν ποσοστό του ΑΕΠ για διάφορες χώρες το 2013.

Διάγραμμα 9

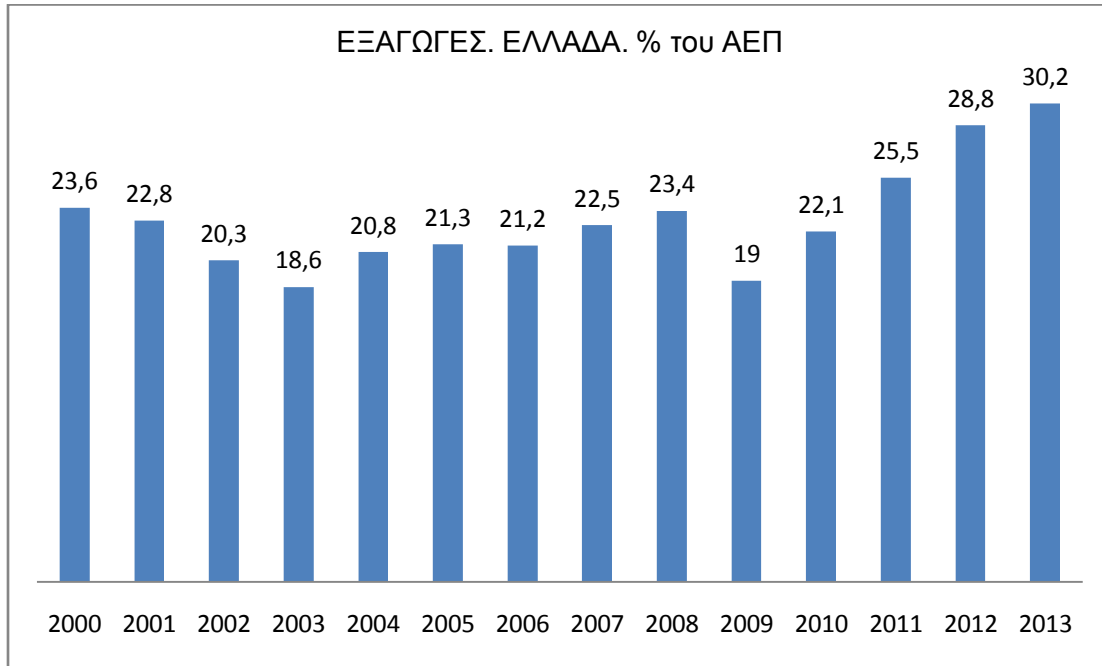

<http://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS>

Παρατηρούμε πως οι εξαγωγές της Ελλάδας το 2013 είναι λίγο πάνω από το 30% του ΑΕΠ και την κατατάσσουν μεταξύ των χωρών με σημαντική εξαγωγική δραστηριότητα. Υπάρχουν πολλές αναπτυγμένες χώρες με σημαντικά μικρότερο ποσοστό εξαγωγών από την Ελλάδα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το πολύ μεγαλύτερο ποσοστό εξαγωγών, αγαθών και υπηρεσιών, της Ελλάδας σε σχέση με τις δύο χώρες της Λατινικής Αμερικής. Τη Βραζιλία και την Αργεντινή. Καθώς κι από τις ΗΠΑ.

Φυσικά η δραματική μείωση του ΑΕΠ κατά την τελευταία εξαετία αύξησε το ποσοστό των εξαγωγών σε σχέση με το ΑΕΠ μια κι αυτές έμειναν σχεδόν σταθερές. Για να έχουμε επομένως μια πιο πλήρη εικόνα ας δούμε στο επόμενο διάγραμμα τις ελληνικές εξαγωγές σαν ποσοστό του ΑΕΠ από το 2000 ως το 2013.

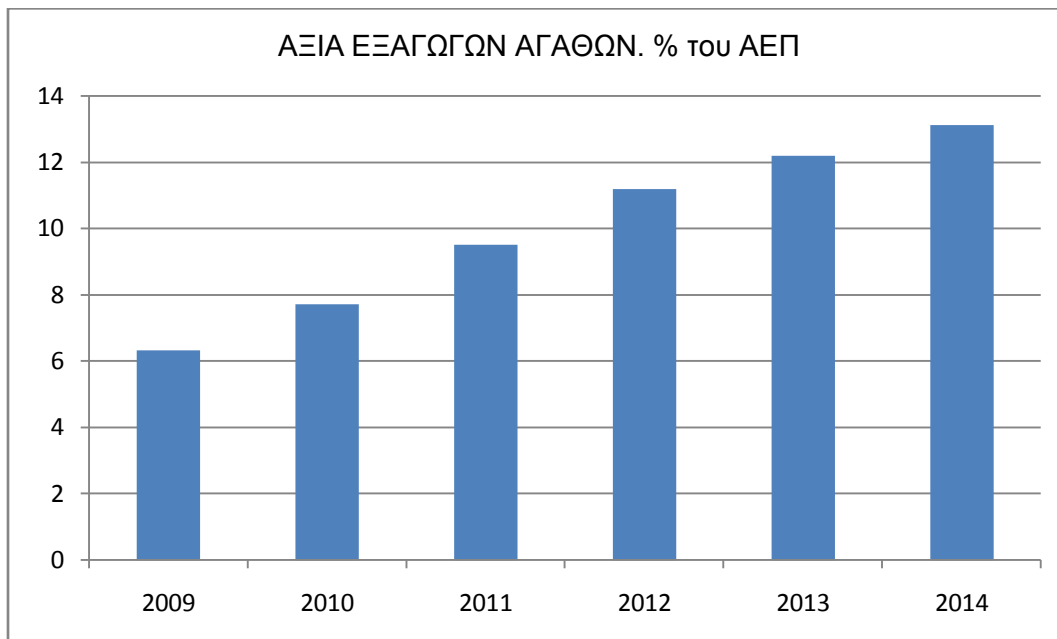
Διάγραμμα 10

<http://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS>

Αν εξαιρέσουμε τις εξαγωγές υπηρεσιών και επικεντρωθούμε μόνο στις εξαγωγές αγαθών παίρνουμε το επόμενο διάγραμμα

Διάγραμμα 11

http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=SNA_TABLE1

Αν μάλιστα δούμε ποιο αναλυτικά τις εξαγωγές θα δούμε πως αυτές περιλαμβάνουν κυρίως βιομηχανικά αγαθά όπως επιβεβαιώνει ο επόμενος πίνακας.

Πίνακας 1

ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΓΑΘΩΝ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ. Χ 10 ³					
	2009	2010	2011	2012	2013
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΔΙΥΛΥΣΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ	3535,28	5421,25	7399,83	10649,37	10887,96
ΑΛΟΥΜΙΝΙΟ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΟΥ	752,57	1020,07	1258,76	1199,78	1189,56
ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	967,32	1038,72	915,77	966,68	1052,53
ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ, ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	748,13	891,15	1044,37	1082,34	978,84
ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ	731,49	867,31	930,65	910,7	917,58
ΛΑΧΑΝΙΚΑ, ΚΑΡΠΟΙ, ΦΡΟΥΤΑ	1323,32	1488,86	1540,72	1652,86	1727,27
ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ	764,78	791,83	793,92	783,42	754,16
ΛΙΠΗ, ΛΑΔΙΑ	344,71	342,12	391,14	433,09	611,32
ΨΑΡΙΑ	489,8	534,73	608,87	601,59	554
ΑΛΛΑ ΑΓΑΘΑ	8016,23	8744,31	9411,45	9305,3	8886,82

<http://www.cnews.ch/news/greece/100-semantikotera-exagomena-proionta.html>

Όσα εκθέσαμε και οι παρεμβάσεις που έγιναν με τη δραματική μείωση της κατανάλωσης είχαν σαν αποτέλεσμα το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών από έντονα ελλειμματικό να μετατραπεί σε πλεονασματικό από το 2013 όπως διαπιστώνουμε από το διάγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 12

<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/externalsector/balance/basic.aspx>

Εδώ πρέπει να επισημάνουμε πως το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών έγινε πλεονασματικό μέσω της τεράστιας εσωτερικής υποτίμησης με τη δραματική μείωση των εισοδημάτων και της κατανάλωσης. Επιλέχτηκε δηλαδή ο πλέον αντιλαϊκός και ταξικός τρόπος αντιμετώπισης του ελλείμματος μια και θεωρούνταν δεδομένες οι στρατηγικές επιλογές του ελληνικού κεφαλαίου και ιδιαίτερα η παραμονή στην ευρωζώνη.

Όσα εκθέσαμε κάνουν νομίζω απολύτως φανερό πως το σημερινό τουλάχιστο επίπεδο εισαγωγών δεν μπορεί να θιγεί μια και οι εισαγωγές θα χρηματοδοτούνται με συνάλλαγμα από τις εξαγωγές οι οποίες και υπερκαλύπτουν την αξία των εισαγωγών. Οι κίνδυνοι επομένως όχι μόνο για τις εισαγωγές τροφίμων, φαρμάκων και πετρελαίου αλλά και όλων των υπολοίπων εισαγόμενων αγαθών είναι εξαιρετικά περιορισμένοι έως ανύπαρκτοι. Στην ανάγκη και για κάποια αγαθά μπορούν να εισαχθούν μέσω διακρατικών συμφωνιών με μη εγχρήματη συναλλαγή (κλίρινγκ).

2.2 . Η ΥΠΟΤΙΜΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Ο ισχυρισμός πως η επιστροφή σε εθνικό νόμισμα θα προκαλέσει καταστροφικό πληθωρισμό είναι ευρέως διαδεδομένη και εντέχνως καλλιεργούμενη. Η επιστροφή σε εθνικό νόμισμα θα γίνει με αρχική ισοτιμία 1/1 για λόγους που σχετίζονται με την μη μεταβολή των συναλλακτικών συνηθειών και τις κερδοσκοπικές ανατιμήσεις. Η επίθεση στο νόμισμα από τις χρηματαγορές δεν είναι δυνατή καθώς αυτό δεν θα βρίσκεται στο εξωτερικό για ένα σημαντικό χρονικό διάστημα και ιδιαίτερα κατά το πρώτο κρίσιμο χρονικό διάστημα. Η υποτίμηση καθώς και το ποσοστό της, που μπορεί να μην υπερβαίνει το 30%, θα είναι πολιτική φυσικά απόφαση.

Όσο κι αν ψάξει όμως κάποιος αδυνατεί να βρει μελέτες που να υποστηρίζουν, έστω και στοιχειωδώς, ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Η μόνη ουσιαστικά μελέτη για την εξέλιξη του πληθωρισμού σε ένα ενδεχόμενο επιστροφής σε εθνικό νόμισμα και υποτίμησής του κατά 50% είναι αυτή των Μαριόλη – Κάσινα. Σύμφωνα με το πολυτομεακό υπόδειγμα του Θ. Μαριόλη και για τρία εναλλακτικά σενάρια ο πληθωρισμός στην Ελλάδα για μια υποτίμηση του εθνικού νομίσματος κατά 50% θα κυμανθεί όπως δείχνει ο επόμενος πίνακας.

Πίνακας 2

ΕΤΗΣΙΟΙ ΡΥΘΜΟΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΥΠΟΤΙΜΗΣΗ 50%			
ΕΤΟΣ	ΣΕΝΑΡΙΟ I	ΣΕΝΑΡΙΟ II	ΣΕΝΑΡΙΟ III
1	9,29%	5,31%	5,31%
2	5,96%	3,84%	1,59%
3	4,27%	2,99%	0,51%
4	3,26%	2,44%	0,16%
5	2,58%	2,06%	0,05%

<http://www.tometopo.gr/index.php/news/812-2011-09-27-13-33-32>

Οι υπολογισμοί του Μαριόλη δείχνουν ένα μέγιστο πληθωρισμού γύρω στο 10% κατά τον πρώτο χρόνο ό οποίος θα αποκλιμακώνεται γρήγορα για να φτάσει κατά τον 5^ο χρόνο στο 2,5%. Ο Μαριόλης ερμηνεύει τα αποτελέσματα της έρευνάς του ως εξής:

Για να συμβεί αυτό (υπερπληθωρισμός) πρέπει να πληρούνται οι ακόλουθοι όροι: (α) η οικονομία να βρίσκεται σε καθεστώς πλήρους απασχολήσεως και (β) να αυξάνεται συνεχώς η ενεργός ζήτηση ή/και (γ) να χειροτερεύουν συστηματικά οι συνθήκες της προσφοράς (π.χ. να αυξάνονται οι τιμές των πρώτων υλών). Σημαντικότερος είναι ο πρώτος. Όμως, η ελληνική οικονομία βρίσκεται αρκετά μακριά από το καθεστώς πλήρους απασχολήσεως: Η επίσημη ανεργία είναι στο 30% και εκτιμάται ότι η υποαπασχόληση του παραγωγικού δυναμικού είναι περί το 33%. Άρα, όταν «κοπεί χρήμα» για την τόνωση της ενεργού ζήτησεως και για τη χρηματοδότηση τμήματος των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, οι επιπτώσεις στον πληθωρισμό δεν αναμένεται να είναι ισχυρές. <http://www.sxedio-b.gr/index.php/articles/1/item/527-exodos>

Οι αιτίες που μπορούν να τροφοδοτήσουν τον μεγάλο πληθωρισμό μετά από μια υποτίμηση του νομίσματος εντοπίζονται κυρίως στις ανισορροπίες στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και στις ενσωματωμένες στα εγχώρια παραγόμενα αγαθά εισαγόμενες πρώτες ύλες και ενδιάμεσα αγαθά. Με τα δεδομένα του 2011, δηλαδή με πολύ υψηλό έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, το ΔΝΤ υπολογίζει τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ σε ένα σενάριο εξόδου της Ελλάδας από την ευρωζώνη για τα έτη 2012- 2020 όπως δείχνει το επόμενο διάγραμμα.

Διάγραμμα 13

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scri/2012/cr1257.pdf>. σ 46

Το ΔΝΤ προβλέπει πληθωρισμό γύρω στο 35% κατά το πρώτο έτος της υποτίμησης και ταχύτατη αποκλιμάκωσή του. Κατά το δεύτερο έτος ο πληθωρισμός θα είναι στο 25% ενώ από το τρίτο έτος και μετά κάτω από 12% με τάσεις παραπέρα μείωσης. Οι παραδοχές της μελέτης έχουν ιδιαίτερη σημασία και επισημαίνουν:

Η υποτίμηση του νομίσματος και η χρηματοδότηση των δαπανών και του ελλείμματος θα μπορούσε να οδηγήσει σε απότομη αύξηση του πληθωρισμού, ακολουθούμενο από ισχυρές ανοδικές πιέσεις στα ημερομίσθια και άλλες δαπάνες εισόδου, μειώνοντας γρήγορα το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Η αδυναμία της Ελλάδας να θέσει υπό έλεγχο το πρωτογενές δημοσιονομικό έλλειμμα και η εμπειρία του παρελθόντος εκτός ζώνης ευρώ δεν είναι παρήγορο σε αυτές τις απόψεις, αλλά πολλά θα εξαρτηθούν από το πόσο καλά θα χειριστούν τα θέματα της εξόδου οι πολιτικοί. (σελίδα 46)

Το ΔΝΤ επομένως εξάγει τον υψηλό πληθωρισμό του πρώτου έτους της υποτίμησης στα υψηλά ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και στο δημοσιονομικό

έλλειμμα. Τα δεδομένα από το 2011 έχουν μεταβληθεί σημαντικά καθώς και τα δύο ελλείμματα έχουν μετατραπεί σε πλεονάσματα με τη λήψη εξαιρετικά ταξικών αντιλαϊκών μέτρων. Είναι επομένως βέβαιο πως οι εξελίξεις αυτές θα μειώσουν κατά πολύ τον πληθωρισμό κατά το πρώτο έτος της υποτίμησης μετά την υιοθέτηση εθνικού νομίσματος. Οι μελέτη των Μαριόλη – Κάτσινα πρέπει να βρίσκεται πολύ κοντά στην πραγματικότητα καθώς στηρίζεται σε ένα μοντέλο ροών.

Είναι επίσης εξαιρετικά σημαντική η επισήμανση του ΔΝΤ πως σε ένα πολύ σημαντικό βαθμό πολλά θα εξαρτηθούν από τους πολιτικούς χειρισμούς. Οι ισχυρισμοί και οι κραυγές των καθεστωτικών φερέφωνων για κατακλυσμιαίους πληθωρισμούς είναι εκτός πραγματικότητας και τους αφήνει έκθετους ακόμη και το ΔΝΤ.

Μια πιο σύγχρονη μελέτη, του 2015, είναι αυτή των Oxford Economics & Haver Analytics με αρχική συνθήκη διαγραφή του 50% του δημοσίου χρέους και υποτίμηση 50% του εθνικού νομίσματος. Ο προβλεπόμενος πληθωρισμός παίρνει μια μέγιστη τιμή 9% κατά το πρώτο έτος και κατόπιν αποκλιμακώνεται ταχύτατα στο 5% κατά το επόμενο έτος όπως βλέπουμε στο επόμενο διάγραμμα.

Διάγραμμα 14

<http://www.newmoney.gr/agores/analuseis/item/243633-etsi-tha-itan-i-ellada-me-ti-draxmi-ti-apokaliptei-analitiki-ereina-tis-ernst-young>

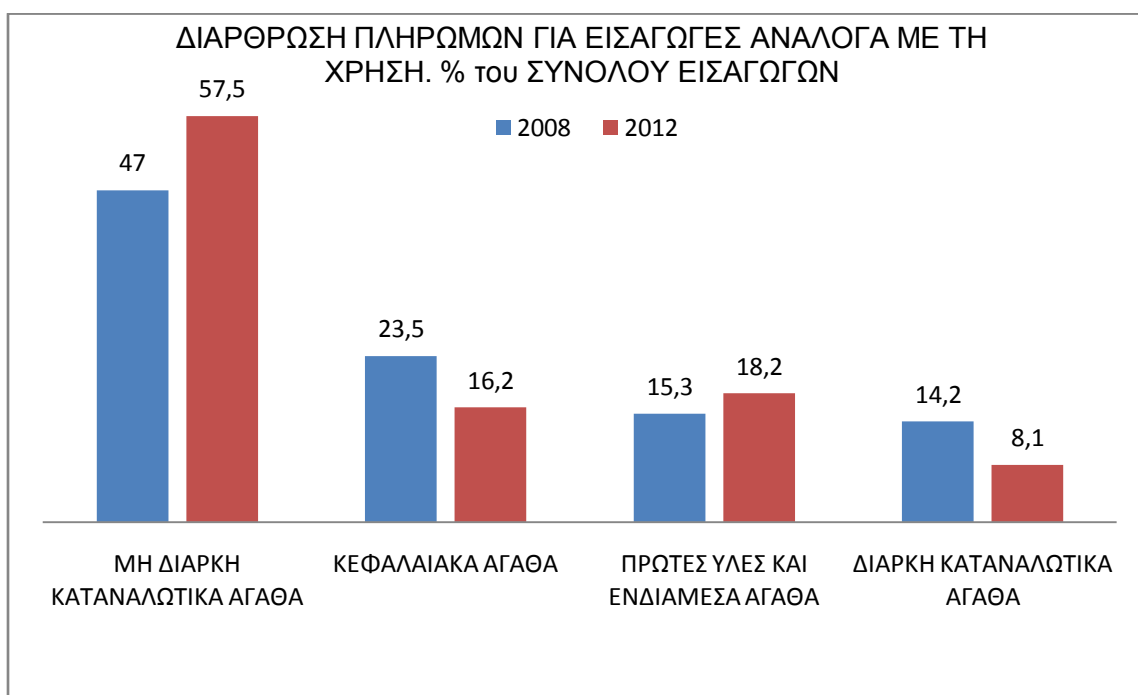
Η μελέτη επομένως των Oxford Economics & Haver Analytics βρίσκεται σε συμφωνία με τις προβλέψεις των Μαριόλη – Κάτσινα.

2.3 . ΤΑ ΕΝΔΙΑΜΕΣΑ ΑΓΑΘΑ ΚΑΙ Η ΑΚΥΡΩΣΗ ΤΩΝ ΘΕΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΥΠΟΤΙΜΗΣΗΣ

Ο τελευταίος από τους λόγους που οι υπέρμαχοι του ευρώ προβάλλουν ως επιχείρημα κατά της επιστροφής σε εθνικό νόμισμα είναι πως τα όποια οφέλη στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών εξαγωγών προκύψουν από την υποτίμηση θα ακυρωθεί από το γεγονός πως στα ελληνικά αγαθά ενσωματώνεται μεγάλο ποσοστό εισαγόμενων ενδιάμεσων αγαθών που θα ανατιμηθούν

Ας δούμε λοιπόν τα δεδομένα. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τη διάρθρωση των πληρωμών σε εισαγωγές ανάλογα με τη χρήση όπως δίνονται από την Τράπεζα της Ελλάδος.

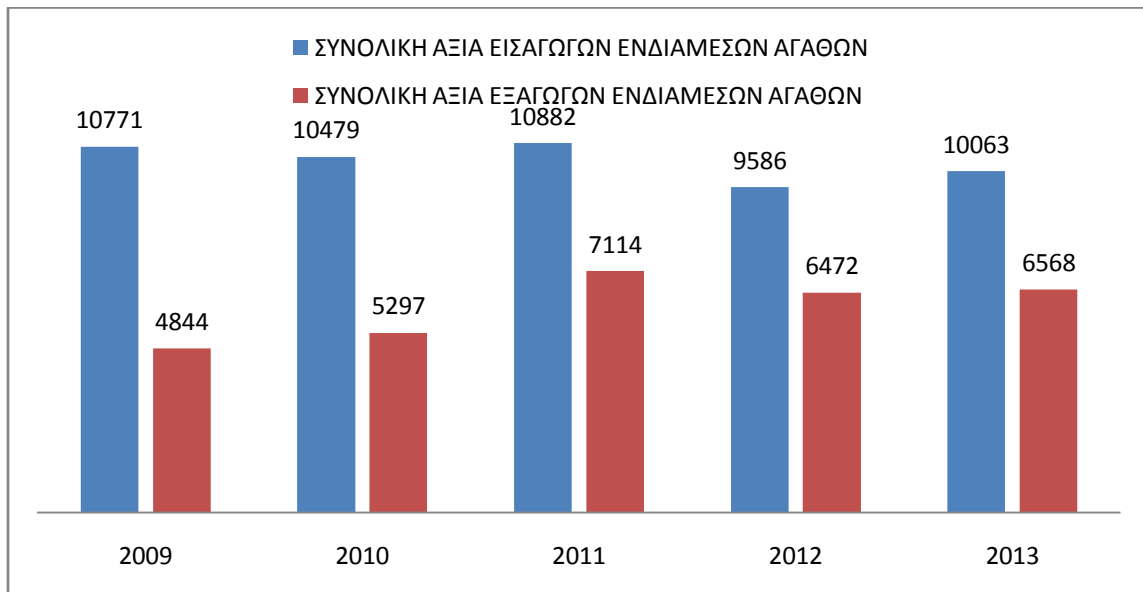
Διάγραμμα 15

<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/NomPol20122013.pdf>

Το διάγραμμα μας πληροφορεί πως το μεγαλύτερο ποσοστό των εισαγωγών κατευθύνεται στα μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά ενώ οι πρώτες ύλες και τα ενδιάμεσα αγαθά αντιπροσωπεύουν το 18,3% των εισαγωγών το 2012. Στο διάγραμμα 53 βλέπουμε την αξία των εισαγόμενων και εξαγόμενων ενδιάμεσων αγαθών για την περίοδο 2009-2013 σε δολάρια ΗΠΑ.

Διάγραμμα 16

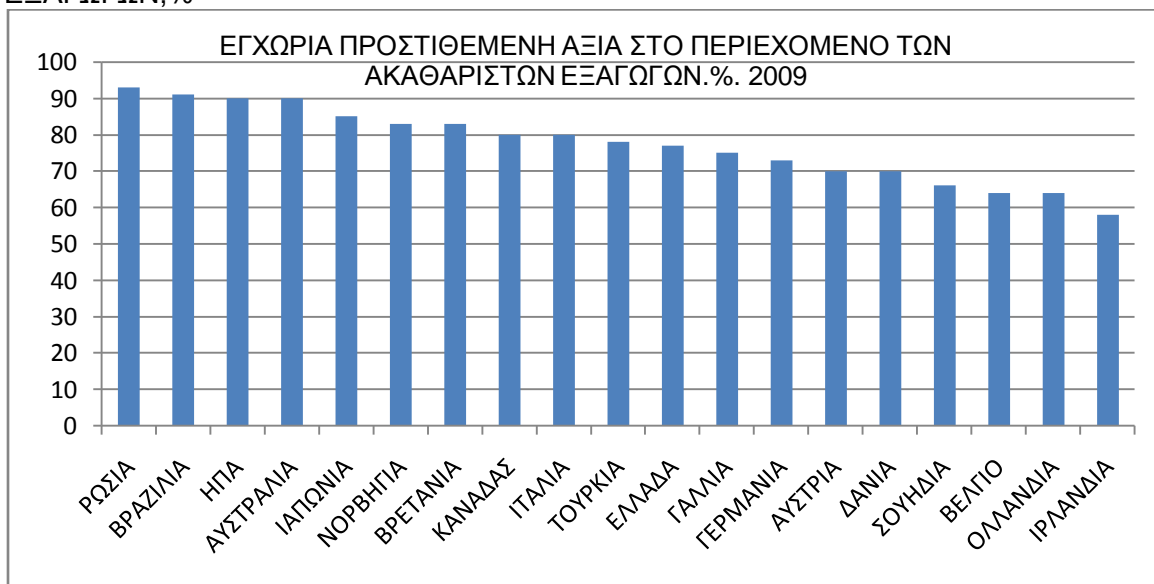

<http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/GRC/StartYear/2009/EndYear/2013/TradeFlow/Export/Indicator/XPRT-TRD-VL/Partner/ALL/Product/UNCTAD-SoP2>

Παρατηρούμε τη σχετική σταθερότητα της αξίας των εισαγωγών και την αύξηση των εξαγωγών. Η δεύτερη παρατήρηση είναι πως η συνολική αξία των εισαγόμενων ενδιάμεσων αγαθών είναι σχετικά μικρή κάτι που μας προϊδεάζει πως οι ισχυρισμοί των οπαδών του ευρώ πως οι ελληνικές εξαγωγές ενσωματώνουν σε σημαντικό βαθμό εισαγόμενα ενδιάμεσα προϊόντα, δεν είναι σωστοί. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε την εγχώρια προστιθέμενη αξία επί των ακαθάριστων εξαγωγών σε μια σειρά χωρών.

Διάγραμμα 17

ΕΓΧΩΡΙΑ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΣΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ, %

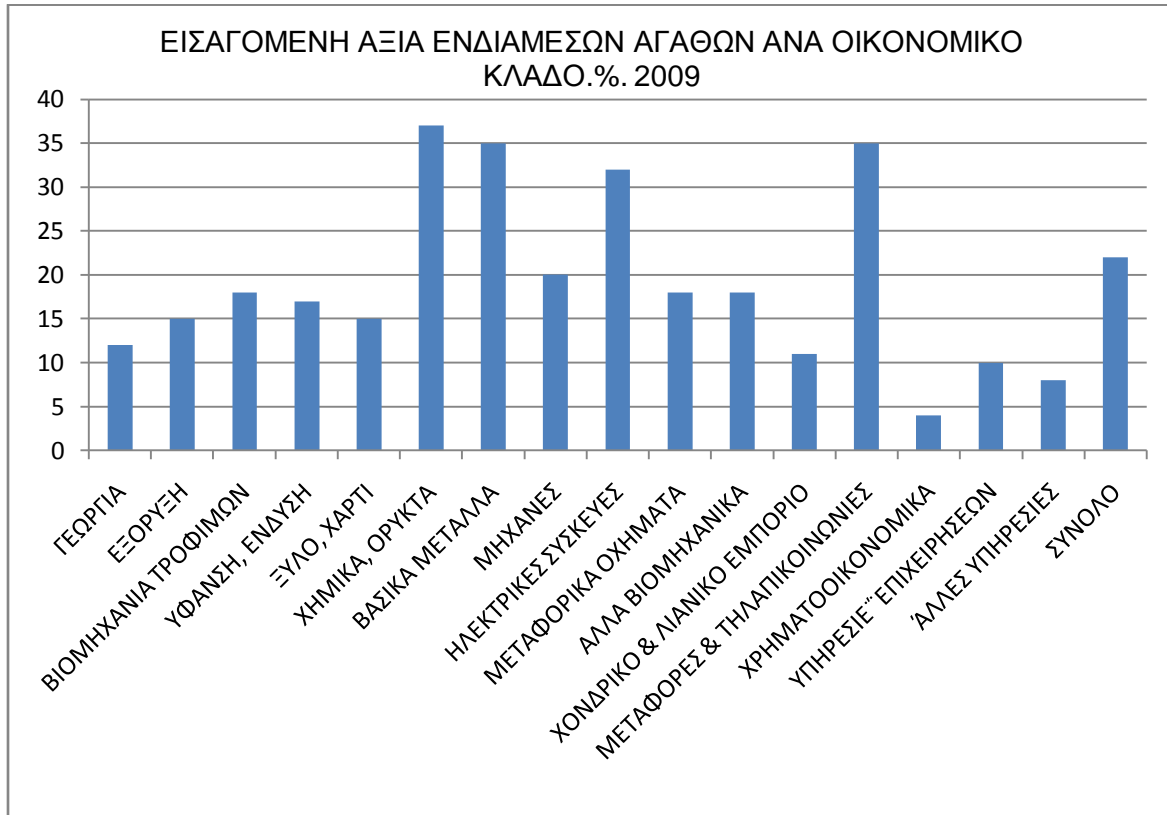

http://www.oecd.org/sti/ind/TiVA_GREECE_MAY_2013.pdf

Πράγματι το διάγραμμα επιβεβαιώνει τις υποψίες που εκφράσαμε πριν. Παρατηρούμε πως στην ελληνική οικονομία η εγχώρια προστιθέμενη αξία είναι από τις υψηλότερες μεταξύ των χωρών μελών του ΟΟΣΑ εγγίζοντας το 80% περίπου στο σύνολο της οικονομίας. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε την εισαγόμενη προστιθέμενη αξία σε διάφορους οικονομικούς κλάδους.

Διάγραμμα 18

ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΕΝΔΙΑΜΕΣΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΑΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΛΑΔΟ. 2009

http://www.oecd.org/sti/ind/TiVA_GREECE_MAY_2013.pdf

Μεταξύ των εμπορευμάτων η αξία των ενδιάμεσων αγαθών το 2009 ήταν υψηλότερη στις Χημικές ουσίες και τα μέταλλα (37%), Βασικά μέταλλα (35%) και τις ηλεκτρικών συσκευών (32%). Στον τομέα των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών κατέγραψαν σχετικά υψηλές εισφορές των αλλοδαπής προέλευσης ενδιάμεσων αγαθών και υπηρεσιών (25%). Αντίθετα στους σημαντικούς οικονομικούς τομείς της αγροτικής οικονομίας, των επεξεργασμένων τροφίμων και των ορυχείων η αξία των εισαγόμενων ενδιάμεσων αγαθών είναι σχετικά μικρή κυμαινόμενη μεταξύ κάτω από το 20%. Η υψηλή συμμετοχή των εισαγόμενων ενδιάμεσων αγαθών στα χημικά είναι απολύτως αναμενόμενη αφού στον τομέα αυτό περιέχονται τα πετρελαιοειδή όπου εισάγεται το αργό πετρέλαιο.

Οι ισχυρισμοί επομένως των υποστηρικτών των πολιτικών επιλογών του διεθνούς και εγχωρίου κεφαλαίου για μεγάλη συμμετοχή των εισαγόμενων ενδιάμεσων αγαθών στα

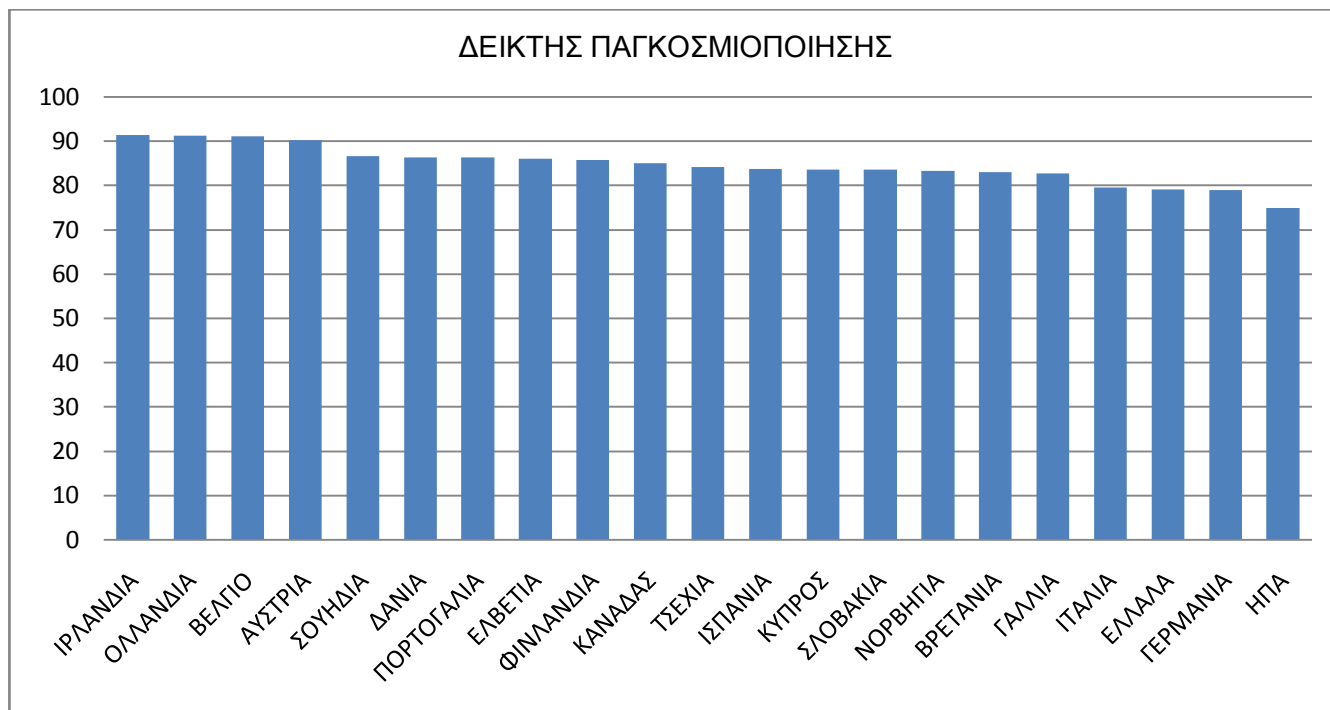
ελληνικά αγαθά δεν μπορούν να υποστηριχτούν από τα επίσημα στοιχεία. Η υποτίμηση επομένως του νέου εθνικού νομίσματος θα επηρεάσει σαφώς θετικά τις εξαγωγές και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Σύμφωνα με μελέτη των Μαριόλη και Κάτσινα και για υποτίμηση του νέου εθνικού νομίσματος κατά 50% θα είχε τα παρακάτω αποτελέσματα στη διεθνή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας.

2. Η διεθνής ανταγωνιστικότητα (σε όρους πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας) θα αυξηθεί στο πρώτο έτος κατά 37.2% με 42.4%.^[4] Στο δεύτερο έτος θα υπάρχει (σύμφωνα με τα δύο χειρότερα σενάρια) ένα κέρδος ανταγωνιστικότητας (σε σχέση με το αρχικό έτος) 29.5% με 37.2%. Και στο τρίτο, 24.2% με 33.2% (ibid.).

3. Σύμφωνα με το χειρότερο σενάριο, απαιτούνται περί τα 15-16 έτη ούτως ώστε να αυξηθεί το ημεδαπό επίπεδο των τιμών κατά 45%-46% και, επομένως, να εξανεμισθούν, πρακτικά, τα οφέλη της υποτίμησης στη διεθνή ανταγωνιστικότητα. Με άλλα λόγια, διαφαίνεται ότι η υποτίμηση θα δημιουργήσει συνθήκες ανάπτυξης για όχι σύντομο χρονικό διάστημα.

Η ελληνική οικονομία είναι μια σχετικά κλειστή οικονομία. Αυτό μπορεί να αποτυπωθεί και σε ένα δείκτη που καλείται δείκτης παγκοσμιοποίησης και μετρά το βαθμό έκθεσης μιας οικονομίας στην παγκόσμια οικονομία. Στο διάγραμμα που ακολουθεί βλέπουμε το δείκτη παγκοσμιοποίησης για μια σειρά χωρών. Μπορούμε να διαπιστώσουμε πως το άνοιγμα της ελληνικής οικονομίας στην παγκόσμια οικονομία είναι από τις μικρότερες συγκρινόμενη με αυτή της Γερμανίας.

Διάγραμμα 19

http://globalization.kof.ethz.ch/media/filer_public/2015/03/04/rankings_2015.pdf

2.4 . ΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΣΤΙΣ ΡΟΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Όσον αφορά τους περιορισμούς στις ροές κεφαλαίων φυσικά και θα επιβληθούν τέτοιοι. Καμιά οικονομία, πλην των μεγάλων, δεν κέρδισε τίποτα από την απελευθέρωση των ροών κεφαλαίων. Αυτή είναι ένας από τους θεμελιώδεις λίθους του σύγχρονου καπιταλισμού. Του νεοφιλελευθερισμού. Ή με τα λόγια του Stiglitz:

«Η απελευθέρωση του εμπορίου για τις αναπτυσσόμενες χώρες ήταν μεν κακή όσο και πρόωρη και με ελαττωματική διαχείριση, αλλά από πολλές απόψεις η απελευθέρωση των κεφαλαιαγορών ήταν πολύ χειρότερη. Η απελευθέρωση των αγορών επιφέρει το ξήλωμα των ρυθμίσεων που έχουν ως στόχο να ελέγχουν τη ροή του ζεστού χρήματος προς και από τη χώρα-δηλαδή των βραχυπρόθεσμων δανείων και συμβολαίων που συνήθως δεν είναι τίποτα παραπάνω από στοιχήματα για τις διακυμάνσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Αυτό το κερδοσκοπικό χρήμα δε μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να χτιστούν εργοστάσια ή να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας-οι εταιρείες δεν κάνουν μακροπρόθεσμες επενδύσεις χρησιμοποιώντας χρήματα που μπορούν να αποσυρθούν ανά πάσα στιγμή-και πράγματι, το ρίσκο που είναι εγγενές σε αυτό το ζεστό χρήμα κάνει τις μακροπρόθεσμες επενδύσεις σε μια αναπτυσσόμενη χώρα ακόμα λιγότερο ελκυστικές» σημειώνει ο Stiglitz (Stiglitz ό.π. σ 150).

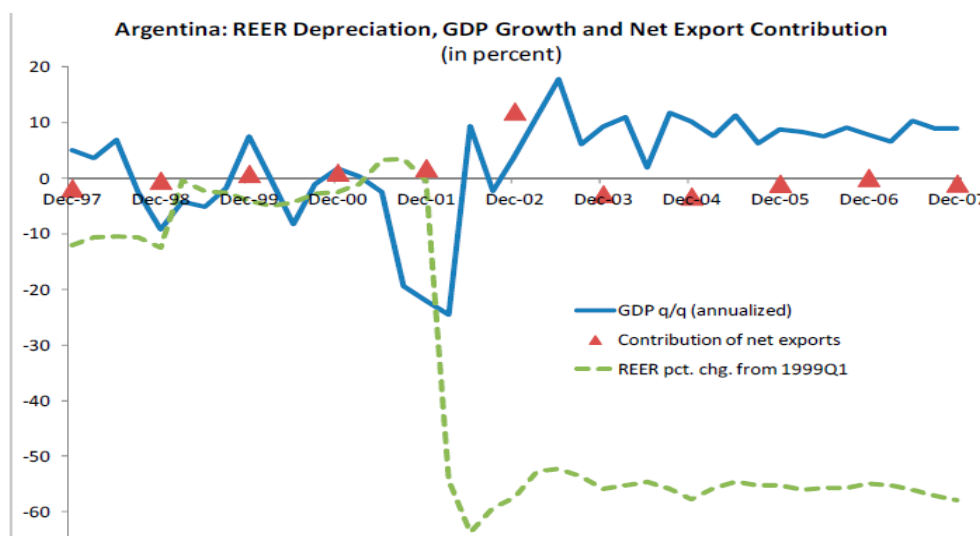
3 . Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ. ΔΥΟ ΜΕΛΕΤΕΣ

Υπάρχει μια σύγχρονη ιστορική εμπειρία και μια χώρα η οποία έχει απασχολήσει την ελληνική κοινωνία για όλο το χρονικό διάστημα της κρίσης από το 2010 και μετά. Η χώρα αυτή είναι η Αργεντινή. Η μελέτη της Αργεντινής έχει ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα καθώς εφάρμοσε δύο πολιτικές επιλογές που προτείνονται και για την Ελλάδα. Την παύση πληρωμών του δημοσίου χρέους και την αποδέσμευση του πέσο από το δολάριο υποτιμώντας το. Και τι δεν έχει γραφτεί και τι δεν έχει ειπωθεί για την Αργεντινή και την εμπειρία της. Θα περίμενε κανείς πως θα υπήρχαν ελάχιστες διχογνωμίες για την περίπτωση αυτή μια και είναι σύγχρονη και τα οικονομικά δεδομένα αδιαφιλονίκητα και σε κοινή γνώση. Παρ' όλ' αυτά τα δεδομένα διαστρεβλώνονται ή αγνοούνται αν δεν είναι σύμφωνα με την πολιτική θέση του γράφοντος ή ομιλούντος.

Εκείνο που γίνεται αγωνιώδης προσπάθεια να αποκρυβεί είναι πως ο συνδυασμός της παύσης πληρωμών του δημοσίου χρέους και η υποτίμηση του πέσο απογείωσαν την οικονομία της Αργεντινής, αυξήθηκαν οι μισθοί και μειώθηκε δραστικά η ανεργία και η φτώχεια. Εδώ πρέπει να καταστήσουμε σαφές πως μιλάμε για την αντίδραση της οικονομίας κατά την πρώτη δεκαετία μετά την πολιτική απόφαση για παύση πληρωμών και αποδέσμευση του πέσο από το δολάριο. Πρέπει επίσης να τονίσουμε πως οι δύο αυτές πολιτικές από μόνες τους δεν μπορούν να οδηγήσουν να μακροχρόνια θετικά αποτελέσματα για τους εργαζόμενους ενώ υπάρχουν και διαφορές με την ελληνική περίπτωση. Μία τέτοια σημαντική διαφορά είναι τα τεράστια ιδιωτικά χρέη στην Ελλάδα προς τις τράπεζες και το δημόσιο που απαιτούν και άλλου τύπου παρεμβάσεις.

Οι αιτίες για την θεαματική μεταβολή της οικονομίας στην Αργεντινή οφείλεται ακριβώς στις δύο βασικές πολιτικές αποφάσεις. Στην παύση πληρωμών του δημοσίου χρέους και την νομισματική μεταβολή. Αυτό ακριβώς είναι και εκείνο που προσπαθούν να αποκρύψουν θολώνοντας τα νερά. Στο επόμενο διάγραμμα το ΔΝΤ, γνωρίζοντας τα δεδομένα, τα παρουσιάζει συμπυκνωμένα.

Διάγραμμα 20

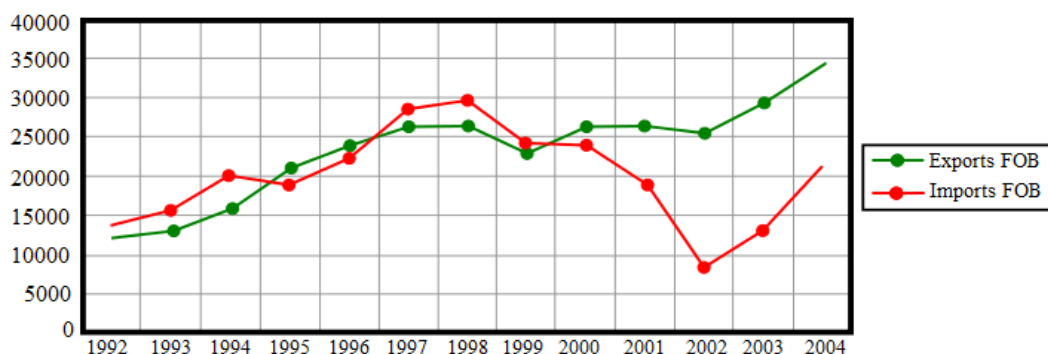

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr1257.pdf>

Η μείωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας είχε σαν αποτέλεσμα την ενεργοποίηση της οικονομίας της Αργεντινής όχι μέσω των εξαγωγών κυρίως αλλά μέσα από την ενεργοποίηση της εσωτερικής παραγωγικής μηχανής

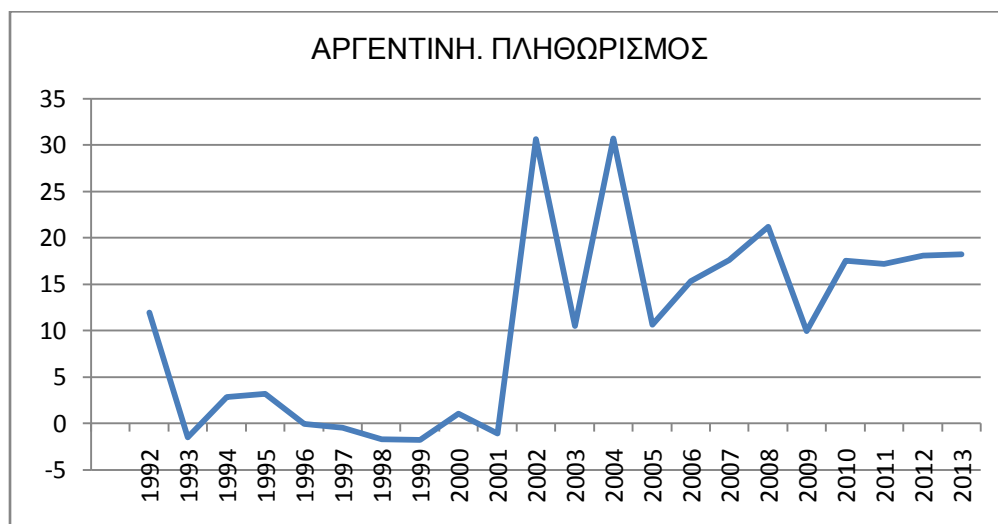
Ας δούμε λίγο πιο συγκεκριμένα την περίπτωση της Αργεντινής μια και έχει δύο από τα χαρακτηριστικά Αξίζει να σημειωθεί πως ο πλεονασματικός χαρακτήρας του εμπορικού ισοζυγίου δεν οφείλεται στην κατάρρευση των εισαγωγών αλλά στην αύξηση των εξαγωγών. Οι εισαγωγές μάλιστα από το 2002 και μετά σημείωσαν ισχυρή άνοδο (διάγραμμα 21).

Διάγραμμα 21

Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τον πληθωρισμό της Αργεντινής από το 1992 ως το 2013. Τα δεδομένα είναι από την Παγκόσμια Τράπεζα καθώς τα επίσημα εθνικά στοιχεία για τον πληθωρισμό αμφισβητούνται εντονότατα. Παρατηρούμε πως καθώς η οικονομία της Αργεντινής έμπαινε σε ύφεση από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 η βαθιά κρίση της διαφαινόταν και από τον δείκτη πληθωρισμού. Η Αργεντινή είχε μπει σε φάση αντιπληθωρισμού.

Διάγραμμα 22

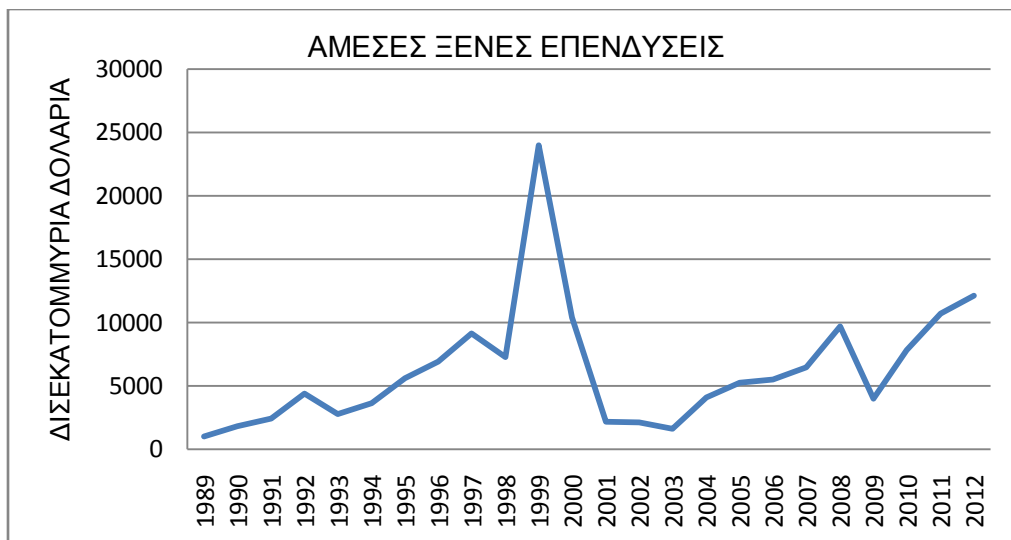

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.DEFL.KD.ZG>

Παρατηρούμε τις αρχικές μεγάλες διακυμάνσεις με τον πληθωρισμό να φτάνει το 30% το 2002 και το 2004 ενώ το 2003 έπεσε στο 10%. Από το 2004 και μετά σταθεροποιείται γενικά με μια μέση τιμή γύρω στο 15%. Οι λόγοι αυτής της συμπεριφοράς βρίσκονται πιθανά στο χαμηλό επίπεδο των εξαγωγών της Αργεντινής, το μισό σε σχέση με την Ελλάδα, και στο χαμηλό γενικά επίπεδο ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων που κάνει την οικονομία της Αργεντινής εξαιρετικά εξαρτημένη από τις εισαγωγές. Ταυτόχρονα δεν πάρθηκαν μέτρα για τον έλεγχο των εισαγωγών και για την πάταξη της κερδοσκοπίας.

Όλες οι εξελίξεις που περιγράψαμε είχαν άμεσες επιπτώσεις και στη ροή των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων. Στο διάγραμμα 58 βλέπουμε την καθαρή ροή των εισροών στην Αργεντινή από το 1989 ως το 2012. Στο διάγραμμα βλέπουμε μια αύξηση των εισροών από το 1991 και μετά με μια πολύ μεγάλη αύξηση το 1999. Τα κεφάλαια αυτά ήσαν τα περισσότερα βραχυπρόθεσμες τοποθετήσεις τα οποία και εξαφανίστηκαν μέσα σε ελάχιστο χρόνο. Μετά την παύση πληρωμών και την αποδέσμευση του πέσο από το δολάριο οι ΑΞΕ αυξήθηκαν με ρυθμούς μεγαλύτερους από αυτούς της περιόδου 1989-1998.

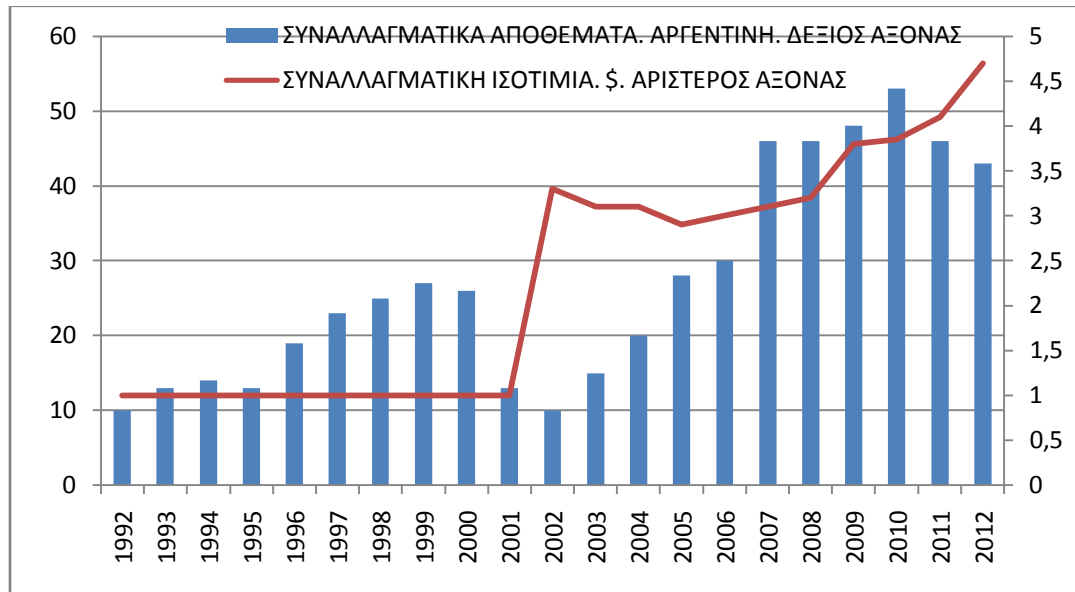
Διάγραμμα 23

<http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD> <http://eparistera.blogspot.gr/>

Κατά το ίδιο επίμαχο χρονικό διάστημα τα συναλλαγματικά διαθέσιμα Αργεντινής άρχισαν να αυξάνονται από το 1992 ως το 1999. Αμέσως μετά την εμφάνιση των προβλημάτων και της κρίσης στην οικονομία της Αργεντινής τα συναλλαγματικά διαθέσιμα μειώθηκαν με ρυθμούς ταχύτερους πέφτοντας το 2002 κάτω από το επίπεδο που βρίσκονταν το 2002. Αμέσως μετά την αποδέσμευση από το δολάριο και την παύση πληρωμών του δημοσίου χρέους τα συναλλαγματικά διαθέσιμα αυξήθηκαν ταχύτατα υπερδιπλασιαζόμενα το 2010 σε σχέση με το προηγούμενο μέγιστό τους του 1999 (διάγραμμα 24).

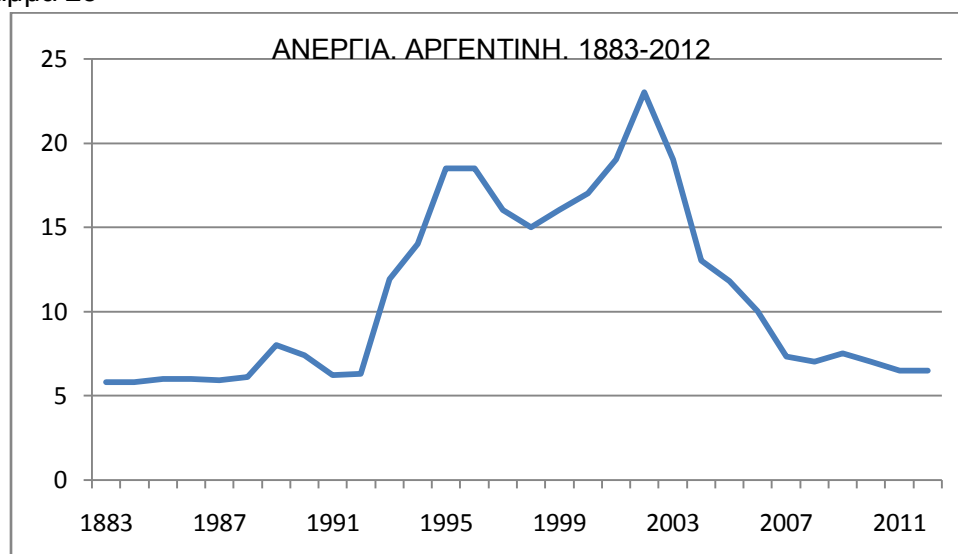
Διάγραμμα 24

<http://data.worldbank.org/indicator/FI.RES.TOTL.CD/countries>

Οι εξελίξεις αυτές στην οικονομία είχαν άμεσα αποτελέσματα και στο κοινωνικό πεδίο και ιδιαίτερα στα χαμηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια και στους εργαζόμενους. Τις ίδιες παρατηρήσεις έχουμε να κάνουμε και για τους ρυθμούς μεταβολής της ανεργίας (διάγραμμα 60). Αμέσως μετά την υιοθέτηση της πολιτικής του σκληρού νομίσματος η ανεργία άρχισε να αυξάνεται με ταχύτερους ρυθμούς φτάνοντας από το 6% το 1991 στο 19% κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και εκτοξευόμενη στο 22,5% κατά την αποκορύφωση της κρίσης το 2002. Αμέσως μετά την εγκατάλειψη της πολιτικής του σκληρού νομίσματος και την παύση πληρωμών του δημοσίου χρέους η ανεργία άρχισε να μειώνεται ταχύτατα πέφτοντας στο 8% το 2007.

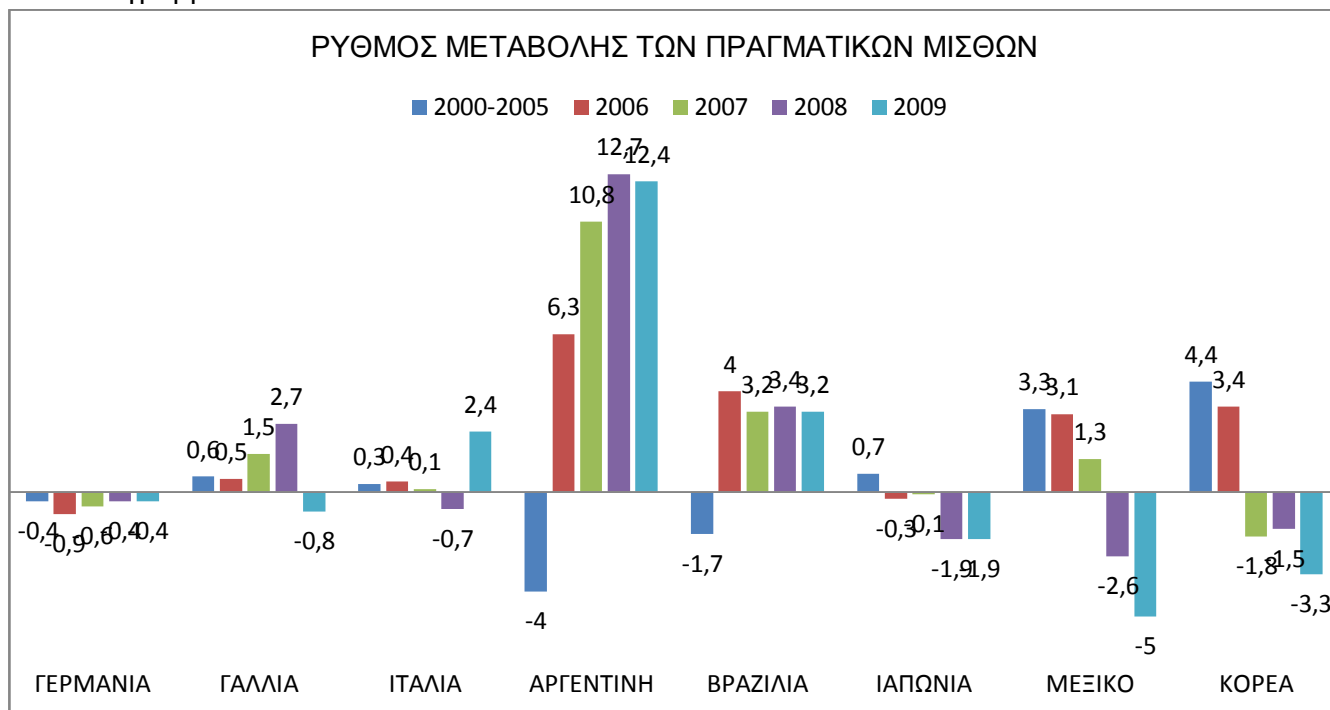
Διάγραμμα 25

<http://www.ereport.ru/en/stat.php?razdel=country&count=argentina&table=ueecia&time=2>

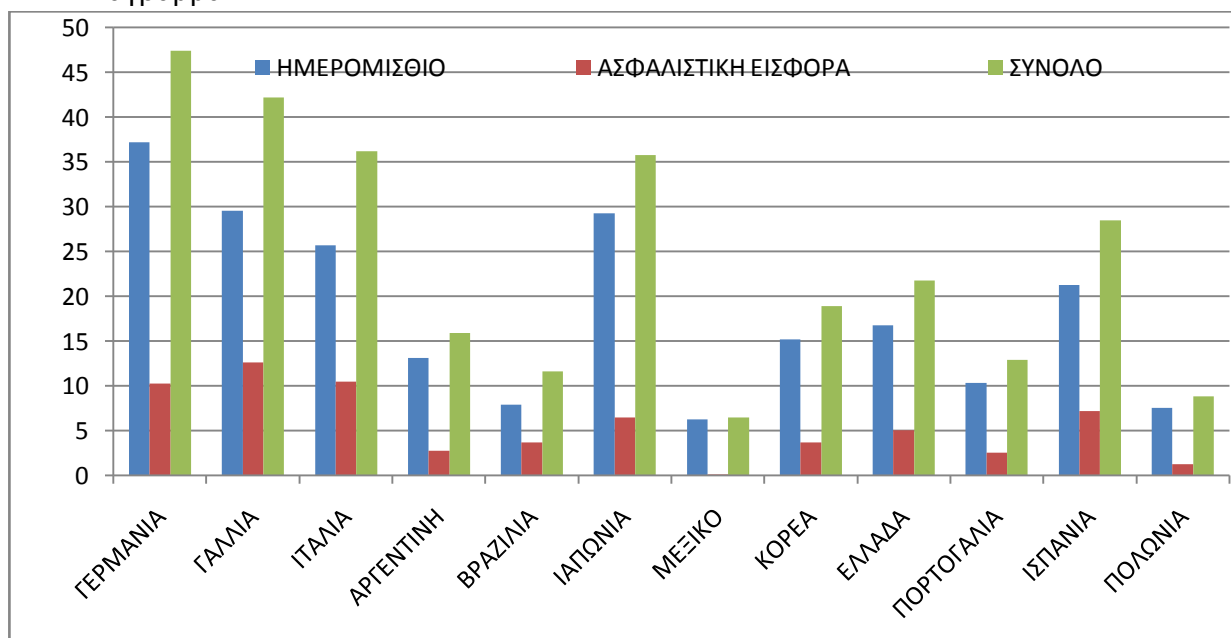
Στα επόμενα διαγράμματα βλέπουμε κατά σειρά: τους ρυθμούς μεταβολής των πραγματικών μισθών στην Αργεντινή όπως δίνονται από τη euostat, και το δεύτερο δείχνει το σύνολο των αμοιβών των εργαζόμενων διαφόρων χωρών όπως δίνονται από το bureau of labor statistics των ΗΠΑ για το 2010 σε δολάρια ΗΠΑ.

Διάγραμμα 26

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/The_EU_in_the_world_-_labour_market

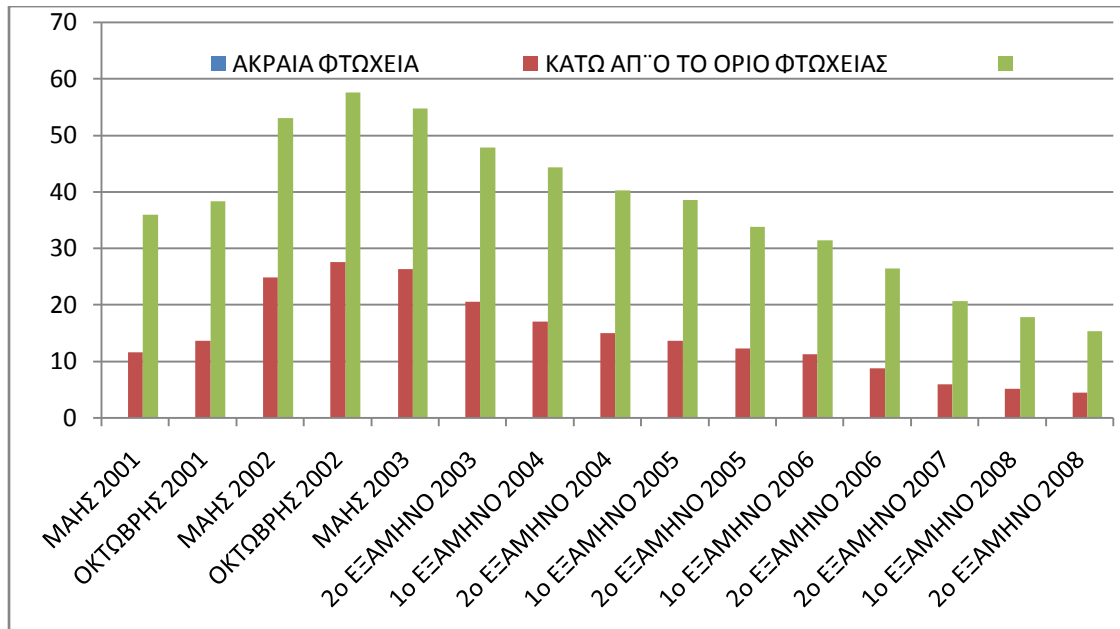
Διάγραμμα 27

<http://www.bls.gov/news.release/pdf/ichcc.pdf>

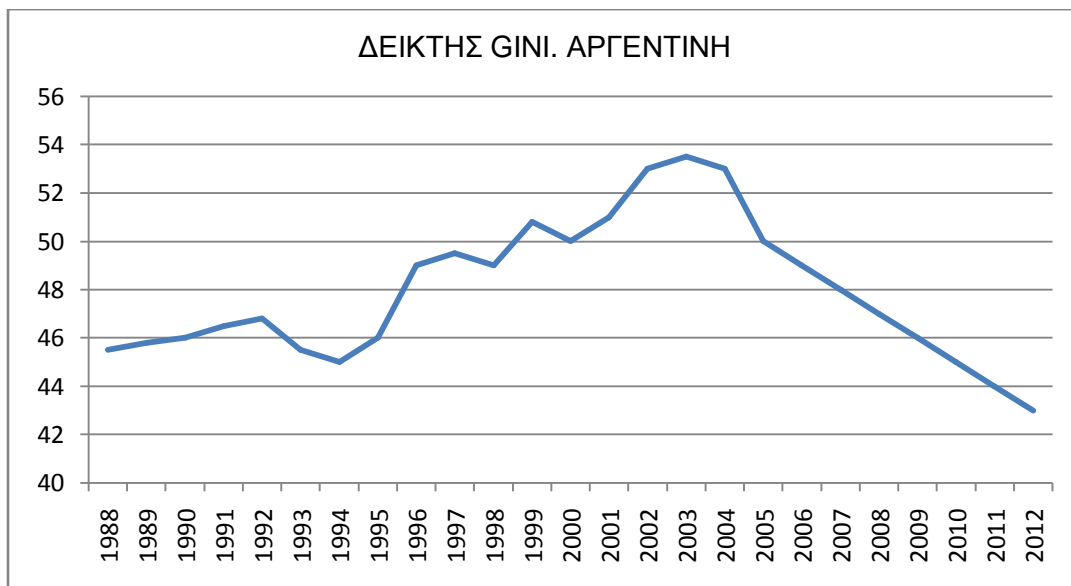
Οι μεταβολές στους μισθούς και το ποσοστό της ανεργίας αποτυπώνονται φυσικά στα ποσοστά της φτώχειας αλλά και στο βαθμό ανισοκατανομής όπως εκφράζεται από το δείκτη GINI. Στο διάγραμμα 62 βλέπουμε τη μεταβολή των πολύ φτωχών και των κάτω από το όριο της φτώχειας στην Αργεντινή από το 2001 και μετά και στο διάγραμμα 63 το δείκτη GINI όπως δίνονται από την Παγκόσμια Τράπεζα από το 1990 και μετά.

Διάγραμμα 28

<http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.URHC>

Διάγραμμα 29

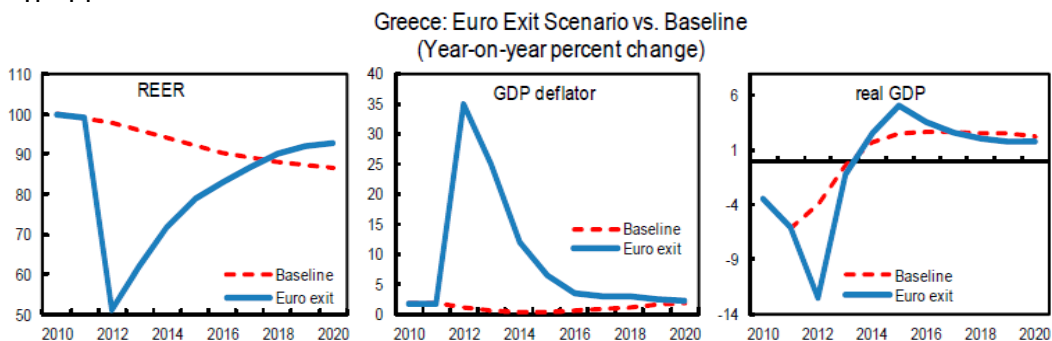

https://www.quandl.com/data/WORLDBANK/ARG_SI_POV_GINI-Argentina-GINI-index

Από τα δεδομένα των διαγραμμάτων διαπιστώνουμε την ραγδαία και ταχύτατη μείωση της φτώχειας αλλά και της ανισοκατανομής του κοινωνικά παραγόμενου πλούτου από το 2002 και μετά. Η αργεντίνικη οικονομία αναπτυσσόταν επί μια δεκαετία με μεγάλους ρυθμούς μειώνοντας τη φτώχεια και την ανισοκατανομή. Αυτός ήταν ουσιαστικά κι ο χρόνος που είχαν στην διάθεσή τους για να πάρουν τις πολιτικές εκείνες αποφάσεις που μπορούσαν ή όχι να θέσουν την οικονομία και την κοινωνία σε μια άλλη τροχιά. Οι συνθήκες που σχετίζονται με το δημόσιο χρέος και το νόμισμα είναι αναγκαίες αλλά όχι και ικανές.

Εξετάζοντας τις επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία της εξόδου από την ευρωζώνη και της υιοθέτησης εθνικού νομίσματος το ΔΝΤ καταλήγει στα συμπεράσματα που αποτυπώνονται στο διάγραμμα που ακολουθεί. Στο διάγραμμα βλέπουμε σε αντιπαράθεση τη μεταβολή της REER (πραγματική ενεργός συναλλαγματική ισοτιμία) και του πραγματικού ΑΕΠ της Ελλάδας σε περίπτωση υιοθέτησης εθνικού νομίσματος και στην περίπτωση που ακολουθηθεί το πρόγραμμα της εσωτερικής υποτίμησης που ακολουθούν τώρα οι κυβερνητικοί υπηρέτες του διεθνούς κεφαλαίου.

Διάγραμμα 30

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr1257.pdf>

Με την κόκκινη γραμμή βλέπουμε τις προβλέψεις για τις μεταβολές των δύο μεγεθών σύμφωνα με το πρόγραμμα της τρόικας ενώ με τη μπλε γραμμή οι προβλέψεις του ΔΝΤ στο σενάριο εξόδου από το ευρώ. Στο πρώτο διάγραμμα βλέπουμε την κόκκινη γραμμή να φθίνει συνεχώς. Αυτό σημαίνει πολύ απλά πως η εσωτερική υποτίμηση, και οι μειώσεις των μισθών, θα βρίσκεται σε συνεχή δράση. Η έξοδος από το ευρώ και η υποτίμηση του νέου εθνικού νομίσματος, χωρίς εσωτερική υποτίμηση, θα έχει σαφώς καλύτερα αποτελέσματα από τη διαδικασία της εσωτερικής υποτίμησης που ακολουθείται τώρα. Το σενάριο του ΔΝΤ προβλέπει πως ως το 2018 θα έχουν εξανεμιστεί τα πλεονεκτήματα της υποτίμησης. Αλλά ακόμη και έτσι, που δεν ισχύει φυσικά, το 2018 θα βρισκόμαστε στο ίδιο σημείο πραγματικής ενεργού ισοτιμίας χωρίς καθόλου εσωτερική υποτίμηση. Χωρίς δηλαδή μειώσεις στους μισθούς και τις συντάξεις.

Στο τρίτο διάγραμμα βλέπουμε πως μετά την αρχική και βραχυχρόνια βουτιά του ΑΕΠ αποκαθίσταται η αναπτυξιακή πορεία της οικονομίας και το 2013 το ΑΕΠ θα βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο με το σενάριο της τρόικας που εφαρμόζεται τώρα. Και αυτό φυσικά με τις τελείως αφερέγγυες και εξωπραγματικές προβλέψεις της τρόικας για μετά το 2013 και την ανάπτυξη που υποτίθεται πως θα έρθει. Η έξοδος από το ευρώ θα προκαλέσει

αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ σε ποσοστά υπερδιπλάσια των όσων προβλέπονται από τη σημερινά ακολουθούμενη πολιτική. Η έκθεση διαπιστώνει:

Βραχυπρόθεσμα η μακροοικονομική δυναμική θα είναι δυσμενής. Σε μία τέτοια περίπτωση το ΑΕΠ θα συρρικνωθεί κατά περισσότερο από 10 τοις εκατό κατά το πρώτο έτος, με σημαντικά μεγαλύτερη μείωση της εγχώριας ζήτησης. Στην Ελλάδα το μεγάλο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών θα πρέπει ταχέως να καταργηθεί με συμπίεση των εισαγωγών της. Με την πάροδο του χρόνου η υποτίμηση θα ενθαρρύνει την ανάκαμψη στον εμπορεύσιμο τομέα, συμπεριλαμβανομένης της μεταποίησης και του τουρισμού.

Τι μας λέει η έκθεση; Πως σε περίπτωση εγκατάλειψης του ευρώ το ΑΕΠ θα συρρικνωνόταν κατά 10% ενώ με τις μέχρι τώρα ασκούμενες πολιτικές έχει συρρικνωθεί πάνω από 25% χωρίς να διαφαίνεται καμιά ελπίδα να σταματήσει η μείωσή του. Τα παραπάνω δεν έχουν βέβαια καμιά σχέση με την καταστροφολογική προπαγάνδα των» διάφορων πολιτικών «αναλυτών» και δημοσιογράφων. Ούτε φυσικά με τα λεγόμενα των ακαδημαϊκών πνευματικών ταγών του έθνους που ημιμαθείς και βολεμένοι σε διάφορες θεσούλες και διοικητικά συμβούλια νέμονται διάφορα κονδύλια και πιστώσεις αναλαμβάνοντας εργολαβικά να σώσουν το σύστημα, και τη δική τους φυσικά θεσούλα, σε βάρος των εργαζόμενων και των οικονομικά και κοινωνικά ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων σπέρνοντας τον τρόμο.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις της έκθεσης του ΔΝΤ γίνονται με τις συνθήκες του δυσμενέστερου σεναρίου επιστροφής σε εθνικό νόμισμα. Γίνονται δηλαδή υπό το πρίσμα της πολιτικής συνέχειας και όχι της ρήξης με το παρελθόν. Αυτού δηλαδή που δε θα συνοδεύεται από παύση πληρωμής του χρέους, πέρασμα των τραπεζών υπό δημόσιο έλεγχο και παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας με μοχλό τις μεγάλες δημόσιες επιχειρήσεις, οι οποίες θα περάσουν φυσικά πάλι υπό κρατικό και κοινωνικό έλεγχο, τις δημόσιες επενδύσεις, με την υψηλή φορολόγηση του μεγάλου κεφαλαίου και του πλούτου και με όλα εκείνα τα θεσμικά μέτρα που μια αριστερή κυβέρνηση οφείλει να λάβει ώστε να διαρραγούν τα στεγανά μεταξύ πολίτη και εξουσίας.

Ακόμη όμως κι έτσι το σενάριο εξόδου από την ευρωζώνη του ΔΝΤ ουσιαστικά προβλέπει ξεπέραςμα της κρίσης σε σύντομο διάστημα χωρίς εσωτερική υποτίμηση.

Ας περάσουμε τώρα να δούμε τις προβλέψεις της δεύτερης μελέτης, αυτής του Center for Economic and Policy Research (<http://www.cepr.net/documents/publications/greece-2012-02.pdf>). Στη μελέτη γίνεται μια σύγκριση της πορείας της ελληνικής οικονομίας από το 2005 ως σήμερα και με προβολή ως το 2016 όπως αυτή γίνεται από την τρούκα με αυτή της Αργεντινής από το 1995 ως το 2007. Η έκθεση αρχίζει με μια παρουσίαση των ιστορικών δεδομένων και τις μεταβολές στην οικονομία:

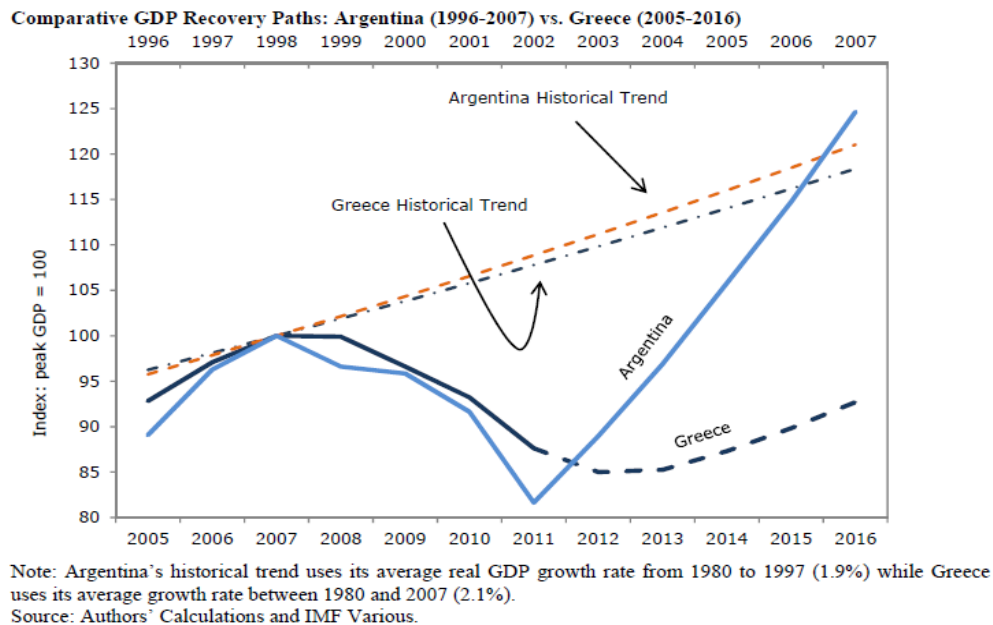
Αξίζει λοιπόν να εξετάσουμε τι θα γινόταν αν η Ελλάδα αποχωρούσε από το ευρώ και έκανε αθέτηση πληρωμών στο εξωτερικό χρέος. Το πλησιέστερο ιστορικό παράδειγμα τέτοιας αθέτησης πληρωμών και υποτίμησης είναι η Αργεντινή, τον Δεκέμβριο του 2001. Λίγες εβδομάδες αργότερα, τον Γενάρη του 2002, η Αργεντινή εγκατέλειψε τη σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία του πέσο,

που είχε καθηλωθεί στο ένα πέσο προς ένα δολάριο. Το άμεσο αποτέλεσμα ήταν η επιδείνωση της χρηματοοικονομικής κρίσης και η κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος. Η Αργεντινή έχασε περίπου 5% του ΑΕΠ το πρώτο τρίμηνο του 2002. Ωστόσο, η μείωση διάρκεσε μονάχα ένα τρίμηνο. Τα επόμενα έξι χρόνια η οικονομία αναπτύχθηκε 63%, και εννιά χρόνια μετά τη χρεοκοπία έχει αναπτυχθεί πάνω από 90%. Μέσα σε τρία χρόνια, δηλαδή το πρώτο τρίμηνο του 2005, η Αργεντινή είχε ξεπεράσει το προ κρίσης επίπεδο του ΑΕΠ. Έως το 2007 είχε ξεπεράσει και το επίπεδο της ιστορικής της τάσης - δηλαδή το επίπεδο του ΑΕΠ που θα είχε πετύχει αν είχε αποφύγει εντελώς την ύφεση και συνέχιζε να αναπτύσσεται με τον μέσο ιστορικό ρυθμό της.

Μολονότι η οικονομία πέρασε από σύντομη επιβράδυνση κατά την διάρκεια της παγκόσμιας ύφεσης του 2009, η απασχόληση στην Αργεντινή βρίσκεται σε επίπεδο ρεκόρ. Η φτώχεια και ακραία φτώχεια έχουν μειωθεί κατά δύο τρίτα, και οι κοινωνικές δαπάνες έχουν σχεδόν τριπλασιαστεί σε πραγματικούς αριθμούς, μετά την αθέτηση πληρωμών. Αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η Αργεντινή έκανε τη σωστή επιλογή όταν προχώρησε σε αθέτηση πληρωμών του εξωτερικού της χρέους και αποδέσμευση από την συναλλαγματική ισοτιμία, αντί για την παράταση της προηγούμενη πολιτικής της εσωτερικής υποτίμησης.

Στο επόμενο διάγραμμα φαίνονται τα οικονομικά δεδομένα για την Ελλάδα και την Αργεντινή. Ο χρόνος για την Αργεντινή είναι στον πάνω οριζόντιο άξονα και για την Ελλάδα στον κάτω με το προ κρίσης επίπεδο να έχει οριστεί και για τις δύο χώρες στο 100.

Διάγραμμα 31

<http://www.cepr.net/documents/publications/greece-2012-02.pdf>

4. ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΡΗΞΗΣ

Η αναγκαιότητα ενός ολοκληρωμένου σχεδίου ρήξης με τις πολιτικές υποταγής στο μεγάλο κεφάλαιο και ιδιαίτερα το γερμανικό καθίσταται όλο και επιτακτικότερη καθώς αφ' ενός μεν το πολιτικό τοπίο στην Ελλάδα ξεκαθαρίζει και αφ' ετέρου η ταξική συνείδηση ωριμάζει με ταχείς ρυθμούς. Όλο και σε ευρύτερα τμήματα των πληττόμενων από την κρίση κοινωνικών τάξεων και στρωμάτων στην Ελλάδα συνειδητοποιούν πως η διαμορφούμενη οικονομική και κοινωνική κατάσταση είναι σχεδιασμένη και έχει σαν στόχο τους εργαζόμενους, τους συνταξιούχους και τους μικροεπαγγελματίες. Στην κατηγορία αυτή εντάσσεται και το μικρό κεφάλαιο καθώς οι ακολουθούμενες πολιτικές μεθοδευμένα και συνειδητά το ωθούν στην καταστροφή με στόχο τόσο την ενίσχυση της κερδοφορίας του κεφαλαίου όσο και την ιδιοκτησία από μέρους του κάθε περιουσιακού στοιχείου.

Στα πλαίσια αυτά και επί μια πενταετία η διαδικασία της ωρίμανσης των συνειδήσεων προχώρησε σε δύο κύματα. Το πρώτο ήταν αυτό της περιόδου 2010-2012 κατά το οποίο το παραδοσιακό πολιτικό σύστημα εξουσίας κατέστη ανυπόληπτο στις συνειδήσεις των πολιτών, απονομιμοποιείθηκε και ο ΣΥΡΙΖΑ, προβάλλοντας ένα ριζοσπαστικό αντιμνημονιακό και φιλολαϊκό πολιτικό πρόγραμμα, αποτέλεσε την ελπίδα των εργαζόμενων, των άνεργων και των νέων κυρίως. Οι εγγενείς αντιφάσεις του προγράμματός του, η επιδίωξη δηλαδή παραμονής στην ευρωζώνη και την ΕΕ με ταυτόχρονη φιλολαϊκή πολιτική, οδήγησαν την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ στην απόλυτη ήττα και το πέρασμά τους στις δυνάμεις που προωθούν τα αντιλαϊκά νεοφιλελεύθερα προγράμματα.

Η εξέλιξη αυτή θα έχει σαν αποτέλεσμα την ταχύτατη απονομιμοποίηση και του ΣΥΡΙΖΑ και την ένταξή του στις πολιτικές εκείνες δυνάμεις που εκπροσωπούν στην Ελλάδα τις πολιτικές επιλογές του μεγάλου κεφαλαίου και εκπροσωπούνται από την ΕΕ, την ΕΚΤ και το ΔΝΤ. Τις πολιτικές δυνάμεις που αποκαλούνται μνημονιακές δυνάμεις. Καθώς μάλιστα ο ΣΥΡΙΖΑ δεν έχει ισχυρούς δεσμούς, έστω και πελατειακούς, με τους πολίτες η πολιτική απονομιμοποίησή του θα είναι σύντομη.

Οι εξελίξεις όμως αυτές καθιστούν πιο αναγκαία αλλά και πιο εφικτή τη δημιουργία εκείνου του πολιτικού συλλογικού υποκειμένου της αριστεράς το οποίο, χωρίς αυταπάτες και ιδεοληψίες, θα επεξεργαστεί και θα εφαρμόσει ένα πολιτικό πρόγραμμα ταξικά προσανατολισμένο στην υπηρεσία των εργαζόμενων, των άνεργων και των πληττόμενων από την καπιταλιστική κρίση τάξεων και στρωμάτων της ελληνικής κοινωνίας. Ένα πρόγραμμα που, σε πρώτη φάση, θα έρχεται φυσικά σε ρήξη με τα συμφέροντα του μεγάλου κεφαλαίου, εγχώριου και ξένου. Στην διαδικασία αυτή η αποκοπή της διαχρονικής διαπλοκής του ελληνικού με το ξένο κεφάλαιο είναι απολύτως αναγκαία. Το ίδιο αναγκαία είναι και η ανάκτηση της εθνικής ανεξαρτησίας σε όλους τους τομείς γιατί το πεδίο της ταξικής πάλης είναι κυρίαρχα, αν όχι μόνο, το έθνος κράτος.

Οι ραγδαίες αυτές πολιτικές εξελίξεις έκαναν το πολιτικό τοπίο πιο σαφές. Οι πολιτικές δυνάμεις που υποστηρίζουν την παραμονή στο ευρώ και την ΕΕ, υποστηρίζοντας δηλαδή τη γενική πολιτική κατεύθυνση της χώρας όπως αυτή διαμορφώθηκε από το

πολιτικό προσωπικό της αστικής τάξης από τη λήξη του εμφυλίου και μετά, εντάσσονται πλέον καθαρά στο αποκαλούμενο μνημονιακό μπλοκ. Οι φιλολαϊκές αριστερές δυνάμεις ξεχωρίζουν πλέον καθαρότερα καθώς ουσιαστικά αμφισβητούν το ίδιο το πλαίσιο στο οποίο εντασσόταν η χώρα από τη δεκαετία του 1950. Οι συνεπείς αντιμνημονιακές δυνάμεις είναι εκ των πραγμάτων υποχρεωμένες να οδηγηθούν προς την κατεύθυνση αυτή καθώς η συνέχιση των πολιτικών επιλογών και προσανατολισμών της προηγούμενης ιστορικής περιόδου σημαίνουν υποχρεωτική λιτότητα και φτωχοποίηση της πλειονότητας του ελληνικού λαού. Σημαίνουν υποχρεωτικά μνημόνια ή, το ελάχιστο, τις πολιτικές που επιβάλλονται από την ΕΕ με ή χωρίς μνημόνια.

Η πολιτική η οποία είναι αναγκαία για να βγει η ελληνική κοινωνία και οικονομία από τη βαθεία κρίση προς όφελος των εργαζόμενων βρίσκεται στον αντίποδα των από το 2010 και μετά ασκούμενων πολιτικών. Οι πολιτικές αυτές προβάλλονται και προπαγανδίζονται ως οι μόνες δυνατές. Εναλλακτικές πολιτικές δεν υπάρχουν λένε, οι υποστηρικτές του κεφαλαίου και τις γερμανικής επικυριαρχίας, προβάλλοντας μια σειρά από λόγους. Στον αντίποδα αυτών των πολιτικών πρέπει να σχεδιαστούν οι πολιτικές της ρήξης με την υποταγή και την κυριαρχία ενός ολοκληρωτικού καπιταλισμού στην κατεύθυνση ιχνηλάτησης του δρόμου για έναν άλλο κοινωνικοοικονομικό σχηματισμό.

Το πολιτικό αυτό πρόγραμμα και οι πολιτικές που θα το υπηρετούν είναι αναγκαίο να διατηρούν, σε μια πρώτη και βραχυχρόνια περίοδο, το βιοτικό επίπεδο του συνόλου του ελληνικού λαού στα σημερινά επίπεδα και να υπόσχονται βάσιμα την σημαντική βελτίωση, με την ταυτόχρονη ποιοτική μεταβολή της, του επιπέδου ζωής σε σύντομο διάστημα. Σημαντικός παράγοντας προς αυτή την κατεύθυνση είναι και η μεταβολή της ιεράρχησης των αξιών που ο καπιταλισμός, ιδιαίτερα αυτός των τελευταίων δεκαετιών, έχει επιβάλει και η αντικατάστασή τους από ένα άλλο αξιακό σύστημα που θα βρίσκεται έξω από το πλαίσιο του εξοντωτικού ανταγωνισμού με την κυριαρχία της εγωπάθειας και με την ανατροπή του μέτρου της ανθρώπινης αξίας από το «έχειν» κι όχι από το «είναι».

Οι προγραμματικές θέσεις και η πολιτική πρακτική της ρήξης πρέπει να αποτελείται από δύο συνιστώσες. Από ταξικότητα και ρεαλισμό. Οι δύο αυτές συνιστώσες είναι εκείνες που θα επιτρέψουν την υλοποίηση των πολιτικών υπέρβασης της κρίσης προς όφελος της εργασίας και σε βάρος του κεφαλαίου. Είναι δηλαδή εκείνες που μπορούν με σχετική ασφάλεια να οδηγήσουν στην καλύτερευση της ζωής της συντριπτικής πλειονότητας των εργαζόμενων και των νέων. Ο ρεαλισμός δε μπορεί παρά να εδράζεται στη βάση μιας όσο το δυνατό αντικειμενικότερης και πληρέστερης καταγραφής και γνώσης της αντικειμενικής πραγματικότητας. Μόνο η γνώση αυτή μπορεί να εγγυηθεί την δυνατότητα εφαρμογής της πολιτικής πρότασης. Η γνώση πάλι αυτή έχει δύο σκέλη. Αυτό που αφορά την ίδια την ελληνική οικονομία και τις δυνατότητές της κι αυτό που αφορά το διεθνές πλαίσιο μέσα στο οποίο και καλείται να εφαρμοστεί.

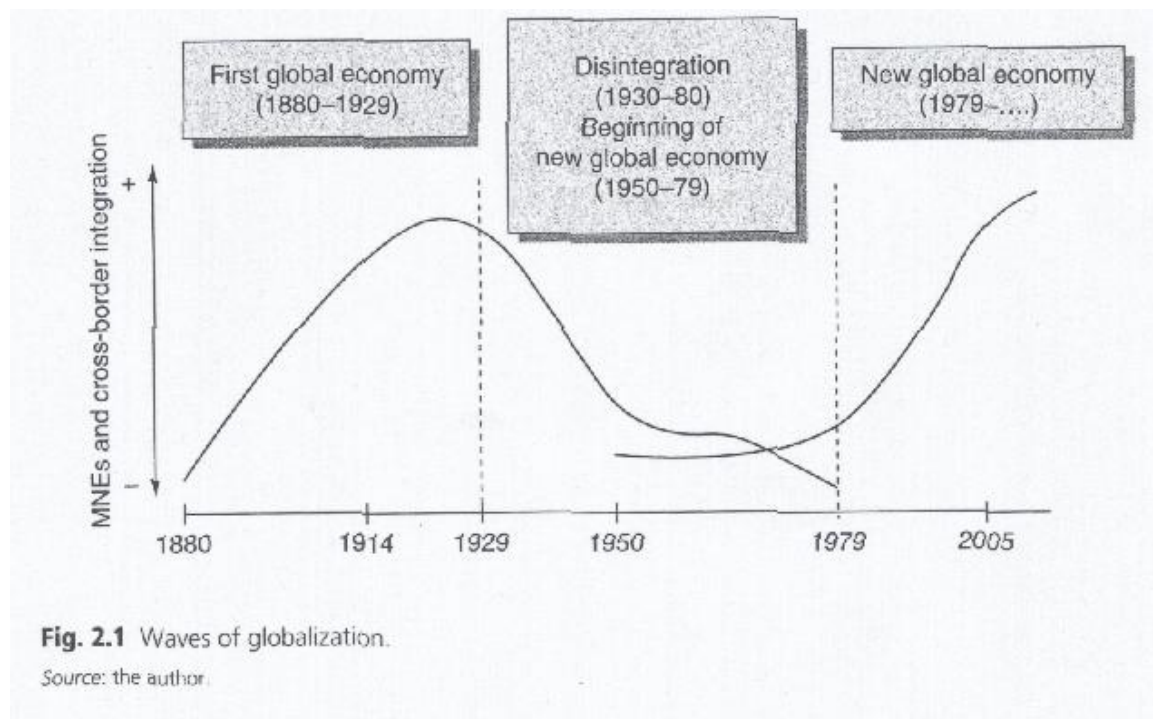
Στα επόμενα θα εξετάσουμε το διεθνές πεδίο και ποιες οι τάσεις που διαμορφώνονται σε αυτό. Ποιες μεταβολές συντελέστηκαν κατά τις τελευταίες δεκαετίες και που αυτές οδηγούν. Εκείνο το οποίο ενδιαφέρει και που πρέπει να καθορίσει τη διεθνή στάση της χώρας δεν είναι τόσο το σήμερα αλλά το αύριο του κόσμου μέσα στον οποίο θα

βρίσκεται και θα δρα η Ελλάδα. Κι όταν λέω αύριο δεν εννοώ κάτι χρονικά απομακρυσμένο φυσικά αλλά εκείνο που σήμερα διαμορφώνεται και ίσως καθορίσει το παγκόσμιο σύστημα για δεκαετίες.

4.1. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ. ΟΙ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

Στη ζωή και στην ιστορία τίποτα δεν παραμένει αμετάβλητο και ακίνητο. Ποτέ σχεδόν μια χώρα δεν βρισκόταν στον κόσμο απομονωμένη και χωρίς σχέσεις με τους γείτονές της τουλάχιστον. Κατά τη διάρκεια της ιστορικής πορείας του καπιταλισμού δύο κύματα παγκοσμιοποίησης διακρίνονται καθαρά. Το πρώτο γίνεται υπό την ηγεμονία της Βρετανίας και κορυφώνεται την εποχή του 1^{ου} παγκοσμίου πολέμου. Μετά το τέλος του πολέμου αυτού η αλληλεξάρτηση των οικονομιών του πρώτου κύματος υποχώρησε και τα κράτη απομονώθηκαν σε σημαντικό βαθμό μειώνοντας σε εξαιρετικό βαθμό την αλληλεξάρτηση των οικονομιών τους. Το δεύτερο κύμα παγκοσμιοποίησης ξεκίνησε ουσιαστικά κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1970 και οδεύει προς την κορύφωσή της. (διάγραμμα 69).

Διάγραμμα 32

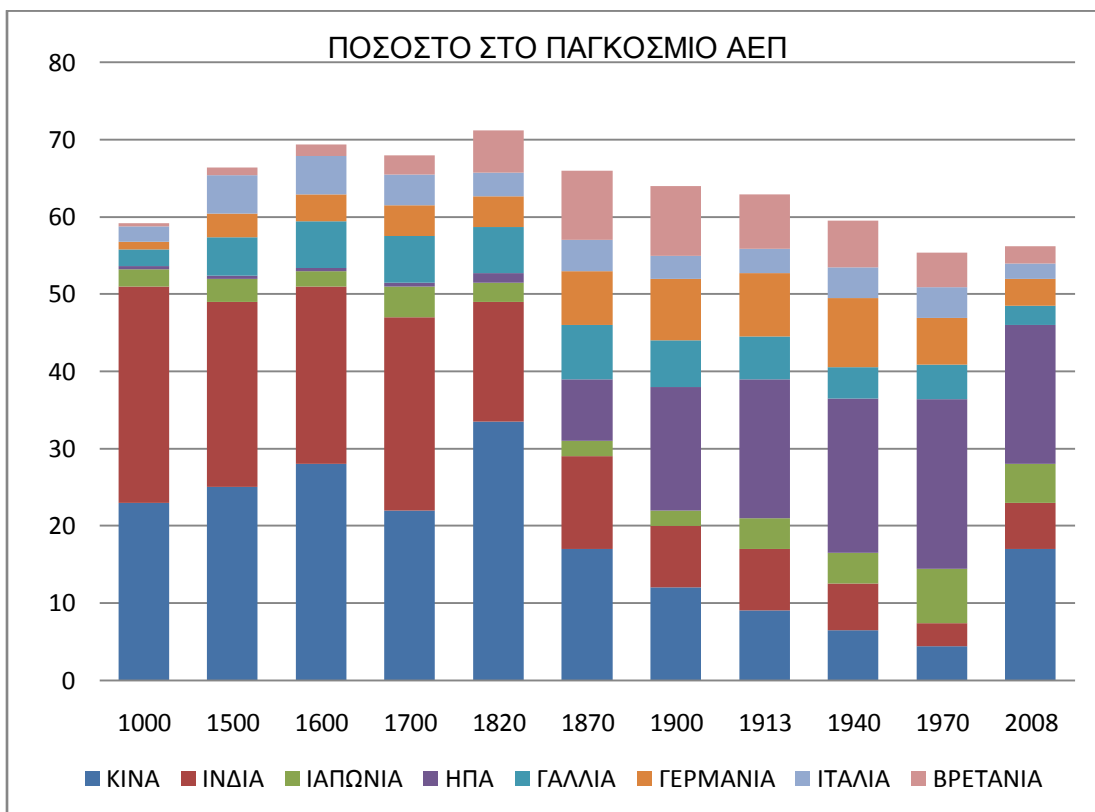
http://pages.ramapo.edu/~theed/Cold_War/f_Conclusion/ff_Soviet%20Economy.html

Για να μπορέσει μια χώρα να καθορίσει τη θέση της στον κόσμο, πέρα από τα κυρίαρχα που αφορούν το ποιος καθορίζει τη θέση της χώρας και ποια συμφέροντα εξυπηρετεί, βασικότατος παράγοντας είναι και η γνώση τόσο της αντικειμενικής πραγματικότητας αλλά ακόμη περισσότερο τις μεταβολές και τους ρυθμούς μεταβολής τους. Μόνο τότε κι έτσι μπορεί να καθορίσει τη στάση της και τις πολιτικές της τόσο στη διεθνή σκηνή αλλά άλλο τόσο και στη γενικότερη οικονομική πολιτική της. Από τα μέσα

της δεκαετίας του 1970 σοβαρότατες μεταβολές και ανακατατάξεις συντελέστηκαν στην παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία οι οποίες με τη σειρά τους μετέβαλλαν και την κατανομή ισχύος μεταξύ των κρατών. Σημαντικός προς την κατεύθυνση αυτή ήταν και ο ρόλος της κατάρρευσης της ΕΣΣΔ και των συμμάχων της.

Οι μεταβολές αυτές είχαν στη βάση τους την αδυναμία του καπιταλισμού να στηρίξει την κερδοφορία του κεφαλαίου μέσω της παραγωγικής επέκτασης καθώς αδυνατούσε να δημιουργήσει νέους παραγωγικούς κλάδους ενώ οι παλιοί μετανάστευαν από τις αναπτυσσόμενες χώρες προς τις αναπτυσσόμενες και ιδιαίτερα προς αυτές της νοτιοανατολικής Ασίας. Παράλληλα με την παραπάνω διαδικασία, και σε αλληλοσύνδεση με τα προηγούμενα, μια σειρά από μεταβολές στην εσωτερική δομή του κεφαλαίου είχαν σαν αποτέλεσμα τη δραματική μείωση της δράσης του ατομικού καπιταλιστή και την απόλυτη κυριαρχία των διαχειριστών των κεφαλαίων. Οι δύο αυτές εξελίξεις καθιστούσαν υποχρεωτικό για το κεφάλαιο την ελεύθερη διακίνηση τόσο του κεφαλαίου όσο και των εμπορευμάτων σε όλο τον κόσμο με την άρση κάθε προηγούμενου περιορισμού. Η διαδικασία αυτή της απορρύθμισης των ροών κεφαλαίων και αγαθών μετέβαλλε ουσιαστικά την κατανομή παραγωγής και ισχύος στον κόσμο. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τη συμμετοχή στο σχηματισμό του παγκόσμιου ΑΕΠ μιας ομάδα μεγάλων χωρών από το 1000 ως το 2008.

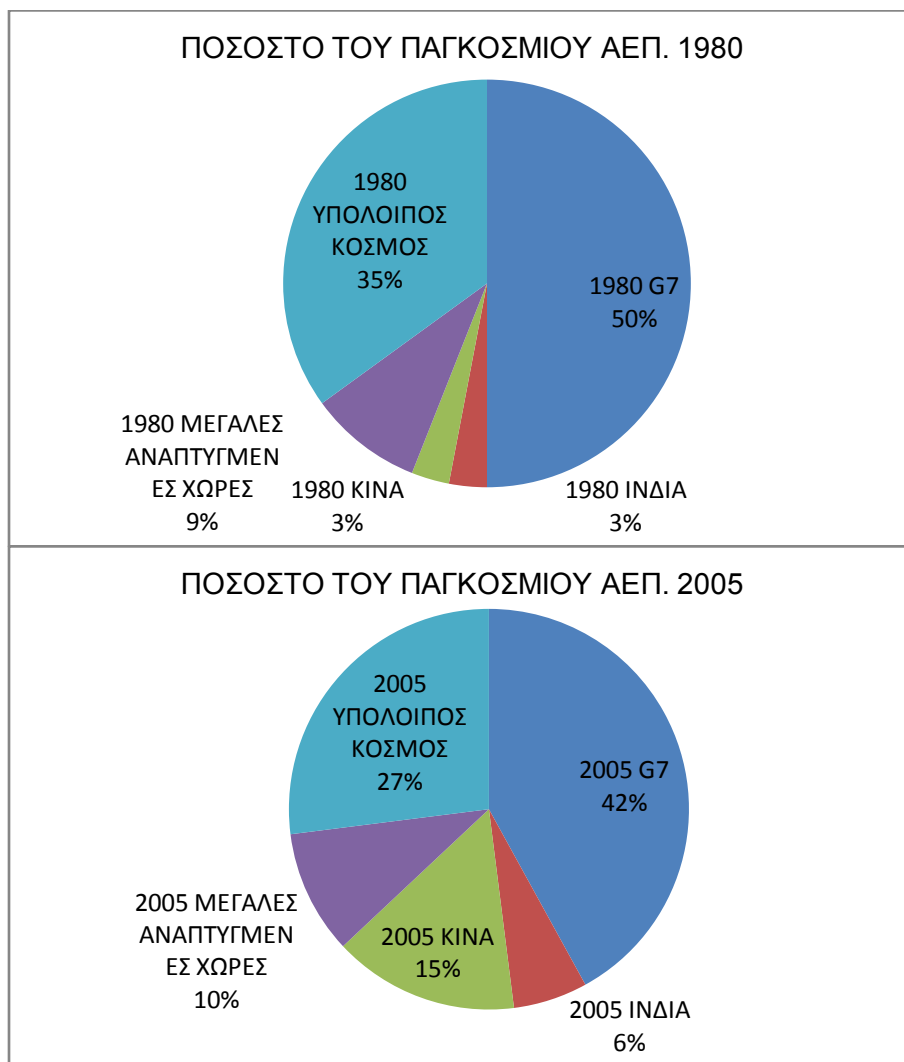
Διάγραμμα 33

<http://www.economist.com/node/16834943>

Τα συμπεράσματα είναι προφανή. Μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αιώνα το μερίδιο των πολυάνθρωπων χωρών της Κίνας και της Ινδίας το μερίδιό τους στο παγκόσμιο ΑΕΠ ανερχόταν στο 50%. Από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα και την επικράτηση του καπιταλισμού το παγκόσμιο ΑΕΠ σχηματιζόταν από τις καπιταλιστικές μητροπόλεις κυρίως και τις μεγάλες καπιταλιστικές χώρες. Τη Βρετανία, τις ΗΠΑ, τη Γαλλία, την Ιταλία, την Ιαπωνία και τη Γερμανία. Το μερίδιο της Κίνας και της Ινδίας μειωνόταν σε όλο το διάστημα από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα ως και τη δεκαετία του 1970. Από τη δεκαετία του 1980 και μετά τα πράγματα αντεστράφησαν. Το μερίδιο της Κίνας άρχισε να αυξάνεται με ρυθμούς ταχύτατους ενώ αυξανόταν και το μερίδιο της Ινδίας αλλά και των υπόλοιπων χωρών. Κατά το 1980 το ΑΕΠ των αναπτυσσόμενων χωρών των G7 ανερχόταν στο 50% του παγκόσμιου ΑΕΠ ενώ της Κίνας και της Ινδίας στο 3% για κάθε μία. Τα δεδομένα αυτά άλλαξαν ταχύτατα και το 2005 το ποσοστό των G7 ανερχόταν στο 42% της Κίνας στο 15% και της Ινδίας στο 6% (διάγραμμα 34).

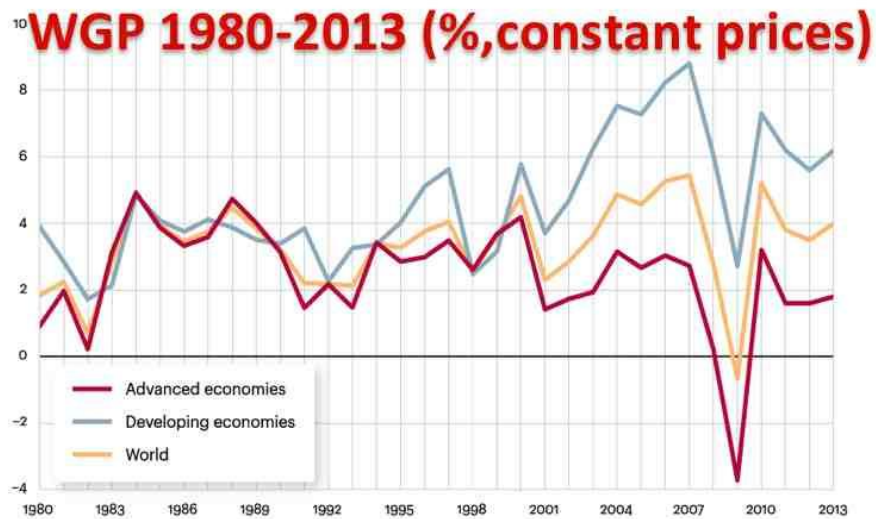
Διάγραμμα 34

http://pages.ramapo.edu/~theed/Cold_War/f_Conclusion/ff_Soviet%20Economy.html

Η μεταβολή αυτή ήταν αποτέλεσμα των πολύ ταχύτερων ρυθμών ανάπτυξης των οικονομιών των αναπτυσσόμενων χωρών απ' ότι των αναπτυγμένων όπως διαπιστώνουμε και στο διάγραμμα που ακολουθεί.

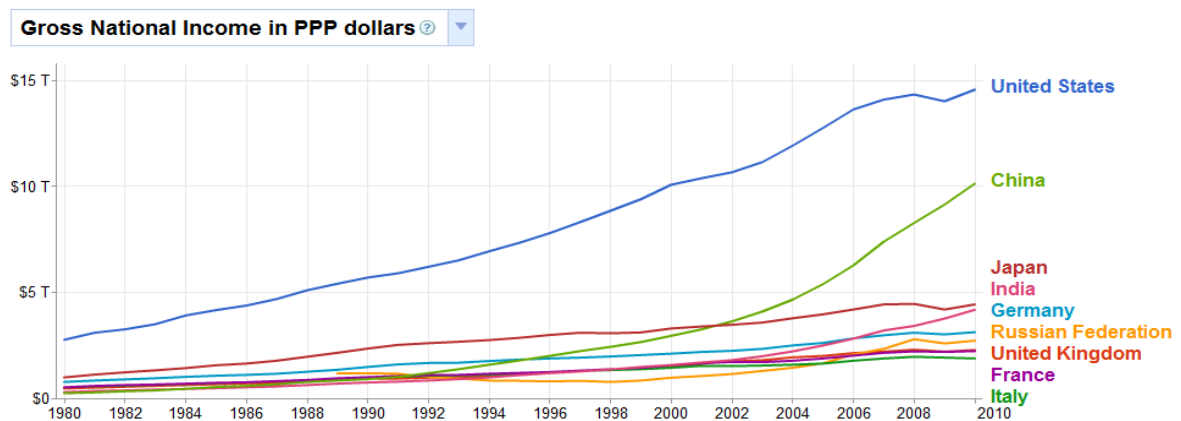
Διάγραμμα 35

<http://www.globalchange.com/truth-about-global-economic-crisis-impact-on-america-eu-china-vietnam-and-other-emerging-markets.htm>

Οι εξελίξεις αυτές ήταν κυρίως αποτέλεσμα της οικονομική μεγέθυνσης της Κίνας η οποία κι έλαβε ιλιγγιώδεις ρυθμούς από τη δεκαετία του 1990 αλλά κυρίως από το 2000 και μετά (διάγραμμα 36)

Διάγραμμα 36

<http://ygraph.com/chart/1449>

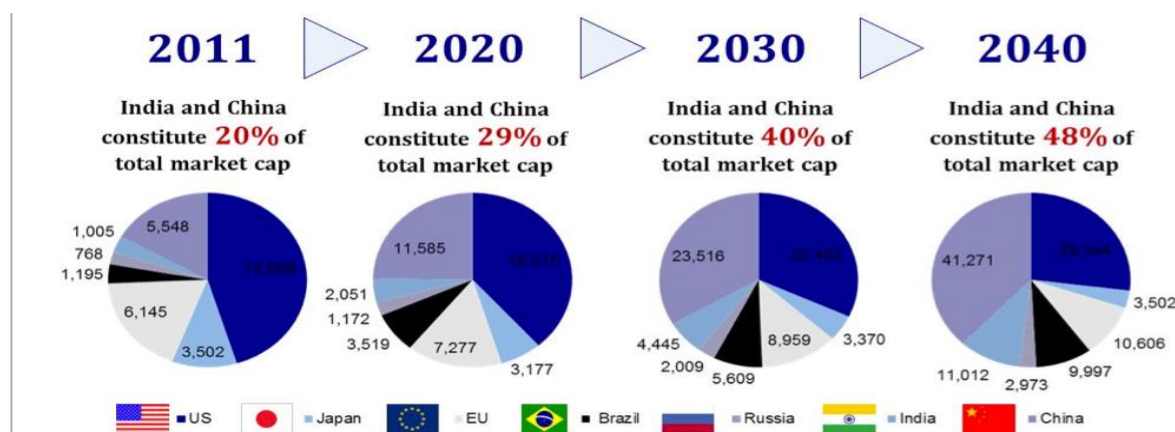
Η εξέλιξη της οικονομικής μεγέθυνσης των μεγαλύτερων αναπτυγμένων καπιταλιστικών και ιμπεριαλιστικών κέντρων και των μεγαλύτερων αναπτυσσόμενων οικονομιών από το 1980 ως σήμερα που φαίνεται στο επόμενο διάγραμμα μας οδηγεί με σχετική ασφάλεια στην πρόβλεψη που περιέχει το διάγραμμα 38.

Διάγραμμα 37

<http://www.treasury.govt.nz/publications/research-policy/wp/2007/07-05/07.htm/#refNo15>

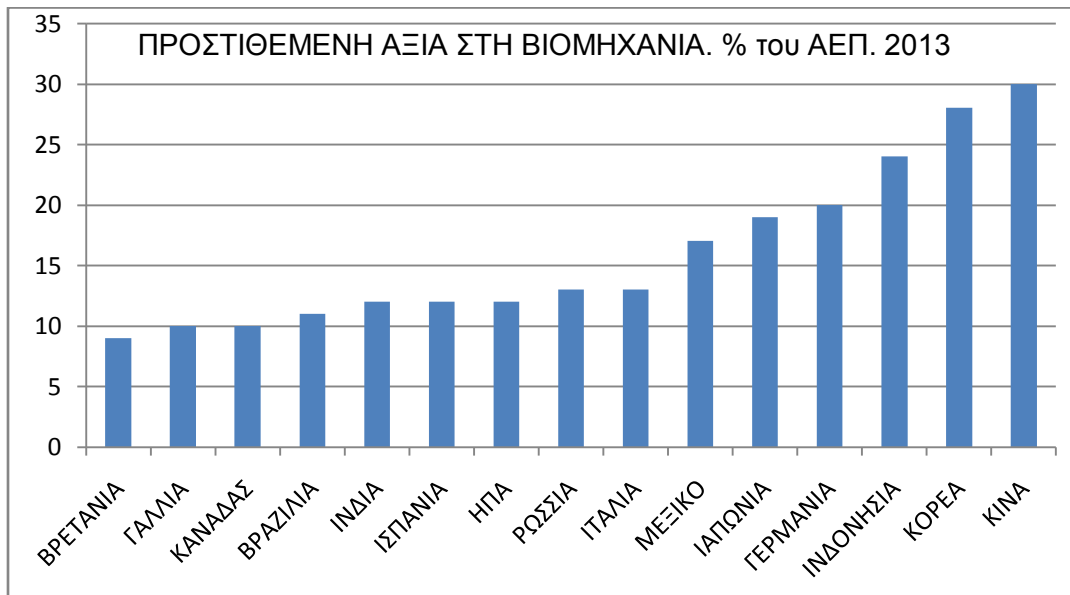
Διάγραμμα 38

<http://greaterpacificcapital.com/wp-content/themes/GPC/gpc-theme/img/projected-flow.png>

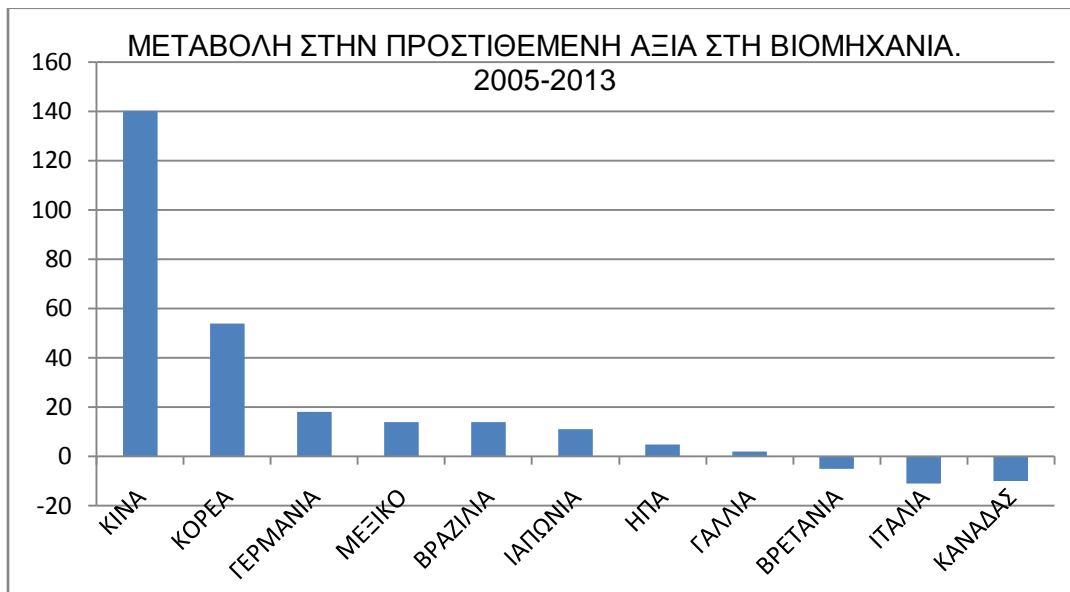
Σύμφωνα με την προβολή που επιχειρείτε στο διάγραμμα 8 το 2030 μόνο η Κίνα και η Ινδία θα έχουν το 40% του παγκόσμιου ΑΕΠ ενώ το 2040 το ποσοστό αυτό θα φτάνει το 48%. Αν στα ποσοστά της Κίνας και της Ινδίας προσθέσουμε κι αυτά των υπόλοιπων μεγάλων αναπτυσσόμενων οικονομιών το ποσοστό θα ξεπερνά το 60%. Ιδιαίτερης βαρύτητας είναι η σύνθεση του ΑΕΠ. ένα εξαιρετικά σημαντικό ποσοστό του ΑΕΠ των αναπτυσσόμενων χωρών, και ιδιαίτερα των ΗΠΑ και της Βρετανίας, δημιουργείται στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Αυτό βρίσκεται σε απόλυτη αλληλοσύνδεση με το δολάριο και το ρόλο του σαν διεθνές αποθεματικό νόμισμα και σαν νόμισμα του διεθνούς εμπορίου. Στα επόμενα διαγράμματα βλέπουμε την προστιθέμενη αξία σαν ποσοστό του ΑΕΠ σε μια σειρά χωρών καθώς και το ρυθμό μεταβολής της για το χρονικό διάστημα 2005-2013.

Διάγραμμα 39

<https://www.fas.org/sgp/crs/misc/R42135.pdf>

Διάγραμμα 40

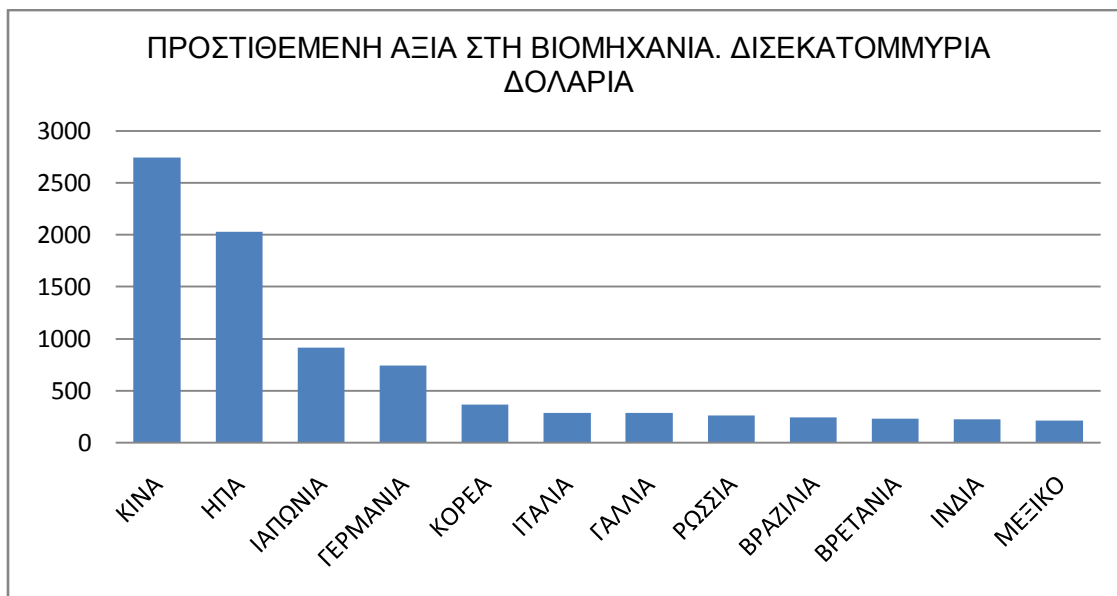

<https://www.fas.org/sgp/crs/misc/R42135.pdf>

Τα κέρδη που προσκομίζουν μια σειρά αναπτυσσόμενων χωρών από το χρηματοπιστωτικό σύστημα και το νόμισμα δεν είναι πλέον καθόλου δεδομένα. Οι συνθήκες που επέτρεπαν ή επέβαλλαν κάτι τέτοιο αλλάζουν ταχύτατα καθώς ένας σκληρός νομισματικός πόλεμος βρίσκεται σε εξέλιξη ο πόλεμος στο νομισματικό πεδίο αντανάκλα τις μεταβολές στο πεδίο της παραγωγής. Η παραγωγή δεν γίνεται πλέον στις αναπτυσσόμενες χώρες αλλά στις αναπτυσσόμενες. Η Κίνα, μέσω των συνδεδεμένων μεταβολών, που έγιναν τόσο στην Κίνα όσο και στις αναπτυσσόμενες καπιταλιστικές χώρες

έγινε η πρώτη χώρα στον κόσμο στην αξία της βιομηχανικής της παραγωγής το 2011 (διάγραμμα 41).

Διάγραμμα 41

<https://www.fas.org/sgp/crs/misc/R42135.pdf>

Όπως ήταν αναμενόμενο η χώρα που θα κυριαρχούσε στην παραγωγή θα κυριαρχούσε και στο διεθνές εμπόριο. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε το ποσοστό του παγκόσμιου εμπορίου που κατέχουν οι ΗΠΑ η Γερμανία η Ιαπωνία και η Κίνα από το 1970 ως το 2010.

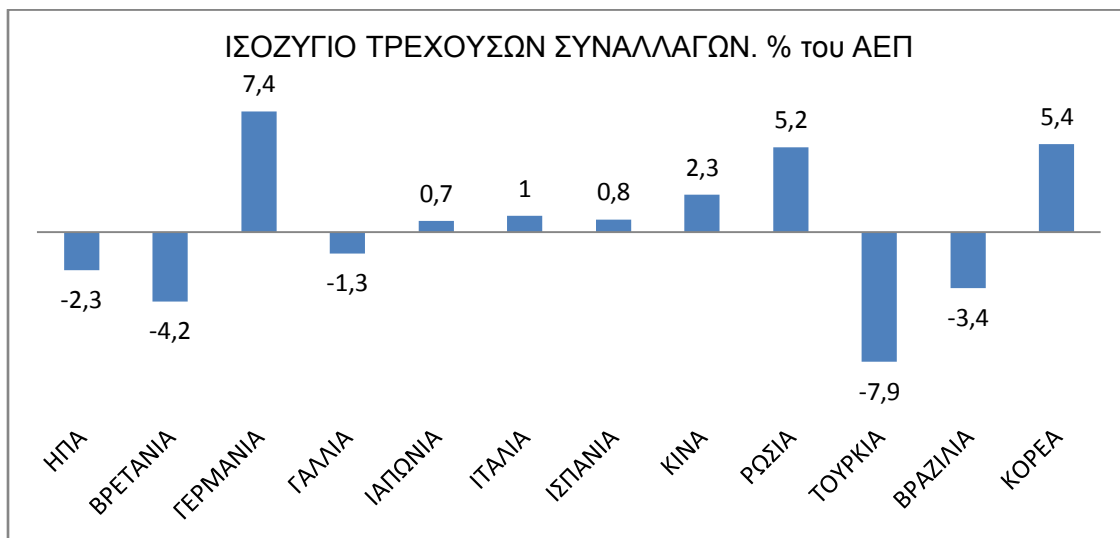
Διάγραμμα 42

http://www.scdigest.com/images/CHINA_EXPORTS2.jpg

Στο διάγραμμα 11 βλέπουμε την κυριαρχία στο διεθνές εμπόριο των ΗΠΑ ως τη δεκαετία του 1970. Την πτωτική τροχιά τους από τη δεκαετία αυτή ως τη δεκαετία του 1990, τη μικρή ανάκαμψή τους κατά τη δεκαετία του 1990 και την απότομη και ραγδαία πτώση τους από τη δεκαετία του 2000. Στο ίδιο διάγραμμα βλέπουμε την αντοχή της Γερμανίας, παρά τη μικρή κάμψη της και την κατάρρευση της Ιαπωνίας. Το πλέον εντυπωσιακό όμως δεδομένο είναι η απότομη και με μεγάλους ρυθμούς άνοδος της Κίνας στο διεθνές εμπόριο. Το 2010 η Κίνα και η Γερμανία κατείχαν τα μεγαλύτερα ποσοστά του διεθνούς εμπορίου έχοντας υποσκελίσει τις ΗΠΑ. Στο διάγραμμα που ακολουθεί βλέπουμε το εμπορικό ισοζύγιο διαφόρων μεγάλων οικονομιών κατά το 2010.

Διάγραμμα 43

<http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=21764>

Το διάγραμμα μας πληροφορεί πως πλεονασματικά εμπορικά ισοζύγια έχουν η Γερμανία και η Ιταλία από τις παλιές μητροπόλεις του καπιταλισμού ενώ οι ΗΠΑ, η Βρετανία και η Γαλλία είναι χώρες ελλειμματικές. Σε αντίθεση η Κίνα, η Ρωσία και η Κορέα είναι χώρες πλεονασματικές. Στις χώρες του διαγράμματος περιλαμβάνεται και η Τουρκία για λόγους που σχετίζονται με τις ιδιαίτερες σχέσεις της με την Ελλάδα και βλέπουμε πως το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της είναι πολύ ελλειμματικό.

4.2. ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΠΟΛΥΠΟΛΙΚΟ ΚΟΣΜΟ

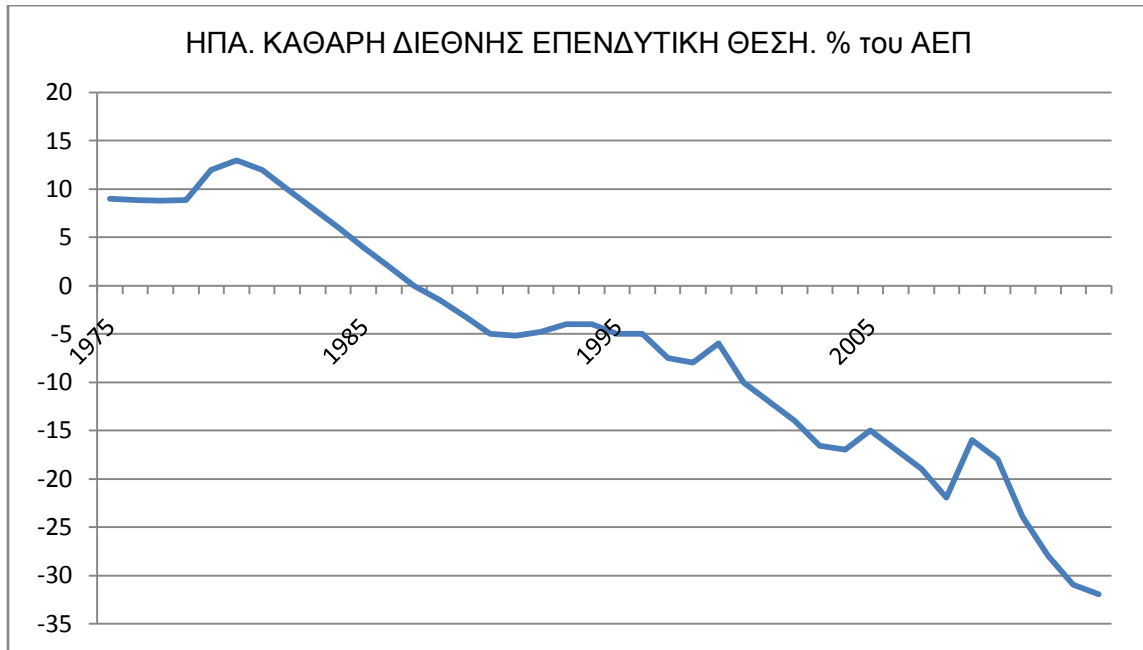
Οι μεταβολές που ήδη περιγράψαμε στο πεδίο της παραγωγής και της οικονομίας από τη δεκαετία του 1970 και μετά επέφεραν σημαντικότερες μεταβολές στην παγκόσμια κατανομή ισχύος. Από τον 19^ο αιώνα και μετά τη βιομηχανική επανάσταση στη Βρετανία και την κυριαρχία του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και οργάνωσης των κοινωνιών σε όλο και περισσότερες χώρες ηγετική δύναμη σε παγκόσμιο επίπεδο ήταν η Βρετανία στηριζόμενη φυσικά στην οικονομική ηγεμονία της. Η οικονομική αυτή ηγεμονία μπορούσε και στήριζε μια ισχυρή στρατιωτική μηχανή που επέβαλε τη θέληση της κυρίαρχης αστικής τάξης της Βρετανίας σε όλο τον κόσμο.

Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα η Βρετανική οικονομία βρέθηκε σε μη ηγεμονική θέση εξ αιτίας της μεγάλης ανάπτυξης της οικονομίας των ΗΠΑ πρωτίστως αλλά και των οικονομιών της Γερμανίας και της Ιαπωνίας. Οι μεταβολές στην οικονομική ισχύ της ηγέτιδας δύναμης του κορμού των βασικών καπιταλιστικών χωρών από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα όταν η τότε ηγέτιδα δύναμη, η Βρετανία, έχασε την οικονομική ισχύ της. Έχει σαν αποτέλεσμα τη μεταβολή συνολικά της ισχύος του κυρίαρχου σε παγκόσμιο επίπεδο μπλοκ χωρών. Μετά το τέλος του 1^{ου} παγκοσμίου πολέμου, που ήταν σε σημαντικό βαθμό αποτέλεσμα ακριβώς αυτής της μεταβολής ισχύος, στην παγκόσμια σκηνή δεν υπήρξε πρόθυμος ηγέτης για τον καπιταλισμό. Οι ΗΠΑ, που είχαν την οικονομική ισχύ αρνήθηκαν αυτό το ρόλο, και μέχρι τον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο ένας πολυπολικός κόσμος είχε αναδυθεί με τις χώρες να περιχαράκωνονται στα σύνορά τους και η πρώτη μεγάλη παγκοσμιοποίηση λαμβάνει τέλος.

Μετά το 2^ο παγκόσμιο πόλεμο οι ΗΠΑ, στηριζόμενες στη μεγάλη οικονομική ισχύ τους και την εκ αυτής εκπορευόμενη στρατιωτική ισχύ, ανέλαβαν την παγκόσμια ηγεμονία του καπιταλιστικού κόσμου σε μια περίοδο μάλιστα κατά την οποία ένα άλλο κοινωνικοοικονομικό σύστημα, αυτό του σοσιαλισμού, ασκούσε μεγάλη έλξη στους εργαζόμενους. Η ιστορία όμως δεν σταματά και ο καπιταλισμός είναι ένα εξαιρετικά ασταθές αλλά και μη στατικό σύστημα. Ένα δυναμικό σύστημα που η ευστάθειά του εξαρτάτε αποκλειστικά από τον αν υπάρχει δυνατότητα αναπαραγωγής του μέσω των κερδών. Για να μπορέσουμε να διακρίνουμε την κατεύθυνση προς την οποία κινείται το παγκόσμιο σύστημα σήμερα πρέπει να εξετάσουμε κυρίως την κατάσταση της ηγέτιδας δύναμης, των ΗΠΑ, αλλά, δευτερευόντως, και των μεγαλύτερων συμμάχων τους.

Ένας πρώτος, και εξαιρετικά σημαντικός δείκτης, της ισχύος είναι η Καθαρή Διεθνής Επενδυτική Θέση των διαφόρων χωρών (Η διεθνής επενδυτική θέση αποτυπώνει σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή το ύψος των απαιτήσεων και υποχρεώσεων των κατοίκων μιας χώρας έναντι των μη κατοίκων. Οι απαιτήσεις και οι υποχρεώσεις αναλύονται στις βασικές κατηγορίες των άμεσων επενδύσεων, των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, των λοιπών επενδύσεων, των συναλλαγματικών αποθεμάτων, καθώς επίσης και ανά τομέα οικονομίας. Η διαφορά μεταξύ των απαιτήσεων και των υποχρεώσεων δίνει την καθαρή επενδυτική θέση η οποία αναλόγως του προσήμου, θετικού ή αρνητικού, χαρακτηρίζει τη χώρα ως καθαρό πιστωτή ή χρεώστη αντιστοίχως έναντι του υπόλοιπου κόσμου). Στο διάγραμμα 14 βλέπουμε την Καθαρή Διεθνή Επενδυτική Θέση των ΗΠΑ από το 1975 και μετά.

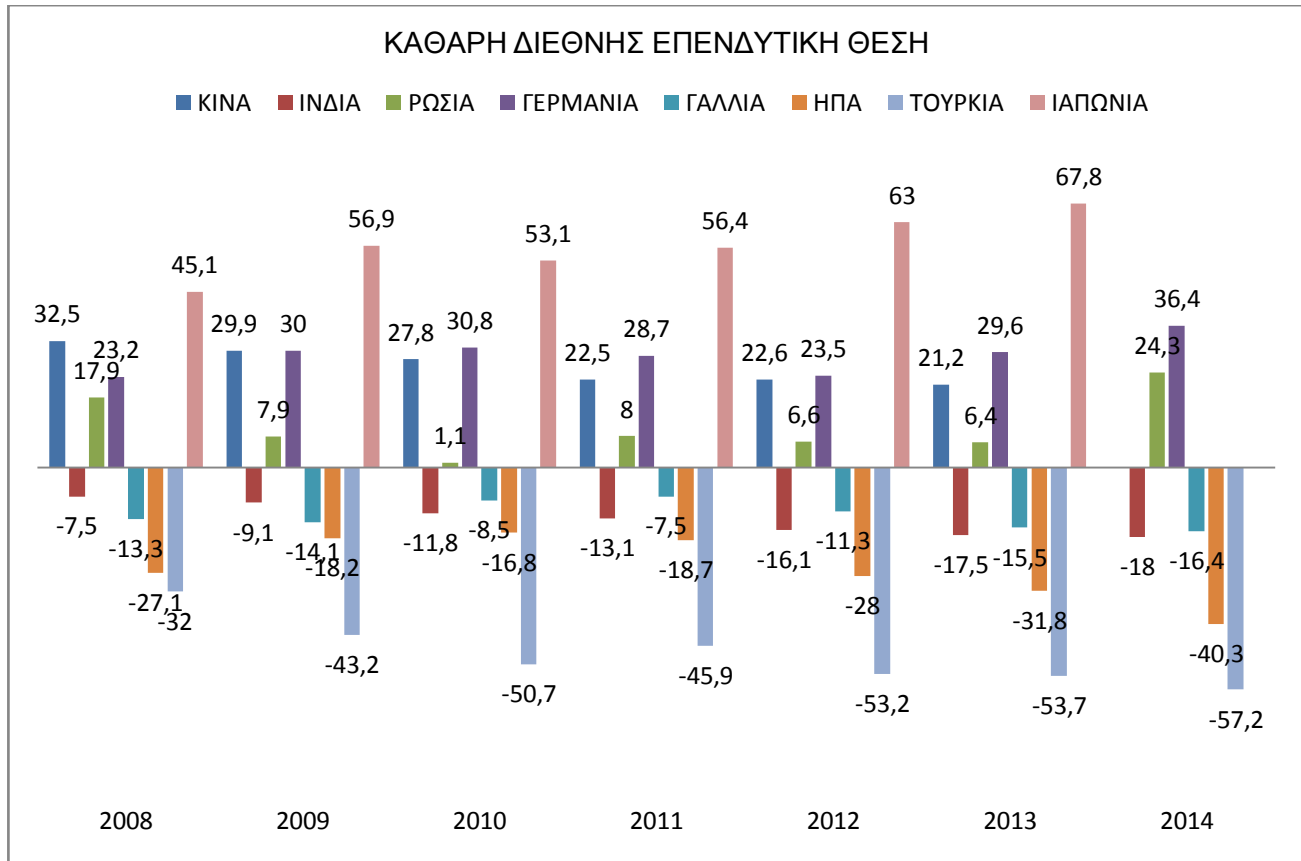
Διάγραμμα 44

<http://www.columbia.edu/~mu2166/UIM/notes.pdf>

Η διαδικασία υποβάθμισης της Καθαρής Διεθνούς Επενδυτικής Θέσης των ΗΠΑ είναι εξαιρετικά αρνητική εξέλιξη για την ομάδα των αναπτυγμένων χωρών των οποίων ηγείται από το 2^ο παγκόσμιο πόλεμο και μετά. Η διαδικασία αυτή ξεκίνησε τη δεκαετία του 1980 και συνεχίζεται αυξανόμενη. Όταν η Επενδυτική Θέση μιας χώρας μειώνεται κάποιον άλλων χωρών πρέπει να αυξάνεται. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε την Καθαρή Διεθνή Επενδυτική Θέση των μεγαλύτερων χωρών. Η Τουρκία συμπεριλαμβάνεται για τους λόγους που αναφέραμε και στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Διάγραμμα 45

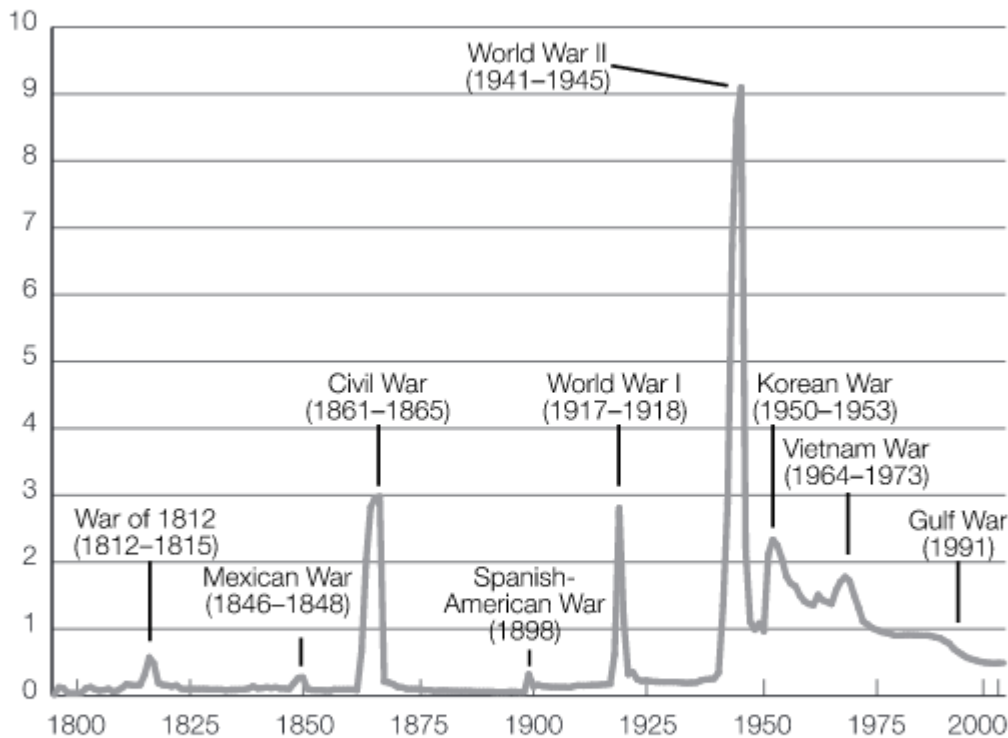
<http://elibrary-data.imf.org/public/FrameReport.aspx?v=3&c=28624605>

Η ηγεμονική θέση μιας χώρας βρισκόταν πάντα, και βρίσκεται, σε άμεση συσχέτιση με τη στρατιωτική ισχύ της. Μέσω αυτής κυρίως επιβάλλει τα συμφέροντά της και τα συμφέροντα των συμμάχων της. Κι αυτό ανεξάρτητα από αν θα κάνει χρήση της στρατιωτικής ισχύος της ή όχι. Η στρατιωτική ηγεμονία της Βρετανίας στηρίχτηκε στην ισχύ των κανονιοφόρων της. Η στρατιωτική ισχύς των ΗΠΑ στηρίχτηκε στα αεροπλανοφόρα και τις βάσεις της σε όλο τον κόσμο. Οι μεταβολές από τη δεκαετία του 1980 που συνοδεύονται από μείωση του ειδικού βάρους των ΗΠΑ στην παγκόσμια οικονομία επηρέασε και την στρατιωτική ισχύ της. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τη δύναμη του στρατού των ΗΠΑ από το 1793 ως το 2002 σαν ποσοστό του πληθυσμού.

Διάγραμμα 46

Participation in the U.S. Armed Forces, 1793–2002

Percent of population

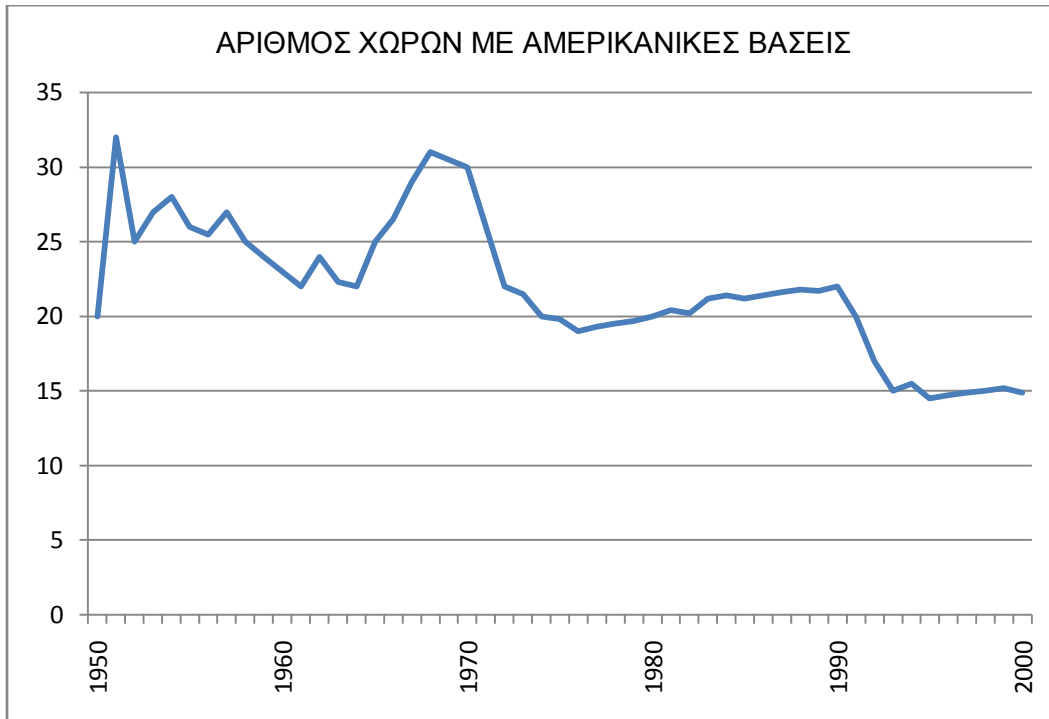
Source: DoD, *Selected Manpower Statistics, Fiscal Year 2002* (www.dior.vhs.mil/namid/M01/fy02/m01fy02.pdf, accessed Oct. 6, 2004); table 2-11; and these U.S. Census Bureau publications: *Historical Statistics of the United States: Colonial Times to 1957* (1960); "Historical National Population Estimates: July 1, 1900 to July 1, 1999" (revised June 28, 2000; www.census.gov/popest/archives/1990s/popclockest.txt, accessed Dec. 6, 2004); and "Annual Estimates of the Population for the United States and States, and for Puerto Rico: April 1, 2000 to July 1, 2003" (revised May 11, 2004; www.census.gov/popest/states/NST-EST2003-ann-est.html, accessed Dec. 6, 2004).

<http://www.prb.org/source/acf1396.pdf>

Παρατηρούμε την κατακόρυφη αύξηση του στρατού των ΗΠΑ από το 2^ο παγκόσμιο πόλεμο και μετά κι αυτό αν εξαιρέσουμε τις δύο κορυφές που οφείλονται στους πολέμους στην Κορέα και το Βιετνάμ. Από τη δεκαετία του 1970 παρατηρούμε μια εξαιρετικά μεγάλη μείωση του στρατιωτικού προσωπικού των ΗΠΑ ακόμη και σε περιόδους πολεμικής σύρραξης όπως αυτή του πολέμου του Κόλπου το 1991.

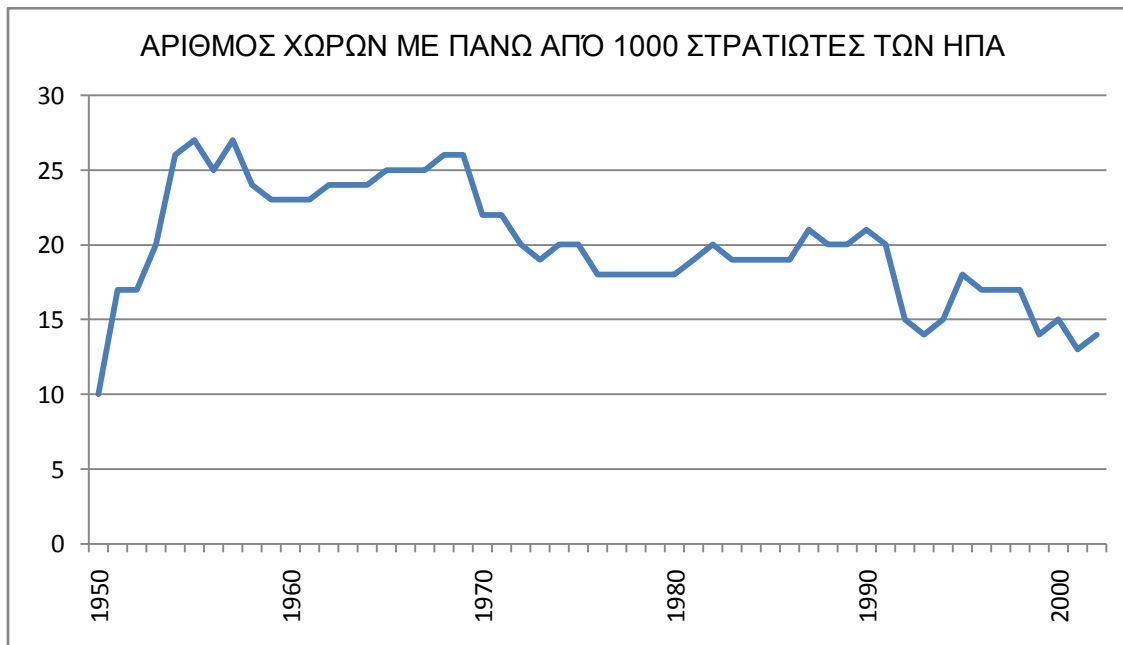
Η μείωση αφορούσε και τις δυνάμεις των ΗΠΑ που βρίσκονταν διασκορπισμένες σε διάφορες χώρες του κόσμου στις αμερικάνικες βάσεις. Στα δύο διαγράμματα που ακολουθούν βλέπουμε τη χρονική μεταβολή του ποσοστού των στρατευμάτων των ΗΠΑ που έχουν αναπτυχθεί στο εξωτερικό (διάγραμμα 47) και τον αριθμό των χωρών που φιλοξενούν 100 ή περισσότερους στρατιώτες ετησίως και τον αριθμό των χωρών που φιλοξενούν 1.000 ή περισσότερα στρατεύματα ανά έτος (διάγραμμα 48).

Διάγραμμα 47

<http://www.heritage.org/research/reports/2004/10/global-us-troop-deployment-1950-2003>

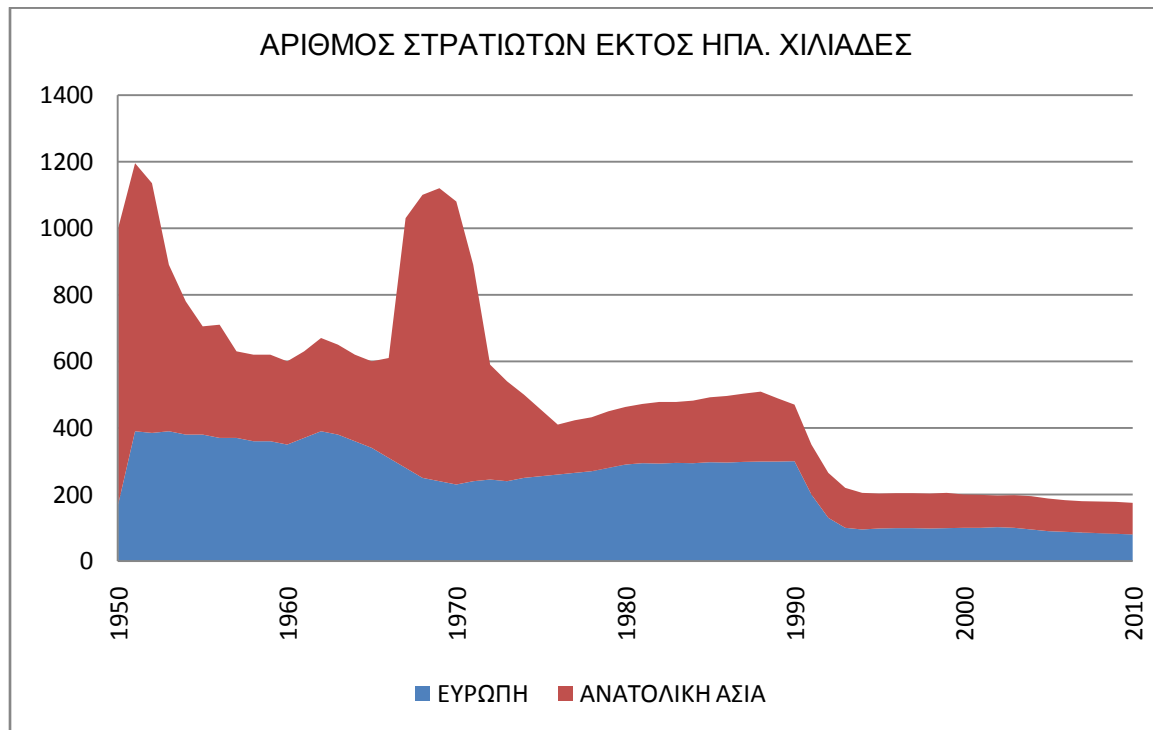
Διάγραμμα 48

<http://www.heritage.org/research/reports/2004/10/global-us-troop-deployment-1950-2003>

Τα διαγράμματα μας πληροφορούν πως η στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ στο εξωτερικό έβαινε μειούμενη από τη δεκαετία του 1980 και μετά. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τη μεταβολή της στρατιωτικής δύναμης των ΗΠΑ σε διάφορες περιοχές του κόσμου όπου είχαν αναπτυχθεί από το 1950 ως το 2010.

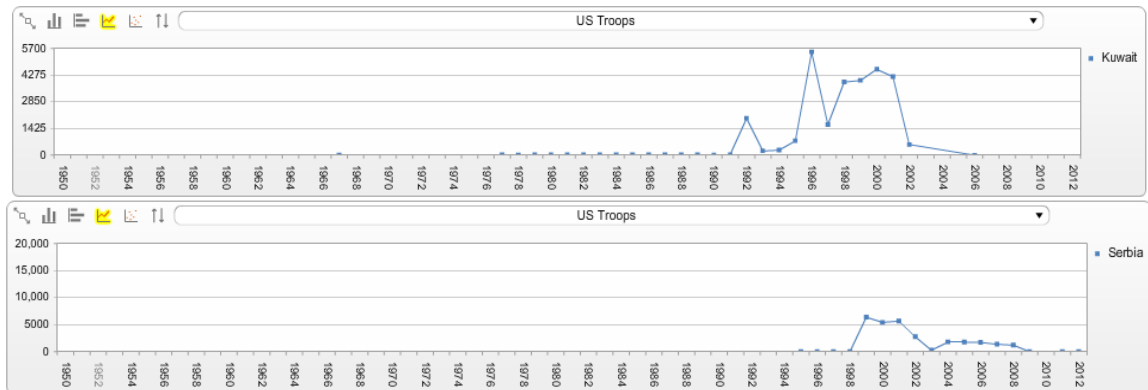
Διάγραμμα 49

http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR200/RR201/RAND_RR201.pdf

Τα δεδομένα του διαγράμματος μας πληροφορούν πως η απόσυρση των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ ξεκίνησε από την Ανατολική Ασία τη δεκαετία του 1970 κι από την Ευρώπη στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Η μείωση συνεχίζεται μέχρι το 2010. Στις αρχές της δεκαετίας στις δύο αυτές περιοχές του κόσμου είχαν αναπτυχθεί 600.000 αμερικανοί στρατιώτες ενώ το 2010 200.000. Η αύξηση που βλέπουμε από το 2000 και μετά στη Μέση Ανατολή δεν έχει σχέση με την προηγούμενη μόνιμη στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ. Είναι βραχυχρόνιες επεμβάσεις, σε κάποιες περιπτώσεις κάτω από ισχυρή πίεση των συμμάχων τους, και αποχώρηση των στρατευμάτων μετά από κάποιο χρόνο όπως βλέπουμε και στα δύο επόμενα διαγράμματα.

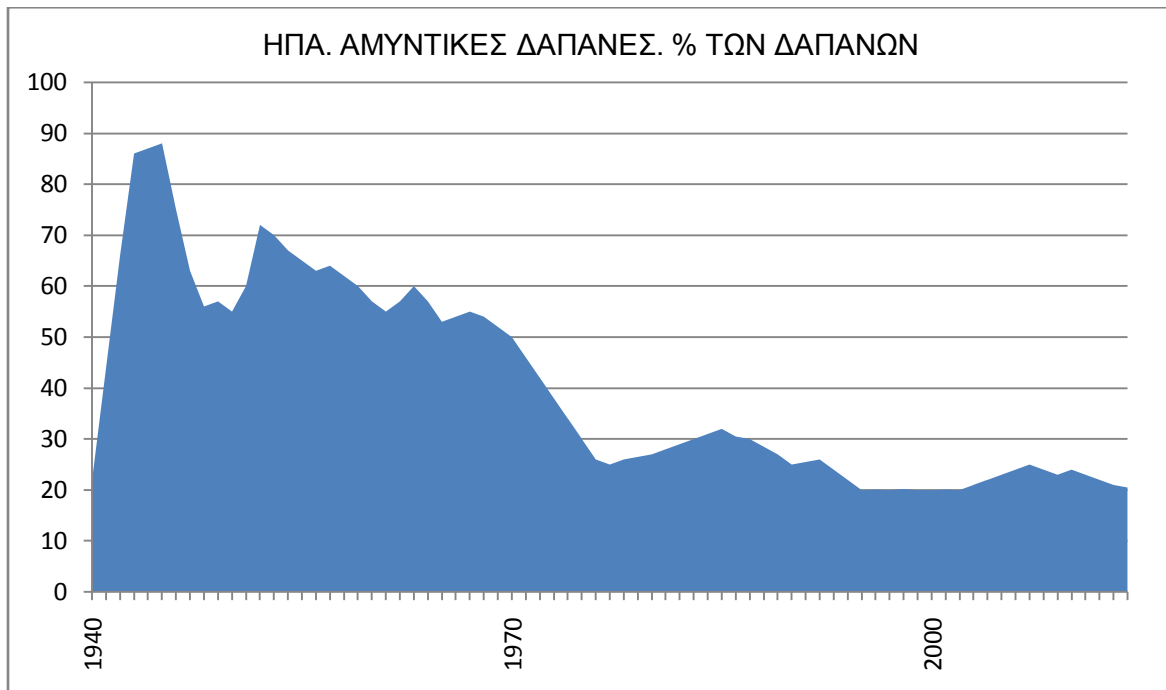
Διάγραμμα 50

<https://www.vetfriends.com/US-deployments-overseas/historical-military-troop-data.cfm>

Η αδυναμία των ΗΠΑ να στηρίξουν την παγκόσμια ηγεμονία τους αποτυπώνεται και στις στρατιωτικές δαπάνες. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τις δαπάνες για την άμυνα από το 1935 ως σήμερα (και με πρόβλεψη ως το 2020) σαν ποσοστό του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού.

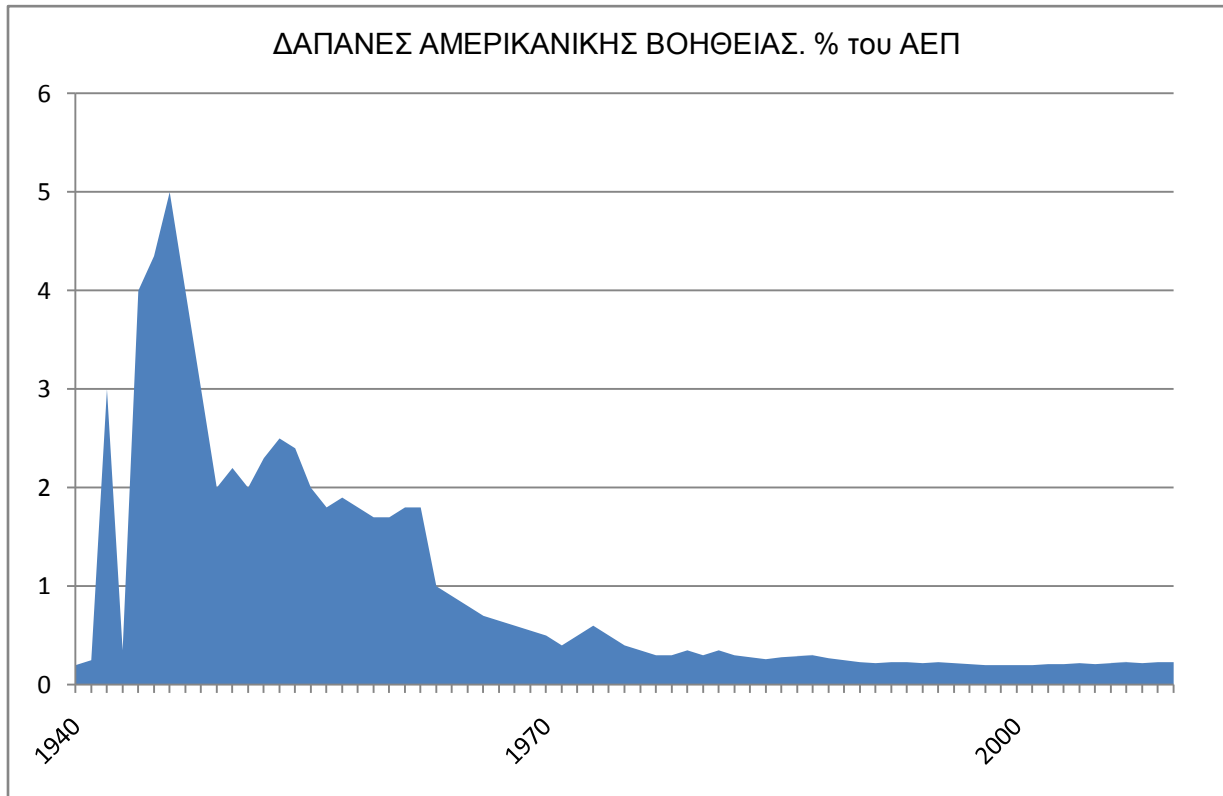
Διάγραμμα 51

http://www.usgovernmentpending.com/defense_spending

Παρατηρούμε την ταχύτερη μείωση των στρατιωτικών δαπανών κατά τη δεκαετία του 1970 και 1980-1990. Την ίδια πορεία είχαν και οι δαπάνες για τη «βοήθεια» σε άλλες σύμμαχες χώρες όπως βλέπουμε στο διάγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 52

http://www.usgovernmentpending.com/defense_spending

Καθώς οι ΗΠΑ αποσύρονται από την ηγεμονία νέες δυνάμεις καλύπτουν το δημιουργούμενο κενό. Στον πίνακα που ακολουθεί βλέπουμε την στρατιωτική ισχύ των 10 μεγαλύτερων στρατιωτικών δυνάμεων.

Πίνακας 3

	Active troops	Spending	Navy by weight in tons	Aircraft	Tanks	Special notes
U.S.A	1,400,000	\$577 billion	3,415,893	13,892	8,848	Budget larger than rest of list combined
Russia	766,000	\$60 billion	845,730	3,429	15,398	Controls the oil of its most likely enemies
China	2,333,000	\$145 billion	708,086	2,860	9,150	Special operators consistently place at Warrior Games
India	1,325,000	\$38 billion	317,725	1,905	6,464	Hurt by large need for oil imports
United Kingdom	147,000	\$52 billion	367,850	936	407	Easily defended island
France	203,000	\$40 billion	319,195	1,264	423	Strong defense industry
South Korea	624,000	\$33 billion	178,710	1,412	2,381	Drills under imminent threat
Germany	179,000	\$40 billion	242,508	663	408	Energy dependent on Russia
Japan	247,000	\$42 billion	413,800	1,613	678	Constitution limits offensive actions
Turkey	411,000	\$18 billion	148,448	1,020	3,778	Has ISIS on its doorstep

<http://www.wearethemighty.com/top-10-militaries-world-ranked-2015-05>

Ο πίνακας μας δείχνει πως αρκετές χώρες διαθέτουν μια ισχυρή στρατιωτική δύναμη προσαρμοσμένη και με τέτοια δομή που να ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες της ασφάλειας τους. Εκείνο που πρέπει επίσης να επισημανθεί είναι ο επανεξοπλισμός της Γερμανίας και της Ιαπωνίας που συνοδεύεται κι από άρση των συνταγματικών ρυθμίσεων για μη δραστηριοποίηση των στρατιωτικών δυνάμεων τους στο εξωτερικό. Μια νέα κατάσταση διαμορφώνεται πλέον στη διεθνή σκηνή με μεταβολές σημαντικότητας στην κατανομή ισχύος.

Μια κατάσταση παρόμοια με αυτή την μετά τον 1^ο παγκόσμιο πόλεμο φαίνεται πως διανύουμε πλέον. Η βασική ομοιότητα είναι πως οι οικονομικές μεταβολές υποχρέωσαν την ηγέτιδα δύναμη, τις ΗΠΑ, να υποχωρήσουν και νέες δυνάμεις να έχουν πλέον σχηματισθεί σε σημαντικό βαθμό αλλά χωρίς να είναι καμία σε θέση να αναλάβει την ηγεμονία. Η δύναμη της Κίνας ανέρχεται ταχύτατα αλλά προς το παρόν κρατά χαμηλούς γενικά τόνους στη διεθνή σκηνή περιμένοντας και φροντίζοντας να αυξήσει κι άλλο την οικονομική της δύναμη. Βασική μεταβολή είναι πως δεν υπόκειται πλέον υπό τον έλεγχο των μεγάλων καπιταλιστικών κρατών και έχει τη δύναμη να αντιστέκεται και να μην ενδίδει στις πιέσεις τους. Αυτό φαίνεται κυρίως πως αρνείται να υπερτιμήσει το νόμισμά της, αντίθετα το υποτιμά, παίρνοντας θέση στο σκληρό νομισματικό πόλεμο που διεξάγεται. Η Κίνα παίρνει θέση αγοράζοντας μεγάλες ποσότητες χρυσού.

Η διαφορά του σήμερα από αυτή του τέλους της Βρετανικής ηγεμονίας είναι πως η παγκοσμιοποίηση δεν αντιστράφηκε αν και υπήρξαν ισχυρά φαινόμενα προστατευτισμού μετά την κρίση του 2008. Εξακολουθεί η ελευθερία στη διακίνηση αγαθών και κεφαλαίων να αποτελεί διακηρυγμένο στόχο όλων των μεγάλων κρατών μια και κανένα δεν συμφέρει η καταστρατήγησή τους. Εκείνο πάντως που είναι το συμπέρασμα είναι πως ένας νέος πολυπολικός κόσμος έχει αναδυθεί και το χαρακτηριστικό αυτό θα είναι κυρίαρχο στη διεθνή σκηνή μεσοβραχυπρόθεσμα τουλάχιστον.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι δύο προτάσεις που παραπάνω εξετάσαμε είναι και οι μόνες πραγματικές. Ισχύει ότι και στη λογική. Ο αποκλεισμός του τρίτου ή μέσου. Οι λόγοι που μας οδηγούν στο συμπέρασμα αυτό είναι οι ακόλουθοι:

1. Στην πολιτική, και ιδιαίτερα στη διεθνή πολιτική, επικρατούν ο ρεαλισμός και τα συμφέροντα. Τα κυρίαρχα συμφέροντα είναι τα συμφέροντα της κυρίαρχης τάξης. Της αστικής τάξης. Η παραπάνω θέση δεν σημαίνει πως οι ιδεολογίες ή ιδεοληψίες δεν παίζουν κάποιο ρόλο. Απλά αν αυτές δεν βρίσκονται σε συμφωνία με την πραγματικότητα έχουν μικρό χρόνο δράσης.

Οι μεταβολές που συντελέστηκαν στον καπιταλισμό από τη δεκαετία του 1980 και μετά είχαν σαν αποτέλεσμα τη δραστική μείωση του ειδικού βάρους της παραγωγής στην οικονομία των αναπτυσσόμενων χωρών και την αύξηση του βάρους των υπηρεσιών. Ο μεγαλύτερος όγκος της παραγωγής μεταφέρθηκε στη νοτιοανατολική Ασία και την Κίνα. Καθώς η κερδοφορία και η αναπαραγωγή του κεφαλαίου μέσω της ανάπτυξης νέων παραγωγικών κλάδων, μια και οι παλιοί έφευγαν, ήταν αδύνατη το κεφάλαιο ήταν αναγκασμένο να βρει νέους τρόπους αναπαραγωγής του. Τα εξαιρετικά πολλά διαθέσιμα κεφάλαια ήταν αδύνατο να επενδυθούν στις νέες παραγωγικές χώρες. Η διαδικασία αυτή είχε σαν αποτέλεσμα την αδυναμία αξιοποίησης και της εργατικής δύναμης. Αυτό από τη μια πίεζε την εργασία κι από την άλλη δημιουργούσε κοινωνικά προβλήματα. Η λύση βρέθηκε με την απορρύθμιση της αγοράς εργασίας και την αύξηση της υποαπασχόλησης. Αυτό μοίραζε τη φτώχεια σε πολλούς. Οι τρόποι μέσω των οποίων επετεύχθη ο στόχος της αύξησης της κερδοφορίας ήταν:

A) Ένταση της εκμετάλλευσης της εργασίας με ταυτόχρονη απαξίωσή της.

B) Μείωση της φορολογίας του κεφαλαίου και του πλούτου κάτι που συνεπαγόταν μείωση και των κρατικών εσόδων. Ενώ τα έσοδα μειώθηκαν σε μικρό χρόνο οι δημόσιες δαπάνες δεν μπορούσαν να μειωθούν τόσο πολύ και τόσο σύντομα χωρίς να δημιουργηθούν σημαντικές κοινωνικές εντάσεις. Η χρονική αυτή διαφορά μεγάλωσε πολύ τα δημοσιονομικά ελλείμματα που καλύπτονταν με δανεισμό. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 ο δανεισμός των αναπτυσσόμενων χωρών έλαβε πρωτόγνωρες και δραματικές διαστάσεις

Γ) Πιστωτική επέκταση με την αξιοποίηση του αδιάθετου χρήματος και μέσω του ελέγχου της έκδοσης χρήματος. Η κατακόρυφη αύξηση του δανεισμού δημοσίου και ιδιωτών αύξησε την κερδοφορία του κεφαλαίου στερώντας μεγάλο μέρος του διαθέσιμου εισοδήματος των εργαζόμενων.

Ταυτόχρονα το διεθνές κεφάλαιο μέσω των βασικών εκφραστών του, ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα και Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, προσπαθούν να επιβάλλουν τα συμφέροντά του σε όλο τον κόσμο δημιουργώντας ένα πλέγμα εξουσίας που βρίσκεται έξω και πάνω από τα κράτη.

2. Οι αλλαγές αυτές μετέβαλλαν τόσο τον διεθνή καταμερισμό εργασίας όσο και το διεθνή καταμερισμό ισχύος. Καθώς η ισχύς της ηγέτιδας δύναμης του καπιταλισμού, των ΗΠΑ, μειωνόταν τόσο αυξανόταν η ισχύς άλλων δυνάμεων. Οι δυνάμεις αυτές, παλιές και νέες, έμπαιναν δυναμικά στο νέο παιχνίδι μοιράσματος της ισχύος. Μεταξύ των νέων

δυνάμεων ιδιαίτερος είναι ο ρόλος της Κίνας ενώ από τις παλιές δυνάμεις η Γερμανία αύξησε εξαιρετικά την ισχύ της μέσα σε μια εικοσαετία.

Ο ρόλος του Γερμανικού κεφαλαίου έγινε κυρίαρχος στην Ευρώπη μέσω κυρίως της εσωτερικής υποτίμησης που εφάρμοσε κατά τη δεκαετία του 2000. Η διεθνής επενδυτική θέση της Γερμανίας, δηλαδή του μεγάλου γερμανικού κεφαλαίου, αποδεικνύει την κυριαρχία του. Παρά την ανάδειξη νέων δυνάμεων κανείς δεν έχει τη δύναμη ή τη θέληση να αναλάβει παγκόσμιο ηγετικό ρόλο. Οδηγούμαστε έτσι σε ένα πολυπολικό κόσμο.

Οι μεταβολές ισχύος αναδείχτηκαν ιδιαίτερα μετά την παγκόσμια καπιταλιστική κρίση που ξεκίνησε το 2008 και βρίσκεται σε εξέλιξη. Όλα τα μεγάλα εθνικά κεφάλαια προσπαθούν να καταλάβουν καλύτερες θέσεις σε ένα κόσμο ασταθή και με εξοντωτικό ανταγωνισμό. Το γερμανικό κεφάλαιο επιδιώκει, και επιτυγχάνει, την κυριαρχία του στην Ευρώπη ασκώντας τον έλεγχο μέσω δύο μηχανισμών. Της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και κυρίως της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

3. Το ελληνικό κεφάλαιο από τη μεταπολίτευση και μετά έκανε δύο στρατηγικές επιλογές. Την ένταξη της χώρας στην τότε ΕΟΚ και την εκχώρηση της νομισματικής κυριαρχίας στην ΕΚΤ. Η πρώτη από τις επιλογές αυτές επέδρασε βίαια στην ελληνική οικονομία θέτοντας εκτός παραγωγικής διαδικασίας μεγάλο μέρος των παραγωγικών δυνάμεων μετατρέποντας την ελληνική οικονομία σε οικονομία υπηρεσιών. Η ένταξη ενέτεινε τη γενική τάση στασιμότητας ή και μείωσης του ειδικού βάρους της παραγωγής στις αναπτυσσόμενες χώρες μέσω των πολιτικών και των κανόνων της ΕΕ. Ιδιαίτερα ισχυρό ήταν το πλήγμα για τη γεωργία, με τις επιλεγμένες επιδοτήσεις και τις προτιμησιακές σχέσεις με τρίτες χώρες. Η δεύτερη επιλογή, η ένταξη στην ευρωζώνη, η ένταξη δηλαδή σε ένα ενιαίο νομισματικό χώρο χωρίς μεταβιβαστικές πληρωμές και με μεγάλες αποκλίσεις και ανισορροπίες μεταξύ των διαφόρων οικονομιών, είχε σαν τελικό αποτέλεσμα το αναμενόμενο. Την ενίσχυση των ανισορροπιών με τη μεγάλη αύξηση του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο και στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Το αποτέλεσμα ήταν η αύξηση του χρέους. Δημόσιου και ιδιωτικού. Οι εξελίξεις αυτές είχαν σαν αποτέλεσμα την ραγδαία επιδείνωση της Καθαρής Διεθνούς Επενδυτικής Θέσης της Ελλάδας. Το ελληνικό κεφάλαιο, αν και φαινόταν ισχυρό, βρισκόταν σε όλο και χειρότερη θέση.

4. Το ξέσπασμα της κρίσης του 2008 ήταν η αφορμή για το ξαναμοίρασμα των ρόλων υπό την ηγεμονία του γερμανικού κεφαλαίου στην Ευρώπη. Στην Ελλάδα έπρεπε να καταπολεμηθούν τα διπλά ελλείμματα, δημοσιονομικό και τρεχουσών συναλλαγών, και μέσω αυτών να δημιουργηθούν οι συνθήκες τόσο για την αποπληρωμή των χρεών, την αύξηση των κερδών του διεθνούς κεφαλαίου αλλά και του νέου ρόλου του ελληνικού κεφαλαίου στο διεθνή καταμερισμό.

Η καταπολέμηση του δημοσιονομικού ελλείμματος έγινε με τη μείωση των δαπανών και την αύξηση των εσόδων του δημοσίου. Φυσικά και τα δύο είχαν ταξικότατο πρόσημο. Μειώθηκαν οι μισθολογικές και οι κοινωνικές δαπάνες του δημοσίου και αυξήθηκαν τα ορολογικά έσοδα από τα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα. Η αντιμετώπιση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών μπορεί να αντιμετωπιστεί με την αποκατάσταση

της διαταραγμένης Πραγματικής Σταθμισμένης Συναλλαγματικής Ισοτιμίας. Αυτό μπορεί να γίνει με δύο τρόπους. Υποτιμώντας το νόμισμα ή την εργασία με στόχο τη μείωση του συνολικού εργατικού κόστους.

Μια και η πρώτη λύση ήταν αδύνατη οδηγηθήκαμε υποχρεωτικά στη δεύτερη. Το συνολικό κόστος εργασίας μειώθηκε με τη μείωση των μισθών και των εισφορών του κεφαλαίου. Η διαδικασία αυτή θα συνεχίζεται όσο διαταράσσεται η REER. Με τη δραματική μείωση των εισοδημάτων μειώθηκαν δραστικά οι εισαγωγές κάτι που με τη σειρά του μείωσε το εμπορικό έλλειμμα ενώ οι μειώσεις των μισθών στον ιδιωτικό τομέα, η μείωση των εργοδοτικών ασφαλιστικών εισφορών και η απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων θα αύξαναν, υποτίθεται τις εξαγωγές υλοποιώντας το όνειρο των όπου γης νεοφιλελεύθερων για εξωστρεφή οικονομία.

5. Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας αποτέλεσε τον πολιορκητικό κριό όχι μόνο για τις παρεμβάσεις στην Ελλάδα αλλά και σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Σε πρώτη φάση το ιδιωτικό χρέος της Ελλάδας μετατράπηκε σε δημόσιο ώστε να πληρωθούν οι γερμανικές και γαλλικές τράπεζες απαλλασσόμενες από εξαιρετικά προβληματικά στοιχεία του ενεργητικού τους. Σε μια δεύτερη φάση τα κράτη και το ΔΝΤ που ανέλαβαν το δανεισμό του ελληνικού δημοσίου, προκειμένου να πληρωθούν οι τράπεζες, φρόντισαν να κατευθύνουν την δημοσιονομική πολιτική στην Ελλάδα με αποκλειστικό γνώμονα τα συμφέροντά τους.

Για να εξασφαλιστεί η αποπληρωμή των χρεών έπρεπε να μειωθούν οι δημόσιες δαπάνες και να αυξηθούν τα δημόσια έσοδα. Αυτό μπορούσε να γίνει με τη μείωση των δύο μεγάλων τομέων δαπανών του δημοσίου. Του μισθολογικού κόστους του δημοσίου και των κοινωνικών δαπανών. Η μισθολογική δαπάνη μειώθηκε με τη μείωση των δημοσίων υπαλλήλων και των μισθών τους. Οι κοινωνικές δαπάνες μειώθηκαν μέσω της μείωσης των κοινωνικών παροχών και των δαπανών υγείας.

Η εξυπηρέτηση εκ μέρους του ελληνικού δημοσίου του χρέους απαιτεί την ύπαρξη υψηλότατων δημοσιονομικών πλεονασμάτων για πολλές δεκαετίες. Η συνεχής για δεκαετίες ύπαρξη δημοσιονομικών πλεονασμάτων δεν έχει συμβεί ποτέ στην παγκόσμια ιστορία. Μια και τα απαραίτητα πλεονάσματα κάποιες χρονιές μετά το 2020 είναι τερατώδη και αδύνατο να δημιουργηθούν είναι σχεδόν βέβαιο πως πρέπει να υπάρξει κάποιου είδους αναδιάρθρωση με μοναδικό στόχο την απρόσκοπτη εξυπηρέτηση των δανειακών αναγκών και την ομηρία στο διηνεκές. Οι δανειστές, πολύ πιθανά, θα αναδιρθώσουν το χρέος με τέτοιο τρόπο που να εξυπηρετείτε με πλεονάσματα γύρω στο 2% του ΑΕΠ.

Αυτό σημαίνει με τη σειρά του μεγάλα δημόσια έσοδα και μικρές δαπάνες. Το πρώτο για να επιτευχθεί απαιτεί υψηλή φορολογία που σε συνδυασμό με την πάγια κατεύθυνση των τελευταίων δεκαετιών, αλλά και τη διακηρυγμένη θέση του αστικού πολιτικού κατεστημένου, για μειώσεις στη φορολογία του κεφαλαίου οδηγεί με ασφάλεια στο συμπέρασμα πως η φορολογία των εργαζόμενων, των συνταξιούχων και των επαγγελματιών θα είναι μονίμως υψηλότατη. Όποιοι δεν μπορούν να πληρώνουν σε

χρήμα θα πληρώνουν με τα περιουσιακά τους στοιχεία. Η κατάρρευση των εισοδημάτων και της ελληνικής οικονομίας από το 2010 και μετά καθώς και η ανεξέλεγκτη πιστωτική επέκταση της περιόδου 2000-2009 έχουν δημιουργήσει έναν τεράστιο αριθμό υπερχρεωμένων νοικοκυριών και μικρών επιχειρήσεων που αδυνατούν να εξυπηρετήσουν τα χρέη τους. Τα περιουσιακά στοιχεία όλων αυτών θα κατασχεθούν με στόχο αφενός μεν να περάσουν αυτά στο μεγάλο κεφάλαιο και από την άλλη να αυξηθούν τα δημόσια έσοδα. Η λιτότητα θα αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό της ελληνικής κοινωνίας για δεκαετίες.

Η δραστική μείωση των δαπανών του δημοσίου συνεπάγεται.

Α) Μείωση του κοινωνικού κράτους, με την ακόμη μεγαλύτερη μείωση των κοινωνικών παροχών και την μείωση των παροχών υγείας στα στοιχειώδη.

Β) Μεγάλη μείωση των συντάξεων καθώς το δημόσιο θα σταματήσει την επιχορήγηση των ασφαλιστικών ταμείων ή θα τη μειώσει σημαντικά. Δεν έγινε ακόμη δυνατή η μείωση των επιχορηγήσεων προς τα ασφαλιστικά ταμεία. Αυτό όμως είναι απολύτως αναγκαίο για τους σχεδιασμούς των εκπροσώπων του διεθνούς κεφαλαίου και η δραστική μείωση των συντάξεων είναι αναπόδραστη. Είναι απολύτως αδύνατο να συνεχιστεί η επιχορήγηση των ταμείων με 14 περίπου δισεκατομμύρια ευρώ το χρόνο και να πληρώνονται ταυτόχρονα και οι τόκοι των δανείων. Οι συντάξεις είναι απολύτως αναγκαίο να μειωθούν δραματικά. Ταυτόχρονα ότι έχει μείνει από τη δημόσια περιουσία θα ξεπουληθεί ώστε από τη μια να εξυπηρετούνται τα δάνεια κι από την άλλη να αυξηθούν τα περιουσιακά στοιχεία και τα κέρδη του κεφαλαίου.

Γ) Μείωση έως εξαφανίσεως των δημοσίων επενδύσεων καθώς το κράτος θα περιοριστεί στο να εξασφαλίζει κυρίως μόνο τις αναγκαίες για το κεφάλαιο υπηρεσίες

6. Η αποκατάσταση της ισορροπίας στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών μπορεί να γίνει με τρεις τρόπους. Με νομισματικές πολιτικές, εξωτερική δηλαδή υποτίμηση, ή με μειώσεις του κόστους εργασίας- μειώσεις μισθών και εργοδοτικών ασφαλιστικών εισφορών- εσωτερική δηλαδή υποτίμηση. Ο τρίτος τρόπος είναι ο μετασχηματισμός της οικονομίας ώστε να μην παράγει ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Ο πρώτος τρόπος αποκλείεται καθώς έχει απολεστεί η κυριαρχία στη νομισματική πολιτική.

Ο δεύτερος τρόπος έχει άμεση απόδοση καθώς οι μειώσεις των μισθών και των εισοδημάτων αφενός μεν μειώνει τις εισαγωγές αφετέρου δε μειώνει το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος αυξάνοντας – θεωρητικά- τις εξαγωγές. Στην Ελλάδα το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών έγινε πλεονασματικό μέσα από την κατάρρευση των εισαγωγών. Παρά τις μεγάλες μειώσεις των μισθών και την μείωση της Πραγματικής Σταθμισμένης Συναλλαγματικής Ισοτιμίας οι εξαγωγές δεν αυξήθηκαν. Αυτό σημαίνει πως όχι μόνο δεν μπορούν να αυξηθούν οι μισθοί αλλά πρέπει να μειωθούν κι άλλο για να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα και η εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας.

Ταυτόχρονα με τις μειώσεις των μισθών στον ιδιωτικό τομέα, και με μοχλό τις μειώσεις των εισοδημάτων και την αύξηση της φορολογίας, καταστρέφεται στοχευμένα και συνειδητά ο μεγάλος τομέας των αυτοαπασχολούμενων στην Ελλάδα. Το μεγάλο μέρος της οικονομίας που διαχειρίζονταν θα περάσει στο κεφάλαιο και φυσικά και τα αντίστοιχα κέρδη. Η ελληνική οικονομία στο νέο καταμερισμό που επιβάλλει το μεγάλο διεθνές

κεφάλαιο ,υπό την ηγεμονία στην Ευρώπη του γερμανικού κεφαλαίου, θα έχει έναν υποδεέστερο από πριν ρόλο. Η δράση του θα περιορίζεται κυρίως στον τουρισμό, το διαμετακομιστικό εμπόριο και σε κάποιους ιδιαίτερους παραγωγικούς τομείς.

Το ειδικό βάρος των τομέων αυτών θα καθορίζει και την ελληνική οικονομία γενικά και θα στηρίζεται στο χαμηλό εργατικό κόστος, την υψηλή ανεργία και στην υποαπασχόληση που θα υποβοηθά τους χαμηλούς μισθούς, την ανύπαρκτη περιοριστική νομοθεσία στην ασύδοτη δράση του κεφαλαίου. Οι τομείς τις οικονομίας που θα αναπτύσσονται θα προσφέρουν θέσεις εργασίας χαμηλής αμοιβής και περιορισμένου χρόνου. Έτσι η ελληνική οικονομία θα είναι ανταγωνιστική και εξωστρεφής. Η ελληνική οικονομία επομένως θα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από υπηρεσίες που είναι εξαιρετικά ασταθείς και ευάλωτες στις διεθνείς εξελίξεις.

Η γεωστρατηγική θέση της Ελλάδος είναι τέτοια που από τη μια της δίνει αυξημένη βαρύτητα στη διεθνή σκηνή αλλά από την άλλη κάνει εξαιρετικά επικίνδυνη την οικονομική της εξάρτηση από οικονομικούς τομείς που έχουν μικρό ως μηδενικό βαθμό ελευθερίας σε σχέση με τις πολιτικές εξελίξεις στον εξαιρετικά ασταθή πολιτικά χώρο της ανατολικής Μεσογείου και της εγγύς Ανατολής. Υπάρχει αυξημένη πιθανότητα για ολική οικονομική και κοινωνική καταστροφή. Η Ελλάδα θα είναι το πρώτο κράτος που θα βρίσκεται υπό την κυριαρχία των εκπροσώπων του διεθνούς κεφαλαίου. Η ελληνική οικονομία θα έχει πολύ περιορισμένους τομείς δράσης και θα είναι ο διεθνής διασκεδαστής και υπηρέτης. Οι Έλληνες εργαζόμενοι στα πλαίσια αυτά δεν χρειάζονται υψηλή παιδεία παρά μόνο κατάρτιση και επιδεξιότητες ώστε να εκτελούν καλά τη δουλειά τους. Τη δουλειά του κακοπληρωμένου και μοιρολάτρη υπηρέτη.

Οι παραπάνω επιλογές είναι απολύτως αναγκαίες για το κεφάλαιο και τους δανειστές. Δεν είναι αποτέλεσμα κάποιου λάθους τους ή κάποιας ιδεοληψίας τους.

7. Η δεύτερη επιλογή είναι αυτή της άρνησης του συνόλου των παραπάνω επιλογών. Είναι η πολιτική της ρήξης με τις πολιτικές επιλογές των κυρίαρχων κύκλων του κεφαλαίου και των εκπροσώπων του. Οι αναγκαίες συνθήκες, αλλά όχι και ικανές, είναι η παύση πληρωμών του δημοσίου χρέους και η ανάκτηση της νομισματικής κυριαρχίας με την έξοδο από την ευρωζώνη. Στο πλαίσιο αυτό της ρήξης το σύνολο των μέτρων που απαιτούνται για την έξοδο από την κρίση προς όφελος των εργαζόμενων περιλαμβάνουν:

1. Παύση πληρωμών του δημοσίου χρέους.
2. Υιοθέτηση εθνικού νομίσματος και δημιουργία δημόσιας Κεντρικής Τράπεζας.
3. Κρατικοποίηση των εμπορικών συστημικών τραπεζών
4. Έλεγχος στην κίνηση κεφαλαίων.
5. Ανασυγκρότηση της παραγωγικής βάσης με στόχο την πλήρη εκμετάλλευση των παραγωγικών δυνάμεων και δυνατοτήτων της χώρας.

6. Μεταβολές στο πολιτικό πεδίο που θα ενισχύουν και θα εδραιώνουν τη δημοκρατία και το λαϊκό έλεγχο.

Η επιλογή της ρήξης και η αναζήτηση ενός δρόμου που να ανταποκρίνεται στα συμφέροντα της εργασίας είναι κάτι που εμπειριέχει μοναδικά ιστορικά στοιχεία. Ως τέτοιο έχει και χαρακτηριστικά αβεβαιότητας. Για την άρση, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, των αβεβαιοτήτων είναι αναγκαία η καταγραφή και κατανόηση της πραγματικότητας τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς. Επίσης η γνώση των ιστορικών περιπτώσεων που προσομοιάζουν με την αντίστοιχη της Ελλάδος είναι εξαιρετικά σημαντική γιατί αυτό αποτελεί και το πραγματικό εργαστήριο για τις κοινωνίες.

Προσπαθώντας να εντοπίσουμε τις αρνητικές επιπτώσεις αυτής της επιλογής πρέπει να επισημάνουμε πως οι περισσότερες από αυτές είναι βραχυχρόνιες σύμφωνα με όλες τις μελέτες. Η δημιουργία ή μη μακροχρόνιων δυσχερειών εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την επάρκεια του πολιτικού προσωπικού να διαχειριστεί το παράθυρο χρόνου που θα δημιουργήσουν η παύση πληρωμών και η ανάκτηση της νομισματικής κυριαρχίας ώστε να δημιουργήσουν ένα νέο οικονομικό, παραγωγικό και κοινωνικό μοντέλο.

Οι μεγαλύτερες από τις δυσκολίες συνδέονται με το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και την προηγούμενη ελλειμματικότητά του. Καθώς το ισοζύγιο είναι πλέον θετικό τα προβλήματα που συνδέονται με αυτό αμβλύνονται. Οι πληθωριστικές πιέσεις θα είναι σχετικά μικρές και διαχειρήσιμες και ταυτόχρονα βραχυχρόνιες ακόμη και με το δυσμενέστερο σενάριο. Η υποτίμηση θα είναι αποτέλεσμα πολιτικής απόφασης της ελληνικής πλευράς μια και εθνικό νόμισμα δεν θα έχει εξαχθεί για να δεχτεί κερδοσκοπικές επιθέσεις. Η ζήτηση δεν είναι καθόλου υποχρεωτικό να υποχωρήσει. Το αντίθετο μάλιστα αν ακολουθηθεί μια φιλολαϊκή πολιτική. Θα αυξηθεί ακολουθώντας την αύξηση των εισοδημάτων καθώς οι μισθοί θα αυξάνονται, η φορολόγηση των χαμηλότερων εισοδηματικών θα μειώνεται και το ίδιο θα συμβαίνει και με την ανεργία. Ένα τέτοιο σύγχρονο πραγματικό ιστορικό προηγούμενο είναι αυτό της Αργεντινής.

Ένας παράγοντας που θα καθορίσει και τον βαθμό δυσκολίας της ρήξης είναι η κατάλληλη προετοιμασία από ελληνικής πλευράς. Τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της προετοιμασίας περιλαμβάνουν το τεχνικό μέρος της έκδοσης νομίσματος και οι κυβερνητικές πρωτοβουλίες για την διατήρηση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στα σημερινά τουλάχιστον επίπεδα. Αυτό σημαίνει πρωτοβουλίες και συμφωνίες με χώρες που μπορούν και θέλουν να στηρίξουν τις ελληνικές εξαγωγές και τον τουρισμό μέσω αμοιβαία επωφελών συμφωνιών. Οι μεγάλοι ανταγωνισμοί μεταξύ των διαφόρων χωρών, και ιδιαίτερα η ανάδειξη νέων παικτών στη διεθνή σκηνή, και η σημαντική γεωστρατηγική θέση της Ελλάδος κάνουν εξαιρετικά πιθανή την θετική έκβαση αυτής της προσπάθειας. Προβλήματα θα ανακύψουν με την ΕΕ και τους περιορισμούς στις ροές κεφαλαίων αλλά και με τις κοινοτικές ρυθμίσεις στην αγροτική οικονομία και σε τομείς της βιομηχανίας (ναυπηγεία, ζάχαρη κ.λπ.).

Σε τελική ανάλυση η επιλογή της πρώτης λύσης σημαίνει με απόλυτη βεβαιότητα την καταστροφή της εργασίας και των ανθρώπων της στην Ελλάδα και την ταπεινωτική θέση

της χώρας. Η δεύτερη επιλογή έχει πάρα πολύ υψηλές πιθανότητες, με ένα μικρό παράθυρο χρόνου αβεβαιότητας και ανισοροπιών, να οδηγήσει σε πολύ θετικές για τους εργαζόμενους και τη συντριπτική πλειονότητα των Ελλήνων και των νέων εξελίξεις.

Οι δύο επιλογές που περιγράψαμε αποτελούν και τις μόνες δυνατές. Για το εγχώριο κεφάλαιο ο νέος καταμερισμός είναι υποχρεωτικός καθώς οι επιλογές της παραμονής στην ΕΕ και την ευρωζώνη του παρέχουν το απαραίτητο πλαίσιο πολιτικής που εξασφαλίζει την αναπαραγωγή του και την κερδοφορία του σε ένα κόσμο ασταθή και με συνεχείς μεταβολές. Στο διεθνές κεφάλαιο, τους δανειστές και στο γερμανικό κεφάλαιο εξασφαλίζουν την αποπληρωμή των χρεών, την επιβολή του νέου καταμερισμού μεταξύ των ευρωπαϊκών, κυρίως, κεφαλαίων υπό την ηγεμονία του γερμανικού κεφαλαίου. Ταυτόχρονα εμπεδώνεται σε παγκόσμιο επίπεδο εκείνο το νέο μοντέλο εξουσίας και κηδεμονίας που επιδιώκεται να ασκείται για λογαριασμό του κεφαλαίου από τους τεχνοκράτες υπαλλήλους του μέσω των διεθνών οργανισμών που ελέγχει.

Βασικό χαρακτηριστικό της επιλογής αυτής είναι η μόνιμη λιτότητα, η απαλλοτρίωση των περιουσιακών στοιχείων των εργαζόμενων, των αυτοαπασχολούμενων και του δημοσίου, η μείωση στο ελάχιστο του κοινωνικού κράτους, η μεγάλη μείωση των συντάξεων – ώστε να μην επιβαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό-, η υψηλή ανεργία, η ανυπαρξία οποιασδήποτε προστασίας της εργασίας και η υποβάθμιση των σπουδών για να αντιστοιχούν στο χαμηλό επίπεδο της ελληνικής οικονομίας που θα είναι οικονομία υπηρέτης των μεγάλων χωρών και των αστικών τάξεών τους.

Το ότι η επιλογή της επιβολής λιτότητας στο διηνεκές, τόσο στην Ελλάδα όσο και γενικότερα, είναι υποχρεωτική δεν σημαίνει πως δεν θα υπάρξουν υποχωρήσεις από τη μεριά των δανειστών. Υποχωρήσεις όμως που θα έχουν ως στόχο την παράκαμψη εμποδίων και την κατάκτηση καλύτερων ουσιαστικά θέσεων αλλά και την ενίσχυση της προπαγάνδας του. Μία τέτοια είναι η αναδιάρθρωση του ελληνικού δημοσίου χρέους με την απαίτηση μικρότερων δημοσιονομικών πλεονασμάτων. Επειδή η εξυπηρέτηση του ελληνικού δημοσίου χρέους είναι αδύνατη, κι αυτό είναι γνωστό σε όλους, κάποιου είδους αναδιάρθρωση είναι απολύτως πιθανή. Η αναδιάρθρωση αυτή, ενώ μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως παραχώρηση προς την ελληνική κυβέρνηση, στην ουσία δεν θα είναι τίποτα άλλο παρά η ρύθμιση της αποπληρωμής των τόκων και των χρεολυσίων με τέτοιο τρόπο που να εξασφαλίζει την αποπληρωμή τους απολύτως. Αυτό εξασφαλίζεται με τη μείωση των τόκων στο επίπεδο του 2 ή 3% του ΑΕΠ ετησίως και για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Η Ελλάδα επομένως θα μετατραπεί σε μια υπό κηδεμονία και αφαίμαξη χώρα στο διηνεκές.

Μία δεύτερη υποχώρηση αφορά την ευελιξία και κατάτμηση, με διαστολή του χρόνου εφαρμογής τους, των νέων απαραίτητων μέτρων λιτότητας και αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας προκειμένου να αποτρέψουν ανεξέλεγκτες πολιτικές καταστάσεις σε σχέση με το ευρώ.

Οποιαδήποτε πολιτική πράξη θέτει εν' αμφιβόλω την αμετάκλητη ένταξη στην ευρωζώνη είναι εξαιρετικά επικίνδυνη για τη στρατηγική αυτή επιλογή. Η απόλυτη αλληλεξάρτηση των οικονομιών, σε ένα κόσμο ασταθή και υπό ανακατάταξη των

παγκόσμιων ισορροπιών, θα έχει δυσμενέστατα αποτελέσματα στις οικονομίες όλων των αναπτυσσόμενων χωρών. Αυτό το γνωρίζουν καλά. Στην ομιλία του στο Ελσίνκι το Νοέμβριο του 2014 ο πρόεδρος της ΕΚΤ έλεγε:

«Αν μια χώρα μπορεί ενδεχομένως να βγει από την νομισματική ένωση, τότε δημιουργείται ένα προηγούμενο και μπορεί να επαναληφθεί και από άλλους. Η κατάσταση αυτή, με τη σειρά της, θα μπορούσε να υπονομεύσει την ανταλλαξιμότητα του νομίσματος, αφού οι τραπεζικοί λογαριασμοί και οι άλλες χρηματοοικονομικές συμβάσεις οποιασδήποτε χώρας θα έμεναν εκτεθειμένες στον κίνδυνο της μετονομασίας. Επομένως, θα πρέπει να είναι σαφές ότι η επιτυχία της νομισματικής ένωσης σε οποιοδήποτε χώρα μέλους της, εξαρτάται από την επιτυχία της σε όλα τα μέρη της. Το ευρώ είναι και θα πρέπει να είναι ανέκκλητο σε όλα τα κράτη μέλη που το έχουν υιοθετήσει, όχι μόνο επειδή αυτό γράφεται στις συνθήκες, αλλά επειδή σε αντίθετη περίπτωση δεν μπορεί να υπάρξει ένα νόμισμα πραγματικά κοινό.»

<https://www.youtube.com/watch?v=4JxMhLR9Kr4>

Τα παραπάνω σημαίνουν πως οι βαθμοί ελευθερίας για την εφαρμογή μιας φιλολαϊκής πολιτικής στην Ελλάδα είναι αυξημένοι. Οι αναγκαίες αλλά μη ικανές συνθήκες για την εφαρμογή μιας τέτοιας πολιτικής στην Ελλάδα είναι η παύση πληρωμών του δημοσίου χρέους και η έξοδος από την ευρωζώνη. Η αύξηση των βαθμών ελευθερίας σημαίνει πως ίσως υπάρχει δυνατότητα συναινετικής εξόδου από την ευρωζώνη. Θα μπορούσε δηλαδή η ΕΚΤ να προσφέρει βοήθεια κατά τη διάρκεια της εξόδου και σε αντάλλαγμα η ελληνική πλευρά θα συναινέσει ώστε η στάση της να ελαχιστοποιήσει τις δυσμενείς επιπτώσεις για το ευρώ.

Η ύπαρξη επίσης ενός πολυπολικού κόσμου αυξάνει τους βαθμούς ελευθερίας στο διεθνές πεδίο καθώς ο ανταγωνισμός των κεφαλαίων εντείνεται διαπλεκόμενος με την αύξηση του ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών. Οι πιθανότητες επομένως μιας επιτυχούς έκβασης μιας φιλεργατικής και φιλολαϊκής πολιτικής σε μια χώρα μεσαίου μεγέθους όπως η Ελλάδα με μέσο επίπεδο ανάπτυξης, με σημαντική γεωπολιτική ισχύ και με αυξημένο ειδικό βάρος στην παγκόσμια πολιτική σκηνή εξαιτίας της ιστορίας της φαίνονται ιδιαίτερα αυξημένες, εκείνο που απαιτείτε είναι το πολιτικό εκείνο προσωπικό που με επάρκεια, ικανότητα, γνώση και έμπνευση θα συνεχίσει τις πληττόμενες τάξεις και στρώματα και θα κάνει τα παραπάνω πολιτική πράξη.

Κατά τη διάρκεια εφαρμογής μιας πολιτικής ρήξης κάποιοι από τους όρους και τις μεταβλητές που περιγράψαμε ενδέχεται να αλλάξουν. Η γνώση όμως αυτών και η αποτύπωση της σημερινής αντικειμενικής πραγματικότητας είναι κάτι απολύτως αναγκαίο για να μπορείς να σχεδιάζεις και να παρεμβαίνεις πολιτικά στις μεταβαλλόμενες συνθήκες χαράζοντας την πολιτική σου και προσαρμόζοντάς την στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. .